

אשכול ט'

עברית, ספרות, היסטוריה, תנ"ך

חוברת עבודה בנושא סובלנות

שם:

תוכן עניינים

4	מהי סובלנות
5	עברית
5	למה אנחנו חוששים מאנשים חדשים והתחלות חדשות
9	עובדה ודעה
10	טקסטים
11	כמה רגליים יש לעגור ? / ג'ובאני בוקאצ'יו
13	ההודעה המפתיעה בתוך הבקבוק / מאת י. יצחק
16	מדוע זו עובדה שכדור הארץ עגול ?
18	פסקת טיעון
19	סוקרטס - גדול חכמי יוון
23	מאמר דעה על סובלנות
25	סובלנות (Tolerance) כריבוי דעות
26	ככה משכנעים
29	הבנת מילים לא מוכרות
32	למה יש אנשים שאינם אוהבים להאזין למוזיקה?
34	היסטוריה
34	מושגי יסוד
35	מהפכת הנאורות וההשכלה
40	סובלנות כמאפיין של הנאורות
42	אנשי הנאורות
46	ספרות
46	השירים והספרים שאני אוהב/ת
47	מבנה הסיפור הקצר
48	אמצעים אמנותיים בטקסטים ספרותיים, היסטוריים ותנכיים
49	זיקית / מאת צ'כוב
55	שברירים / מאת דבורה בארון
61	כמו חול / מאת דליה רביקוביץ'
62	תנ"ך
62	התנ"ך הוא ספר סובלני המציג דעות שונות
65	גרסאות שונות לבריאה ? בראשית א' לעומת בראשית ב'
68	סובלנות כלפי זרים במגילת רות
75	גבולות הסובלנות
76	עברית
76	גבולות הסובלנות
78	האם מותר לסלוח לנאצים
79	אין שאלות מטופשות
81	אימפריאליזם תרבותי וסובלנות
85	היסטוריה
85	גבולות הסובלנות בהצהרות היסטוריות
86	אימפריאליזם
93	ספרות

93	"שמונה עיניים" / מאת סופי עבדאללה
98	"שיר קנייה בדיזינגוף" / מאת ארז ביטון
100	תנ"ך
100	בראשית כ"א - הולדת יצחק וגירוש ישמעאל
104	בראשית י"א - חטאם ועונשם של בוני מגדל בבל
108	חוסר סובלנות ומשבר
109	עברית
109	כתיבת סיכום וקשרים לוגיים
111	אלימות באינטרנט
115	היסטוריה
115	העולם המודרני במשבר
118	מלחמת העולם הראשונה 1914-1918
120	טוטליטריות
121	ספרות
121	כף יד רשעה / מאת דליה רביקוביץ'
123	גאוה / מאת דליה רביקוביץ'
124	"בת הרב ואמה" / מאת טשרניחובסקי
129	חיזו בטטה / מאת סמי ברדוגו
141	תנ"ך
141	בראשית ד - קין והבל - מקנאה וחילוקי דעות לרצח
146	בראשית ל"ז - יוסף ואחיו - מחוסר סובלנות לאלימות

מהי סובלנות

עברית

למה אנחנו חוששים מאנשים חדשים והתחלות חדשות

אור ינר, מתוך אתר האינטרנט "וואלה ניוז".

למורה - דיון מקדים בכיתה

- א. מה הקשר בין התמונה והכותרת ?
ב. מה ההבדל בין חשש ופחד ?

- 1 אנשים רבים פוחדים מהתחלה חדשה אך למעשה החשש הוא משינוי ומהלא נודע.
2 כאשר אנשים מתחילים ללמוד במסגרת חדשה, עוברים דירה או מתחילים לעבוד בעבודה
3 חדשה, הם מתמודדים עם שינוי – בכולם מתרחש מעבר ממצב אחד למצב אחר.
4 זהו מעבר שדורש הסתגלות והתאמה למצב החדש.
5
6 אחת הסיבות הבסיסיות ביותר לכך שהתחלות חדשות יכולות להפחיד אותנו היא שהן מערבות
7 בתוכן הרבה מהלא נודע ומהבלתי מוכר. אנחנו
8 מתחייבים לתהליך, אבל איננו יכולים להיות בטוחים
9 בתוצאותיו ולא ברור כיצד השינוי עשוי להשפיע על
10 מסלול החיים. קשה לנו לדעת איך נסתדר בלימודים
11 בבית הספר החדש, ואם נעמוד בציפיות בתפקיד
12 החדש בעבודה.
13
14 התחלה חדשה גורמת לנו גם לחשוב אוטומטית על
15 העתיד, כי לכל התחלה יש סוף, כלומר יגיע השלב שבו
16 נתרגל לשינוי ונפסיק לחשוש מפניו. אולם גם כאן אנו עלולים לחוות חוסר ודאות: מתי נתרגל
17 למצב החדש? איך נרגיש נוח? מה יקרה לאחר מכן?
18
19 אומנם איננו יכולים לשנות את האופן שבו המוח שלנו עובד, אבל אנחנו יכולים ללמוד להתמודד
20 עם שינויים וגם עם התחלות חדשות בצורה טובה יותר. הנה כמה עצות שיאפשרו לכם
21 להתמודד עם החשש מפני הדרך החדשה. ראשית, קבלו את העובדה ששינוי, והמתח שהוא
22 מביא איתו, הם טבעיים ובלתי נמנעים. שינוי יכול להיות לא נעים, אבל זכרו שבכל שינוי יש
23 דברים טובים ורעים ואל תרשו לתחושת אי-הנעימות למנוע מכם להתקדם בדרככם החדשה.
24
25 נוסף על כך חשבו על שינוי כעל הזדמנות לשדרוג ושל צמיחה. דמיינו את החיים שלכם כמערכת
26 הפעלה של מכשיר משוכלל. כשהעולם משתנה ומערכת ההפעלה שלנו מתפתחת, ייתכן שחלק
27 מהאפליקציות שעבדו בעבר יפסיקו לעבוד, ויצטרכו לעבור עדכון כדי לפעול בסביבה החדשה.
28 אירועי החיים שלנו אולי אינם נראים כמו תוכנות חדשות, אבל העיקרון זהה.
29
30 לסיום, נסו לחפש דרכים שיסייעו לכם להפוך את מצבכם למהנה וחי יותר. אם תתמקדו במה
31 שאבד או במה שעלול להשתבש, תימנע מכם האפשרות לחוות את הדברים הטובים שהתחלה
32 חדשה יכולה להביא איתה.

ענו על השאלות הבאות:

1. מה הקשר בין התמונה לכותרת המאמר ?

2. מה פירוש המילה "חוששים" ? _____

3. על מי מדובר בפסקה 1 ? _____

3. השלימו את המשפטים הבאים מתוך האפשרויות שבסוגריים:

א. רוב האנשים _____ מהתחלות חדשות. (מפחדים / מתרגשים)

ב. _____ לדעת איך השינוי ישפיע על החיים. (קל / קשה)

ג. כותב המאמר חושב ש _____ להתמודד עם התחלות חדשות. (ניתן / לא ניתן)

ד. כדי להתמודד עם שינוי, _____ להתמקד במה שעלול להשתבש. (מומלץ / לא מומלץ)

4. לפניכם קטע קצר ואחריו שאלה:

השנה החדשה מתחילה ממש עכשיו, והיא מזכירה לרבים מאיתנו עד כמה התחלות חדשות עשויות להיות מאתגרות. שינויים, בין שהם טובים ובין שלא, יכולים לגרום לחץ ומתח ולהחליש אותנו, לכן מומלץ לחשוב פעמיים לפני עריכת שינויים גורליים ולערוך שינויים רק אם הם הכרחיים.

האם קטע זה עולה בקנה אחד (מתאים) עם הרעיונות המרכזיים בטקסט? הסבירו.

5. הכותב מביא מספר דוגמאות להתחלה חדשה, כתבו שתיים מהן:

5. כתלמידים המתחילים שנת לימודים חדשה: אילו חלומות תרצו להגשים השנה? במה חשוב לכם

להצליח? כיצד תוכלו לממש את רצונותיכם?

כתבו קטע קצר ובו הסבירו את דבריכם והציגו דוגמות מתאימות. תוכלו להיעזר ברעיונות המופיעים במאמר.

. מהי מטרתו העיקרית של הטקסט?

- להציע דרכים להתמודדות עם הפחד הכרוך בהתחלה חדשה.
 - להסביר את ההבדלים בין התחלות חדשות לבין שינויים.
 - לשכנע ששינויים הם דבר חשוב ביותר לצורך התקדמות בחיים.
- להסביר את הסיבות לפחד מהתחלות חדשות ולהציע דרכי התמודדות.

עברית - מבחן אבחון למיומנות קריאת שאלות

על המבחן הזה ענו נכונה חלק לא מבוטל מבני ה-10 שנבחנו בו. הוא יהווה קנה מידה לא רק לאינטליגנציה שלך, אלא גם ליכולת שלך למלא הוראות ולפעול תחת לחץ זמן.

המבחן הזה יעזור לך לדעת מהי איכות התגובה שלך להוראות שקיבלת.

עליכם לענות על השאלות אך ורק בדף זה. אסור לדבר !!!

הראשונים שיצליחו בכך יוכיחו שהם מוכשרים וחכמים.

ראשית קראו את כל השאלות והמטלות שבדף. יש לכם 10 דקות לבצע את מה שכתוב.

1. לפני שאתם מתחילים לענות על השאלות קראו את כולן.
2. לאחר שקראתם את כל השאלות, כתבו את שמכם בפינה הימנית העליונה של הדף הזה.
3. הקיפו את השם שלכם בעיגול.
4. יש לצייר חמישה ריבועים קטנים בפינה השמאלית העליונה של הדף הזה.
5. רשמו בדף - "קראתי את כל השאלות ועכשיו אני אהיה הראשון/ה שאפתור אותם!"
(אפשר לרשום זאת איפה שאתם רוצים על גבי הדף)
6. יש לסמן איקס בכל אחד מהריבועים.
7. ציירו מעגל סביב כל ריבוע.
8. רשמו את שם המשפחה שלכם מתחת לשמכם הפרטי.
9. מתחת לריבועים כתבו: "כן, כן, כן". (כולל המרכאות והנקודה אך ללא הפסיקים)
10. רשמו את תאריך וארץ הלידה שלכם בשורה אחת.
11. סמנו איקס בפינה התחתונה השמאלית של הנייר.
12. ציירו משולש סביב האיקס שהרגע סימנתם.
13. שאלו את האדם שיושב לצדכם מה תאריך הלידה שלו ורשמו זאת בדף.
14. בצד האחורי חשבו כמה זה 8,950 ועוד 50
15. כתבו את תשובתכם והקיפו אותה בעיגול.
16. רשמו את סדר המספרים ההפוך מ-10 עד 1.
17. כעת, כשסיימתם לקרוא את כל השאלות, בצעו רק את שאלות 1 ו-2 וגם את המטלה הבאה
18. הוסיפו סמיילי קטן ליד השם שלכם

עובדה ודעה

עובדה – אמירה אמיתית שהיא מקובלת על כולם ואין עליה ויכוח וחילוקי דעות.

דעה – אמירה שיש עליה מחלוקת.

מטלה : עבור כל אחד מהיגדים , רשמו האם הוא עובדה או דעה

_____ השמש זורחת בבוקר ושוקעת בערב.

_____ יש 12 חודשים בשנה.

_____ מוזיקת קיי-פופ היא הרבה יותר איכותית מאשר ראפ.

_____ מכוניות מרצדס הן יותר טובות מטיוטה .

_____ אנשים נמוכים הם שחקי כדורסל פחות טובים.

_____ אנשים שלומדים באוניברסיטה הם חכמים.

_____ בנים יותר טובים מבנות בספורט ובמשחקי מחשב.

_____ מי שגילה את אמריקה זה קולומבוס בשנת 1492.

_____ במזרח התיכון חשוב להפגין כוח והרתעה ולא מתינות.

_____ אנשים שמעשנים פוגעים בעצמם ובאחרים.

ומה הייתם אומרים על היגדים כאלה ?
האם הם עובדה / דעה , או אולי משהו אחר ?

_____ הצבע של דלת כיתת ט' הוא צהוב.

_____ כרגע בנט הוא ראש ממשלת ישראל.

_____ "טורנדו" זה מזגן.

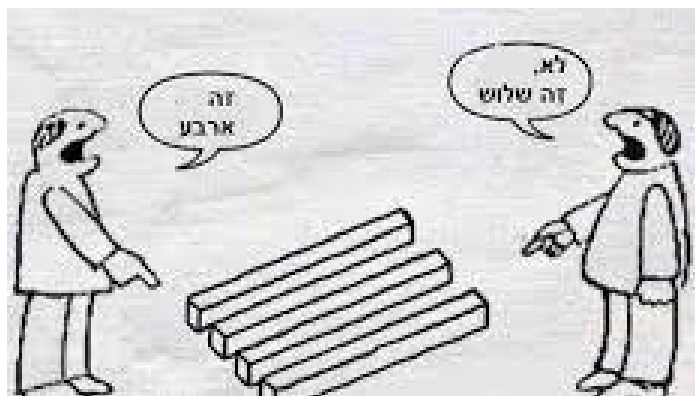
השמלה ששברה את האינטרנט: מה הצבע?

הטירוף שמשגע את הרשת: צבע השמלה הזו שחור-כחול או לבן-זהב? קים קרדישאן וקניה ווסט התעמתו, גם ג'סטין ביבר וטיילור סוויפט הצטרפו לויכוח. ומה אתם חושבים?

ynet | פורסם: 27.02.15 | 1457

השיגעון ששבר את האינטרנט: השמלה הזו נראית לכם כחולה ושחורה? או שאולי אתם בטוחים שהיא בכלל לבנה וזהב? הרשת כולה מתנפצת על הצבע של השמלה, שאיתה העלמה משתמשת סבילר סקוטית בת 21. אותה גולשת, קייטלין מקביל, סיפרה על רוח בקרב חבריה לבי צבע החולצה - אבל גם היא לא האמינה עד לאן יגיע העימות הבעניי הזה. הביטוי בשמלה, והביעו את דעתכם

* עם השנים אנחנו מגלים שלמעשה קשה מאוד למצוא דברים שהם עובדה מושלמת שנכונה תמיד.

טקסטים

ניתן למיין את סוגי טקסטים לפי המטרה שלהם :

- סיפור עלילתי
- מסירת מידע (ספר לימוד, ערך אנציקלופדי, תרשים, כתבה עיתונאית)
- שכנוע (פרסומת, מאמר עמדה, נאום)
- הוראות (איך להפעיל מכשיר, איך לשחק במשחק, איך לאפות עוגה)

דגשים בקריאת טקסט :

לפני הקריאה

1. **נקרא את הכותרת הראשית** – היא מציגה את הנושא שבו יעסוק הטקסט כולו.
2. **נקרא את כותרות המשנה** – הן מספקות דגשים לגבי תוכן הטקסט.
3. **נסתכל על האמצעים הגרפיים:** מילים מודגשות, תמונות ואיורים.
4. **נמספר פסקאות בסיפור**
5. **נבין את תעודת הזהות של הטקסט:**

מי כתב למי
מה הנושא שעליו כתבו
מתי נכתב ועל איזו תקופה
מקום האירוע ומקום הפרסום
מדוע נכתב

במהלך הקריאה

- פיצוח מילים לא מוכרות בעזרת מש"ה (מילה דומה, שורש, הקשר)**
איתור רעיון מרכזי ומשפטים חשובים בכל פסקה:
- סימון משפטי חשובים (משפטי מפתח) ומילים חשובות באמצעות טוש מרקר.
 - כותבים בצד כל פסקה מהו הרעיון המרכזי שלה.

לאחר הקריאה נבין

מהו הרעיון המרכזי (המסר) של הטקסט ?
האם אני מסכים/ה עם המסר ?

אק מישהו רכב על
סוס והפסיק, הוא
פרש או לא?

כמה רגליים יש לעגור ? / ג'ובאני בוקאצ'יו

למורה - דיון מקדים בכיתה

- א. מהו עגור ? מהו תבשיל ? מה זה נער מטבח ?
- ב. על פי הכותרת - במה יעסוק הסיפור ?
- ג. כשיש חילוקי דעות מסוג שכזה, כיצד הכי טוב לפתור אותן ?

- 1 האדון לאֹנָה היה סוחר עשיר בעיר פירנצה שבאיטליה. בביתו עבד נער צעיר ששימש כטבח, ושמו
2 מרקו.
- 3 פעם היו ללאֹנָה אורחים, והטבח מרקו בישל להם עָגוּר. התבשיל הפיץ ריח נהדר, ומרקו לא
4 התגבר על יצרו, ואכל אחת מרגלי העגור.
- 5 כשהוגש התבשיל לשולחן, הרגיש לאֹנָה שחסרה אחת מרגליו. מייד פנה לטבח ושאל
6 אותו היכן הרגל השנייה. מרקו השיב ללא היסוס: "אדוני, לעגורים יש רק רגל אחת".
7 כעס האדון וצעק: "מה אתה מדבר? לכל העופות שתי רגליים, וגם לעגורים!"
8 אך מרקו עמד על שלו ואמר: "העגור איננו כמו כל העופות, הוא יוצא מן הכלל, יש לו רק רגל
9 אחת".
- 10 לאֹנָה לא רצה להמשיך בוויכוח לפני אורחיו, אך הוא לא שכח את הדבר.
11
- 12 למחרת לקח שני סוסים, אחד לעצמו ואחד לנער המטבח, והם יצאו לשדה.
13 השעה הייתה מוקדמת מאוד. בהגיעם לנהר ראו על החוף קבוצת עגורים, שעדיין ישנו.
14 כמנהג העגורים הם ישנו נשענים על רגלם האחת, בעוד האחרת
15 מקופלת מתחת לגופם.
- 16 ירָאָה, אדוני", אמר מרקו, "יש להם רגל אחת בלבד, כפי שאמרתי".
17 "חכה רק רגע", אמר לאֹנָה. הוא התקרב לעופות וצעק "הו-הו!"
18 העגורים התעוררו בבהלה, הורידו את רגלם השנייה לארץ, פרשו
19 כנפיים ועפו.
- 20 "ומה אתה אומר עכשיו?", שאל האדון.
21 "אדוני, אילו גם אתמול היית קורא הו-הו לעגור, בוודאי גם הוא היה
22 מושיט את רגלו השנייה".
- תשובה זו הצחיקה את לאֹנָה עד כדי כך שסלח לנער.

שאלות

1. מי צדק בוויכוח, האדון או הנער ? נמקו

2. מדוע האדון סלח לנער ?

3. מה דעתך ? האם האדון היה צריך לסלוח לנער ? נמק'י

.4

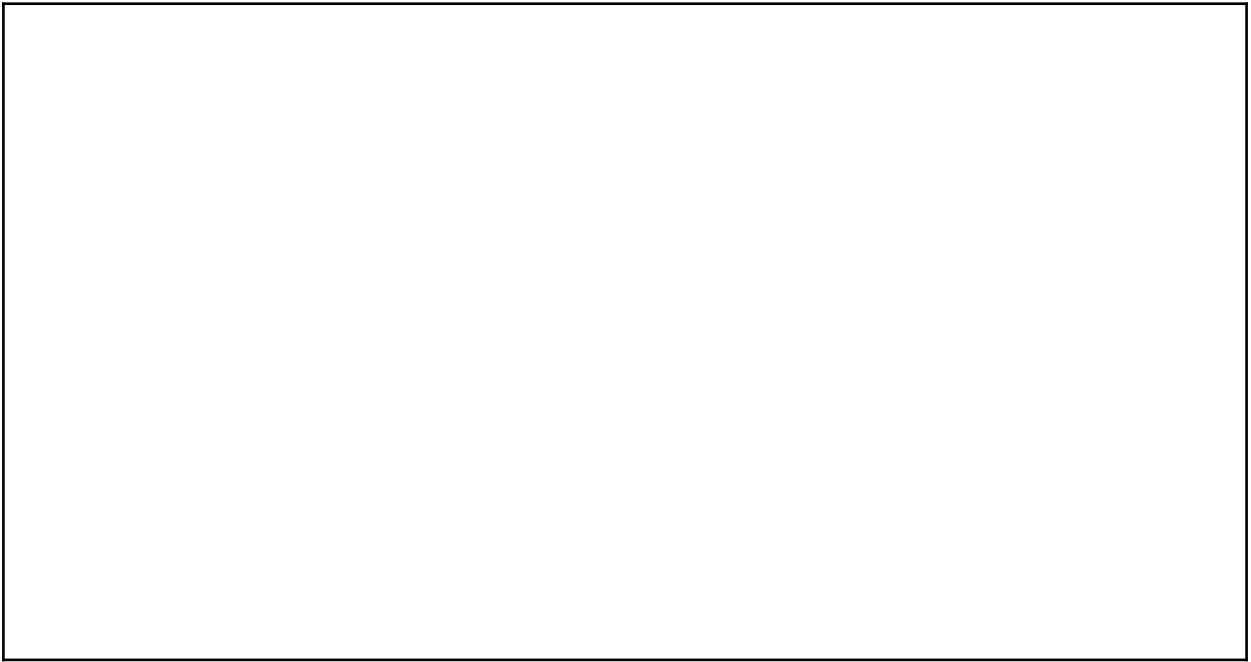
.5

.6

.7

8. כיצד הסיפור קשור לנושא של דעה ועובדה

9. בדקו וציירו - איזה ציוד מכני הנדסי נקרא באנגלית ובעברית על שמו של העוף עגור ?

ההודעה המפתיעה בתוך הבקבוק / כתבה מאת י. יצחק

מבוסס על כתבה מהעיתון "מעריב לנוער"

למורה - דיון מקדים בכיתה

- א. הסיפור שלנו קרה לפני 150 שנה. בואו ננסה לדמיין איך היה נראה העולם אז - דמיינו עולם בלי טלפונים סלולריים, בלי אינטרנט ובלי מטוסים. איך היו יוצרים קשר בתקופה ההיא?
- ב. האם שמעתם שהיו שולחים הודעות דרך בקבוקים בים?
- ג. למה לדעתכם זרקו בסיפור בקבוק לים? מה יש בתוכו?
- ד. מה הקשר בין הכותרת לתמונה.

מקרה, המוגדר כאחת ההתרחשויות המוזרות ביותר בתולדות הימאות, נחקר על ידי כמה ועדות חקירה, שהוקמו מטעם הצבא הבריטי, וכל הפרטים הם אמיתיים לגמרי.	1
	2
	3
ברביעי במאי 1882 חייל שהיה על ספינת-קרב ברזילאית	4
מצא במים בקבוק ירוק. בתוך הבקבוק היה פתק S.O.S	5
ועליו כתוב:	6
"זוהי קריאה לעזרה - על סיפון האונייה הבריטית שלנו	7
'סי הירו' (Sea Hero) הימאים עושים מרד. הם הרגו את	8
רוב המפקדים והם מכריחים את השאר להשיט את	9
האונייה לנהר האמזונאס. בואו לעזור לנו".	10
	11
ספינת הקרב הפליגה בחיפזון לעבר האמזונס וכעבור	12
שעתיים הבחינו אנשיה בספינה "סי הירו". הם עלו על	13
הסיפון והשתלטו על המורדים.	14
הקצין הבריטי הודה לברזילאים על עזרתם המהירה ואז שאל משהו, שהדהים את הקברניט	15
הברזילאי... [המשך הסיפור בדף הבא]	16

שאלות

א. על פי הפסקה השנייה, מדוע הימאים בספינה הבריטית הכניסו פתק לתוך בקבוק? _____

ב. על פי הפסקה השנייה - מה זה S.O.S

ג. באיזה תחום חיים עוסק הטקסט? מדעים / מסתורין / מתמטיקה / כלכלה

ד. הפסקה הראשונה נועדה

1. להרגיע את הקורא.
2. להטעות את הקורא.
3. לרכוש את אמונו של הקורא.
4. להדהים את הקורא.

ה. מה משמעות המילה "חיפזון" (פסקה שלוש)?

1. זריזות
2. עצבנות
3. זהירות
4. רגישות

ההודעה המפתיעה בתוך הבקבוק - המשך הסיפור

הקצין שאל את הקברניט הברזילאי:	16
"איך ידעתם על המצוקה שלנו? המרד	17
פרץ רק הבוקר... כבר חשבנו, שאנחנו	18
מחוסלים לחלוטין".	19
	20
הקברניט הברזילאי היה מופתע: "מה	21
פירוש, איך ידענו על מצוקתכם? קראנו	22
את הפתק, שהיה בתוך הבקבוק	23
שהשלכתם לים".	24
עתה היה תורו של הקצין להיות אחוז	25
תימהון והוא שאל בקול מופתע -	26
"פתק בתוך בקבוק שהוצאתם מהים?	27
מה פתאום? לא השלכנו לים שום בקבוק ושום מסר... אתם טועים!".	28
הקברניט הראה לו את הפתק, שהם מצאו בתוך הבקבוק.	29
הקצין קרא את תוכן הפתק ואמר: "אדוני, מעולם לא הכנסתי פתק כזה לתוך בקבוק, ומעולם לא	30
השלכתי בקבוק S.O.S למים!. הפתק בכלל כתוב על נייר שאין לנו כמוהו באונייה"	31
	32
צוות "סי הירו" והמורדים הוחזרו לאנגליה. המורדים הובאו לבית-משפט, ראשי המרד נידונו	33
לתלייה, וכל הנותרים לתקופות מאסר ממושכות.	34
באנגליה פוענחה גם החידה של בקבוק ההצלה, אבל הפענוח הפך את הסיפור לעוד יותר	35
מסתורי ומדהים.	36
	37
מתברר, כי הספינה "סי הירו" נקראה על-שמו של ספר מפורסם שכתב סופר ידוע בשם	38
פארמינטון.	39
הספר נכתב ויצא לאור 16 שנה לפני שבנו את האונייה.	40
הסופר פארמינטון החליט לבצע תרגיל פרסומת והוא הכניס פסוקים ומשפטים מתוך ספרו	41
הדמיוני לכמה אלפי בקבוקים והשליך אותם לים.	42
במשך 16 שנה "שוטטו" בים הבקבוקים עם ההודעות שהסופר המציא, עד שאחד מהם עזר	43
במקרה להציל את האונייה האמיתית "סי הירו" ממרד אכזרי.	44

המשך השאלות

1. ציינו לכל כל משפט אם הוא נכון / לא נכון
 _____ המקרה הזה קרה בוודאות (100%)
- _____ הכותב טוען שהמקרה נחקר ע"י ועדות חקירה.
- _____ מסופר כי בתוך הבקבוק היה פתק.
- _____ המורדים הוסגרו לברזיל והובאו למשפט.
- _____ מסופר כי הסופר הכניס פתקים לבקבוקים.
- _____ מסופר כי הקצין התלונן שרב-החובל הברזילאי לא הגיע מהר מספיק.
- _____ מסופר כי צוות הספינה הברזילית הציל את הקצינים הבריטים.
- _____ כנראה שהספינה הברזילית היתה יותר מהירה וחזקה מהספינה "סי הירו".
- _____ המלחים הברזילאים שהיו על סיפון ה-Sea Hero, מרדו ברב-החובל והרגו אותו.

ז. הסבר/י, מה מפליא כל-כך במקרה ההצלה המתואר בטקסט ?

ח. תן/י שם משלך לטקסט. _____

ט. איזה מן הביטויים שלהלן אינו מתקשר לעיקרו של הטקסט?

1. לא יאומן, כי יסופר.
2. בלתי מתקבל על הדעת.
3. לא האמין למשמע אוזניו.
4. אוי לאוזניים שכך שומעות.

י. שער/י, מה היו הגורמים למרד שהתרחש בספינה.

יא. בצע/י אחת מן המשימות שלפניך:

- א. ערוך ראיון עם הקצין השני לאחר שניצל.
- ב. כתוב ידיעה, המתפרסמת בעיתון בעקבות אירועי ה-4 במאי 1882.

כותרת : _____

מדוע זו עובדה שכדור הארץ עגול ?

מתוך "לדעת"

למורה - דיון מקדים בכיתה

א.

1. האם "כדור-הארץ" באמת עגול ? מנין לכם שהוא עגול?
כי המורה אמר, יש בבית הספר גלובוס שמדגים זאת, וראינו תמונות שצולמו מהחלל.
איזה מדען המכבד את עצמו ייאזר לבסס את מסקנותיו על-סמך טיעונים מעין אלה? והיכן בית-המשפט,
שיסכים לפסוק דין על-פי עדות שמיעה כזאת?
אנחנו פשוט מקבלים כעובדה טענה זו ועוד רבות כמותה, בלי לבדוק: בסופו של דבר, לרובנו אין זו
שאלה של חיים ומוות אם הארץ עגולה או שטוחה, לפחות כל עוד לא נפל בחלקנו להתגורר קרוב מדי
לקצה....

2. הראשון שהביא הוכחות מדעיות לכך,
שלארץ צורת כדור היה אריסטו שחי
לפני כ-2300 שנה.
ההוכחה הראשונה התבססה על כך
שלצל שמטילה הארץ על הירח בעת
ליקוי לבנה יש צורה של מעגל. הוכחה זו
של אריסטו כה פשוטה וישירה, שכל
אחד מאיתנו יכול להשתכנע ממנה ללא
קושי, ובלי להזדקק לציוד מתוחכם:
די להסתכל בשמיים בהזדמנויות
המתאימות.

3. ההוכחה השנייה של אריסטו מבוססת על התצפית, שהשמש שוקעת מוקדם יותר לתושבי המזרח
מאשר לתושבי המערב.
אילו הארץ הייתה שטוחה הייתה השמש שוקעת בו-זמנית בכל מקום ומקום.

4. דוגמא זו היא רק אחת מני רבים שאפשר לספר. אנו מקבלים טיעונים רבים כמוכחים, בלי לבדוק
אותם או לבחון על מה הם מבוססים, אף-על-פי שרבים מהם ניתנים להוכחה באמצעים פשוטים ביותר.
הוכחה בדרך ההתנסות העצמית גורמת לסיפוק ומבססת באופן חזק יותר טענות שאנו מאמינים בהן.
זה מאפשר לנו בין היתר להמשיך ולקרוא ל"כדור הארץ" בשמו מתוך ידיעה שצורתנו אכן כדורית.

שאלות :

1. באיזה תחום חיים דן הטקסט ? אסטרונומיה / חשיבה מדעית / פולחן דתי / אופנה

2. מהי כוונת המשפט: "לרובנו אין זו שאלה של חיים ומוות..."? (בפסקה הראשונה)

- א. רוב האנשים פוחדים לעסוק בנושא.
- ב. רוב האנשים מסתייגים מעיסוק בנושא.
- ג. רוב האנשים מייחסים לכך חשיבות רבה.
- ד. רוב האנשים מתייחסים בשוויון-נפש כלפי הנושא.

3. מהו פירוש המילה "יאות" (פסקה 1)

ב. מדוע יש מרכאות בצמוד למילים "כדור הארץ"?

נכון / לא נכון
נכון / לא נכון
נכון / לא נכון
נכון / לא נכון
נכון / לא נכון

4. הקיפו נכון/לא נכון על-פי הטקסט
א. אין טעם לבדוק שוב אמיתות, שכבר הוכחו על ידי אריסטו.
ב. במידת האפשר כדאי לבדוק בעצמנו כל טענה מדעית.
ג. איש עדיין לא הוכיח באופן טוב שכדור-הארץ אכן עגול.
ד. לימוד בדרך ההתנסות העצמית גורם לסיפוק.
ה. השמש שוקעת באותו הרגע בכל המדינות בעולם.

5. מהו הנושא המרכזי בטקסט?

א. טענות בזכות האמונה העיוורת בדברים.
ב. חשיבותה של ההתנסות וההוכחה העצמית.
ג. הוכחה שכולם טועים וכדור הארץ לא באמת עגול.
ד. תרומתו של ניוטון להוכחת צורתו של כדור-הארץ.

6. הפסקה הראשונה בטקסט

א. משערת השערה.
ב. מתארת את ארץ המוצא של מחבר המאמר.
ג. מביעה הסתייגות מן הנושא.
ד. מעוררת את הקורא למחשבה בנושא.

7. המשפט האחרון בפסקה הראשונה נכתב בנימה

א. מתנצלת
ב. סלחנית
ג. ביקורתית
ד. הומוריסטית

8. הפסקה האחרונה בטקסט נועדה

א. לתאר חוויה אישית של הכותב.
ב. לעודד את הקורא לבדוק דברים ולערוך ניסויים.
ג. לשתף את הקורא בניסיונו האישי של הכותב.
ד. לשכנע את הקורא בצדקת טענותיו של הכותב.

9. מהי מטרת הטקסט כולו?

א. להדגים איך בדיקה יכולה לבלבל ולהטעות.
ב. להוכיח ש"כדור הארץ" שטוח.
ג. לעודד בדיקה עצמית גם של מוסכמות.
ד. לעדכן את הקורא בחידושים ובהמצאות.

10. בטקסט רשום שאריסטו חי לפני כ-2300 שנה". מדוע המחבר הוסיף את האות כ- ?

11. הצג/י בקצרה, כיצד מוכיח אריסטו, כי לארץ צורת כדור?

פסקת טיעון

דרך דיאלוג ושיח אנו משכנעים את האנשים שדעותינו נכונות ולכן הן עובדות.
דרך השכנוע הטובה ביותר היא באמצעות טיעונים וטענות.

לצחוק יש השפעה על הבריאות.	נושא	נ
לדעתי השפעת הצחוק על הבריאות היא חיובית	דעה	ד
<p>והצחוק בריא וטוב לאדם בגלל מספר סיבות: ראשית, הצחוק משפיע לטובה על מערכות שונות בגוף האדם כגון: מערכת הנשימה, מערכת הלב וכלי הדם. הצחוק משפר את מנגנון הנשימה, מאיץ את זרימת הדם ותורם לעלייה ברמת החמצן בדם. נוסף על כך, הצחוק יוצר אצלנו תחושות נפלאות כגון תקווה, שמחת חיים, אושר והנאה. התחושות הללו משפיעות לטובה על האדם וגם על אנשים חולים ולעתים משפרות את מצבם הבריאותי. לכן, מומלץ לכולנו לצחוק וליהנות כמה שיותר.</p>	נימוקים וגם דוגמאות	נ ד
	המלצה להמשך	ה

תרגול בכיתה - כתיבת פסקת טיעון בנושא _____

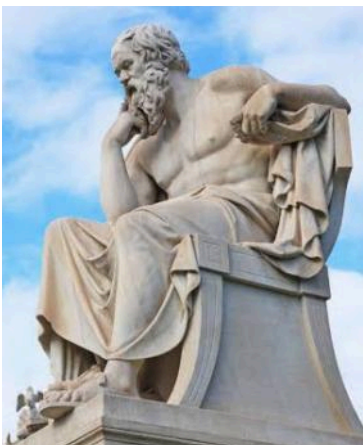
סוקרטס - גדול חכמי יוון

למורה - דיון מקדים בכיתה

א.

קטע א'

סוקרטס היה אחד מגדולי חכמי אתונה, ששם לו למטרה ללמד את האנשים להכיר את האמת והיושר שבחיים. כל תושבי אתונה הכירו את האיש קטן הקומה, הלבוש בגדים פשוטים, שהיה מתהלך ברחבת השוק ובבתי מלאכה ונכנס בשיחה עם כל אדם.	1 2 3 4
הוא האמין, שהאנשים העושים מעשי עוול, אינם יודעים מידות טובות מהן, ויום אחד ילמדו להכיר את האמת, הצדק והמשפט וישנו את דרכיהם לטובה. הוא היה מציג שאלות שונות כדי לבחון את האנשים, אם הם יודעים מדוע עליהם לשמור על החוק ולעשות את הטוב והישר. ללא תמיד ידעו האנשים ששוחח עמם להשיב על שאלותיו, וסוקרטס, בחוכמתו הרבה, היה משמיע פירושים על התשובות שקיבל, וכך הדריך אותם בדרך הנכונה.	5 6 7 8 9
הוא היה שואל: "ידידות מהי?" "כשאדם אחד אוהב את האחר, מיהו הידיד: זה שאוהב או זה שאוהבים אותו?" "האם שניהם ידידים?" "בשאלות אלה היה סוקרטס מעודד את האנשים לחשוב.	10 11 12
סיסמתו של סוקרטס היתה: "דע את עצמך".	13 14
הוא היה אומר: רק המודה שאינו יודע - רואה סימן ברכה בלימודו. אבל האומר תמיד: "אני יודע הכל" - מה ילמד עוד? בדרך זו קנה לו ידידים ותלמידים רבים.	15 16

תרגיל 1: לפניכם רשימת נושאים המופיעים בקטע. ציינו את מספר השורה שבה מופיע כל נושא.

- _____ תיאור חיצוני של סוקרטס
- _____ שאלות בדיבור ישיר אותן שאל סוקרטס את מאזיניו
- _____ סיסמאות אותן השמיע סוקרטס
- _____ הנימוקים בגללם אנשים עושים מעשים שליליים, לפי תפיסתו של סוקרטס
- _____ מי היה סוקרטס והיכן התגורר
- _____ היחס אל סוקרטס

תרגיל 2: מה כתוב בטקסט במקום ?

(א) "הכר את מחשבותיך" - _____

(ב) מעשים רעים, מעשים שאינם צודקים - _____

(ג) מי שסבור שהוא יודע הכל, אף פעם לא ינסה ללמוד דברים חדשים - _____

(ד) לימד, נתן כיוון - _____

(ה) כך רכש לו אוהדים רבים - _____

(ו) תכונות טובות - _____

תרגיל 3: בעזרת האינטרנט נסו לגלות למה התכוון סוקרטס כאשר אמר "דע את עצמך"

תרגיל 4: מה מאפיין את משפטי השאלה

(רמז: התייחסו למילת השאלה, למבנה המשפט ולסימן הפיסוק המופיע בסיום?)

(1) ידידות מְהִי?

(2) כשאדם אחד אוהב את האחר, מיהו הידיד?

(3) האם שניהם ידידים?

תרגיל 5:

סוקרטס כל הזמן שאל שאלות ופקפק בדברים שכולם חשבו שהם עובדות. האם לדעתכם כולם אהבו את התנהגותו זו? נמקו

סוקרטס - גדול חכמי יוון (קטע ב')

1	אך לא כל אזרחי אתונה הבינו את כוונתו הטובה של סוקרטס, והיו רבים שחשבו, כי הוא
2	מעורר ספקות בלב האדם, אם יש לקיים את החוק ולעשות את הטוב ואת הישר, בייחוד רגזו
3	עליו מנהיגי אתונה, שאת מעשיהם הרבה לבקר, ועל כן שנאו אותו מאוד, הם האשימו אותו,
4	שהוא כופר באלים ומקלקל את מידותיהם של בני הנוער, ועל כך העמידו אותו לדין.
5	

6	באומץ לב טען סוקרטס בפני השופטים, כי בשיחותיו ובנאומיו הביא תועלת רבה למדינה, כל
7	ימיו השתדל לעשות את בני אתונה לאנשים ישרים, ועל כן ראוי הוא לכבוד ולא לעונש.
8	דבריו האמיצים הרגיזו את השופטים, והם דנו אותו למיתה.
9	
10	לפני הוצאתו להורג אחד באו אליו תלמידיו ואמרו לו, כי עלה בידם לשחד את שומרי בית
11	הסוהר, והוא יוכל לברוח בסתר ולהציל את נפשו, סוקרטס לא הסכים לכך ואמר:
12	"לא, תלמידי היקרים! אמנם השופטים דנו אותי למיתה על לא עוול בכפי, אך חלילה לי מלזלזל
13	בכבודו של בית המשפט. עלינו לכבוד את החוק ואת המשפט, כי בלעדיהם לא יקום סדר
14	בארץ".
15	
16	את ימיו האחרונים בילה בשיחות עם תלמידיו וידידיו, ובשלוות נפש ציפה למותו, לפי הנהג
17	שהיה קיים באתונה, הגישו שומרי בית הסוהר לנידון למוות כוס רעל לשתיה, סוקרטס שתה
18	אותה והוציא את נפשו בשלווה. בן שבעים היה במותו על קדושת האמת.

תרגיל 6: בקטע זה מוצגות דעות שונות על סוקרטס.

באלו שורות מוצגות הדעות על סוקרטס מצד האנשים הבאים:

1. אזרחי אתונה - בשורה _____
2. מנהיגי אתונה - בשורה _____
3. השופטים באתונה - בשורה _____
4. תלמידיו של סוקרטס - בשורה _____

תרגיל 7: מה כתוב בטקסט במקום:

1. גורם לאי-וודאות ולחוסר בטחון - _____
- 2, משפיע לרעה על הצעירים - _____
3. אינו מאמין באלים - _____
4. למרות שאני לא עשיתי דברים רעים - _____
5. קבעו לו עונש מוות - _____
6. להביע דעה שלילית - _____

תרגיל 8: כתבו את המשפטים הבאים בדיבור ישיר:

א. באומץ לב טען סוקרטס בפני השופטים, כי בשיחותיו ובנאומיו הביא תועלת רבה למדינה. כל ימיו השתדל לעשות את בני אתונה לאנשים ישרים ולכן ראוי הוא לכבוד ולא לעונש.

ב לילה אחד באו אליו תלמידיו ואמרו לו, כי עלה בידם לשחד את שומרי בית הסוהר, והוא יוכל לברוח בסתר ולהציל את נפשו.

התרגילים הבאים מתייחסים לטקסט המלא (קטעים א' + ב')

השלימו את מילות הקישור המתאימות, על פי המסופר בקטע:

1 סוקרטס היה סבור שהוא ראוי לכבוד ולא לעונש, _____ כל חייו השתדל לעשות את בני

אתונה לאנשים ישרים. (רמז: קישור של סיבה).

2. יש להסכם לפסק הדין של השופטים ולכבדו, _____ שאינו צודק. (רמז: קישור של ויתור).

3. יש לכבד את החוק והמשפט _____ לשמור על הסדר במדינה. (רמז: קישור של תכלית).

4. מנהיגי אתונה שנאו את סוקרטס, _____ מתח עליהם ביקורת. (רמז: קשר של סיבה).

5. לדעת סוקרטס, _____ יכירו בני האדם את האמת, הצדק והמשפט הם ישנו את דרכיהם

לטובה. (רמז: קשר של תנאי).

6. סוקרטס הואשם בכפירה באלים ובקלקול בני הנוער _____ הועמד לדין. (רמז: קשר של תוצאה).

מאמר דעה על סובלנות

ד"ר מלילה הלנר-אשד מנהלת תוכנית משכילות, במרכז דוד הרטמן

1	כשאנו מוכנים לשאת, להכיל ולסבול דעה או התנהגות שאינן מקובלות עלינו, אנו נוהגים
2	בסובלנות. הסובלנות אינה אדישות או עמדה ש'הכול הולך'. ההפך הוא הנכון: סובלנות באה
3	לביטוי דווקא כשיש לנו עמדות וערכים שאנו מאמינים בהם כ'אמת', ואנו עומדים מאחוריהם
4	באופן מובהק, ובכל זאת בסיטואציות מסוימות אנו מוכנים להגיב באופן מתון ולהתפשר.
5	
6	הסובלנות קשורה ליכולת 'לסבול' בשתי משמעויותיה בעברית: לשאת (לסבול) משא כמו סָבַל,
7	וכמו כן לחוות את הסבל הנגרם מהקשבה לעמדה שאני מתנגדת לה.
8	סובלנות פירושה הנכונות שלנו, כבעלי עמדות חזקות וברורות, להכיל ולסבול דעה המנוגדת
9	לערכינו מתוך אחיזה בערך גדול יותר, כמו למשל הצורך להבטיח את עצם קיומה של מערכת
10	היחסים, רקמת הקבוצה או החברה.
11	הסובלנות היא עמידה מחוץ לאזור הנוחות שלנו שכן משמעה הנכונות לשאת וגם לסבול מכך
12	שמישהו משמיע עמדות מסוימות.
13	
14	במשנה (מסכת יבמות, פרק א, משנה ד) אנו קוראים על היחס בין בית שמאי ובית הלל – שתי
15	המפלגות הגדולות שהתקיימו בעם ישראל במאה הראשונה והשנייה והחזיקו בעמדות מנוגדות
16	בנושאים שונים, מפילוסופיה ועד להלכה ודת.
17	עם זאת, אומרת לנו המשנה: "אף על פי שאלו אוסרים ואלו מתירים, אלו פוסלים ואלו
18	מאפשרים, לא נמנעו בית שמאי מלהתחתן עם נשים מבית הלל ולהיפך". אף על פי ששני
19	הזרמים מתנגדים זה לזה בעניינים החשובים להם עד מאוד, ערך שמירת אחדותה של החברה
20	וערך הכבוד, במקרה זה, איפשרו להם את החיים המשותפים והמשך הדיאלוג והשיח.
21	
22	הסובלנות מעודדת ריבוי דעות אך אינה אומרת שאסור למחות ולהתנגד.
23	הסובלנות אינה יכולה להיות מוחלטת ואם לא נקיים דיאלוג עלול להיווצר קרע, מחאה ואפילו
24	אלימות. כדי שלא נגיע לכך עלינו לנהוג כל הזמן במתינות ואֶרְךָ רוּחַ.
25	
26	בחיי מצאתי שהרצון שלי לחבר בין קבוצות מקוטבות בחברה, ימנים ושמאלנים, דתיים וחילונים,
27	יהודים וערבים, מחייבת אותי לפתח סובלנות ולהעניק לה מעמד עליון כדי שאפשר יהיה
28	להמשיך ולקיים דיאלוג מקרב בין מחנות מנוגדים.

ענו על השאלות הבאות:

1. על פי הטקסט, מדוע הסובלנות חשובה ?

צטטו מן הטקסט משפט התומך בתשובתכם.

2. לפניכם חמישה משפטים. ציינו ליד כל משפט אם הוא משתמע מן הטקסט או לא.

❖ בית הלל היו טובים יותר מבית שמאי. כן / לא

❖ יש הבדלים בין יהודים וערבים אך הם לא מונעים את האפשרות לחיות ביחד. כן / לא

❖ מחקרים מוכיחים כי אנשים סובלניים נהנים מבריאות טובה. כן / לא

❖ היכולת לקשיב לדעות של אחרים היא מיומנות חשובה. כן / לא

❖ כותבת הטקסט סבורה שחשוב שכל אדם יהיה סובלני. כן / לא

3. לפניכם נושאים מרכזיים שעלו בפסקות השונות. בחרו לכל נושא את מספר הפסקה המתאימה לו.

בהיסטוריה היהודית יש דוגמא נהדרת למפלגות שנהגו בסובלנות – פסקה מס' _____

לסובלנות יש גבולות – פסקה מס' _____

כותבת המאמר נוהגת בחייה בסובלנות כלפי הזולת – פסקה מס' _____

משמעות המילה סובלנות קשורה לשורש ס.ב.ל – פסקה מס' _____

4. בפסקה 4 כתוב:

"אם לא נקיים דיאלוג עלול להיווצר קרע, מחאה ואפילו אלימות. כדי שלא נגיע לכך עלינו לנהוג כל הזמן

במתניות ואָרְךְ רוּחַ".

אילו מהמילים שלפניכם הן מילים נרדפות למילה אָרְךְ רוּחַ? סמנו את כל התשובות הנכונות.

התאפקות

רוגז

תבוסתנות

סבלנות

המילים מתינות - אָרְךְ רוּחַ הן _____ (הפכות / דומות) במשמעותן.

1 ישנן שיטות שונות לחלוקת בית שמאי ובית הלל. הללו אומרים חלכה כמותנו, וחללו אומרים חלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלוהים חיים הן, וחלכה כבית הלל. וכו' מאחר שאלו ואלו דברי אלוהים חיים - מפני מה זכו בית הלל לקבוע חלכה כמותנו? מפני שטחין ועלובין היו, ושנין דבריהן ודבריהן בית שמאי. ולא עוד, אלא שמקדימין דבריהן בית שמאי לדבריהן" (מסכת עירובין י"ג, ב')

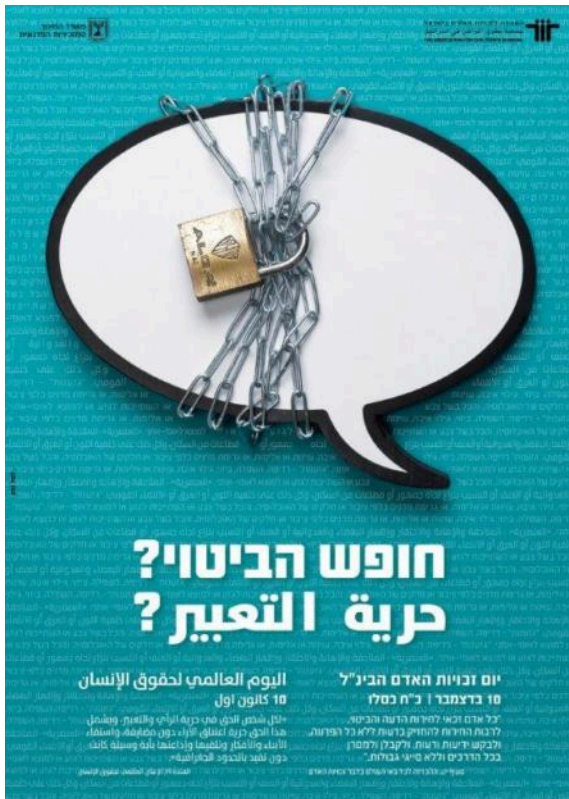
2 יכל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. איזו מחלוקת היא לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי... (פרקי אבות ה')

3 "הוא היה אומר: אַ תְּהִי בְּכֹל אֲדָם, וְאַ תְּהִי אֶפְסֵי אֶל אֶל דְּבָר, סַאִין אֶרְךְ אֲדָם סַאִין אוּ סַעַה וְסַאִין אֶרְךְ דְּבָר סַאִין אוּ אֶהוּס" (פרקי אבות ד')

סובלנות (Tolerance) כריבוי דעות

"סובלנות" היא היכולת לשאת (לסבול) ולקבל אנשים אחרים ודעות אחרות.

ניתוח פוסטר העוסק בסובלנות

האגודה לזכויות האזרח, 2015, ישראל

ניתוח מקור חזותי היסטורי בעזרת 5 המ"מים

לרשותכם שאלות מנחות שניתן להיעזר בהן:

1. **מקום** בו נוצרה היצירה? _____

2. **מתי** נוצרה היצירה? _____

3. **מי** האמן היוצר ומי הלקוח ששילם על היצירה, מי הקהל? _____

4. **מה** נושא היצירה, מה הכותרת שלה ומהם הפרטים שאתם רואים בה?

דמויות, נוף, חפצים, מבנים... מה הקשר בין הפרטים השונים?

האם יש משהו מוזר או לא הגיוני במה שמופיע לפניכם?

5. **מדוע** נוצרה היצירה? (רעיון מרכזי ומסר)

"חופש הביטוי" הוא זכותו של כל אדם להביע את דעתו

6. האם יתכן חופש ביטוי בחברה בה אנשים הם לא סובלניים אחד כלפי השני? נמקו

ככה משכנעים

כך תגרמו לאנשים להסכים אתכם : מחקר בדק מה משותף למנצחים בוויכוחי באינטרנט

מאת יהודית כץ, הארץ 17 באוגוסט 2017

למורה - דיון מקדים בכיתה

.א

הרבה יותר נעים להיות צודקים. איך אפשר לשכנע אחרים לקבל את דעתנו? הנה כמה כללים

דיבייט הוא ספורט מילולי בו נדרשים המשתתפים להפליא ביכולות השכנוע שלהם, כשהמנצח הוא זה שהצליח לתת נוק אאוט ורבאלי ליריבו. אלא שלא רק משתתפים בנבחרות הדיבייט צריכים להחזיק ביכולת שיכנוע מופלאה. אז כיצד עושים זאת?	1
2
3
4
קודם כן ואחר כך לא : נאמר שיש לכם ויכוח חשוב מעין כמוהו, דוגמת "כיצד ראוי לאכול את הקרמבו?", ואתם מעוניינים לשכנע את חבריכם שהדרך הטובה ביותר היא להתחיל מהעוגיה ולא מהקצפת. מתברר כשכדי שהכסיל ישנה את דעתו כדאי קודם לומר לו שאתם מסכימים איתו. ולא רק בקרמבו, אלא גם עבור סוגיות מהותיות יותר טען הפילוסוף הצרפתי בלז פסקל בציטוט המפורסם שלו "הדרך הפשוטה ביותר לשנות את דעתו של אדם היא להראות לו באילו דרכים הוא צודק".	5
6
7
8
9
10
11
פרופסור רוברט צ'יאלדיני מחבר הספר "שכנוע - דרכים מהפכניות להשפעה" מסכים עם זה. צ'יאלדיני מסביר כשכאנחנו מגלים הסכמה, גם אם חלקית, עם האדם האחר הוא חש כלפינו אהדה וחושב שאנחנו הגונים יותר ומשם הסיכויים שלנו טובים הרבה יותר.	12
13
14
15
כשהצד השני לא מרגיש מאוים ועסוק בחידוד החצים שלו, אפשר להתחיל לדבר. משפטים שמעידים על אמפתיה כמו "העלית נקודות חשובות" או "אני מבין למה אתה מתכוון, או מדוע אתה חושב כך", יכול לעודד את בן השיחה שלכם לנסות ולהבין גם את נקודת המבט שלכם. למעשה, מחקר מעניין מצא שגם כשאנשים העלו דעות נחרצות בסוגיות רגישות במיוחד, שינו אותן למתונות אם בחדר עמד אדם שפשוט הקשיב להם.	16
17
18
19
20
21
22
הקשבה היא אבן הדרך הראשונה בדרך להשפעה ושכנוע.	23
עוד כלי שאפשר להשתמש בו הוא חוסר בטחון כלפי ההנחה שאתם יודעים הכל. מחקרים מראים שמשפטים שהכילו הסתייגות מסוימת דוגמת "ייתכן ו... ו"בחלק מהמקרים...". נטו להיתפס כמדויקים יותר ובשל כך לשכנע קהל גדול יותר של מאזינים. החוקרים סבורים שהדבר נובע מכך שההסתייגות מרככת את הטיעון והופכת אותו קל לעיכול גם לכאלה שאינם מסכימים איתו באופן מוחלט.	24
25
26
27
28
דרך נוספת לשכנע היא בעזרת שאלות. הסופר הנורווגי יוסטין גורדר אמר פעם: "אלה המציגים שאלות הם תמיד המסוכנים ביותר". חישובו על זה ככה, מה יגרום לכם לאבד את שיווי המשקל שלכם יותר בקלות, מבול של טיעוני נגד מבוססים, או שאלה אחת, מנוסחת היטב, המערערת על הנחות היסוד שלכם?	29
30
31
32
33
במחקר מעניין של אוניברסיטת קורנל החוקרים בחנו את חילופי הדברים הללו כדי ללמוד מהם הדברים שגורמים לאדם אחד להשפיע ולשנות את דעתו של אדם אחר. מסתבר שהפוסטים המשכנעים ביותר, כללו כמה מאפיינים משותפים:	34
35
36
1. כל המרבה הרי זה משובח: ככל שיותר מגיבים ניסו לשכנע את כותב הפוסט המקורי	37

בדעתם הנגדית, כך עלתה הסבירות שהוא אכן ישתכנע.	38
2. במקום הנכון בזמן הנכון: תגובות ראשונות זכו לחשיפה גדולה יותר, והיו בעלות סיכוי גבוה יותר לשכנע מתגובות שהשתרכו בתחתית הרשימה.	39
	40
3. מספר הקסם הוא חמש: אם חילופי הדברים נמשכים מעבר לחמש תגובות הדבר מעיד על התבצרות של כל אחד מהצדדים בעמדתו, וכל תגובה תהיה וריאציה חוזרת של התגובה שבאה לפניה.	41
	42
4. השפה חשובה: אוצר מילים עשיר,, תגובות ארוכות ומפורטות, שפה נקייה ותקנית ושימוש במידע מדויק - כל אלה הביאו לתגובות משכנעות יותר. המגיבים בצורה הזו נתפסו כמי שיש להם מידע חדש ומעניין להוסיף לקלחת והדברים שלהם נחשבו למהימנים יותר.	44
	45
5. הממד האישי: כשמדברים ללב של אנשים דברים קורים. כך למשל תגובות כלליות כמו "ידוע ש...", "כל הכלבים בעולם...", "נשמעות רחוקות ולא אישיות ולכן נוטות לשכנע פחות. סיפור אישי על סבתא, סבא או הבן הקטן דווקא כן.	46
	47
6. צירוף של עזרים חיצוניים לשפה הכתובה; קישורים לכתבות, סרטונים, או דפי אינטרנט אחרים שתומכים בדעתכם.	48
	49
	50
	51
	52
ועדיין, לעיתים קרובות אנחנו נתקלים באנשים שלא מעוניינים לחשוב אחרת, או שהרעיון שאנחנו מנסים להעלות כל כך נוגד את השקפת עולמם שזה מרגיש כמו בזבוז בכלל לנסות ולדבר.	53
	54
	55
	56
כיצד תוכלו לדעת שהוויכוח שלכם מוביל לדרך ללא מוצא? על פי המחקר עליכם להטות אוזן, ולהקשיב לשפה. סימנים מקדימים כמו שימוש ב-"אני" מעידים על נכונות לשינוי. כשמסגרים את הדין ב"אנחנו" ו"הם", יש סיכוי גדול יותר שאתם הולכים להתכתש לשווא. עוד מילים שצריכות לעורר אצלכם נורות אדומות הן מילים המציינות דיכוטומיות כמו "כולם", "אף אחד" או סופרלטיבים כמו "גרוע" ו-"מדהים". אנשים בעלי נכונות להקשבה ישתמשו לרוב במילים חיוביות ומתונות, יכניסו לשיח כמה "בבקשה" ו-"תודה", ויעשירו את הדין בשמות תואר ופועל.	57
	58
	59
	60
	61

שאלות

א. כתבו בטבלה מהו הנושא העיקרי שבו עוסקת כל פסקה בטקסט

מספר הפסקה	נושא הפסקה
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	

ב. כותרת הטקסט היא "כך תגרמו לאנשים להסכים איתכם". ציינו על פי הטקסט שלוש דרכים שעשויות לשכנע אנשים להסכים עם עמדתכם.

ג. כותבת הטקסט מאזכרת (מזכירה) את דבריו של פרופסור רוברט צ'יאלדיני. לשם מה היא עושה זאת? (הקיפו בעיגול)

1. כדי להוכיח שבכל ויכוח חשוב מאוד להסכים עם הזולת
2. כדי לבסס את הדברים שכתבה ולחזק את מהימנות המידע בעיני הקוראים
3. כדי ליידיע את הקוראים על הספר שכתב הפרופסור
4. כדי להוכיח שגם פרופסורים מנסים לשכנע

ד. בפסקה 4 כתוב "משפטים שמעידים על אמפתיה" איזה מילה או מילים יכולים להחליף את המילה **אמפתיה** מבלי לשנות את משמעות המשפט?

1. ביטחון עצמי
2. אדישות
3. דעה מנוגדת
4. הזדהות

ה. בהמשך פסקה 4 כתוב: "מחקר מעניין מצא שגם כשאנשים העלו דעות **נחרצות** בסוגיות רגישות במיוחד, שינו אותן ל**מתונות** אם בחדר עמד אדם שפשוט הקשיב להם."

מבין זוגות המילים שלפניכם, בחרו את הזוג שהיחס בין המילים בו הוא כמו היחס בין המילים

נחרצות - מתונות

1. ויכוח - מאבק
2. עמדה - פרשנות
3. הסכמה - שכנוע
4. הפסד - ניצחון

ו. בפסקה 5 כתוב: "ממחקרים מראים שמשפטים שהכילו הסתייגות מסוימת [...] נטו להיתפס כמדויקים יותר"

מה פירוש המילה **הסתייגות**?

1. התנגדות לחלק מהדברים
2. הוכחות משכנעות
3. ביטחון עצמי גבוה
4. הסכמה מלאה

ז. השלימו את הטקסט בעזרת עם / אם :

____ רוצים להצליח בוויכוח צריך לדעת איך לשכנע. נניח לדוגמה שאתם משוחחים _____ חבר והוא חושב אחרת ממכם, מחקרים הראו כי _____ אתם תתקפו אותו _____ טענות סותרות זה לא בהכרח

יעזור לשכנע אותו.
הדרך הכי טובה תהיה _____ תסכימו עם חלק מהדעות שלו אבל אז תציגו מידע רב, בשפה רהוטה,
ותציגו טיעונים _____ דוגמאות אישיות שלכם אשר יקרבו אותו אל דעתכם.

הבנת מילים לא מוכרות

פיצוח מילה לא מוכרת בעזרת מש"ה

הלכנו לחנות לקנות עוגונית טעימה אך לצערנו נשאר רק כאלו עם ציפוי לא טעים

 עוגה, עוגן	מילים דומות
ע.ו.ג.	שורש
ידוע לנו שעוגונית היא - טעימה, נמצאת בחנות, יש לה ציפוי	הקשר
 אם מש"ה לא עזר - מחפשים במילון	מילון

כשנתקלים במילים לא מוכרות במהלך קריאת טקסט, אפשר לנחש את משמעותן באמצעות ההקשר. בהקשר חבויים רמזים המצויים בדרך כלל באותו המשפט שבו מופיעה המילה, אך הם יכולים להופיע גם במקומות אחרים בטקסט.

מטלה:

1. לפניכם מספר סוגי רמזים בטקסט באמצעותן ניתן לזהות את פירוש המילה ואחריהם משפטים עם מילים מודגשות. היעזרו בסוג הרמז ופרשו את המילה:

❖ **הגדרה:** משמעות המילה או הגדרתה מופיעה בהמשך המשפט.

דוגמא: "וולקנו", המונח הלועזי להר געש, מושאל מהר הגעש וולקנו **שבאיים הליפאריים** – איים געשיים בים התיכון".

וולקנו – _____
איים ליפאריים – _____

❖ **מילים נרדפות:** ניתן למצוא מילים נרדפות בסמוך למילה הקשה.

דוגמא: "בכל דיון שלהם הם מרבים **ללהג**. אך נראה שזוהי דרכם של אנשים רבים – לפטפט ולדבר כמה שיותר".

ללהג – _____

❖ **ניגודיות:** סמוך למילה הלא מוכרת ניתן למצוא מילים שמשמעותן מנוגדת למשמעות המילה.

דוגמא: "זה היה מחזה **מרנין לב**, ועם זאת היה בו רגע אחד שקצת העציב אותי".

מרנין לב – _____

❖ **דוגמא או תיאור:** לעיתים אפשר לפענח את משמעות המילה באמצעות דוגמות המופיעים סמוך לה.

דוגמא: "ארגונים **אַלְטְרוֹאִיסְטִיִּים** משקיעים הון רב בפעולות סיוע ליבשת אפריקה, אך למרות משלוחי המזון והבגדים הרבים, נראה כי מצבם של תושבי היבשת רק הולך ומידרדר".
אלטרואיסטים – _____

❖ **תחום משמעות** (שדה סמנטי): המילים 'שוער', 'כדור', 'שופט', 'פנדל', 'שער', 'נבדל' – כולן שייכות לתחום המשמעות הכללי 'כדורגל'. ניתן להבין את המילה באמצעות זיהוי תחום המשמעות הכללי של חלק מהמילים סביבה.

דוגמא: "ב-50 השנים האחרונות התרחב משמעותית שטחם של **גידולי המקשה**. האקלים החם והיבש של ישראל מאפשר להם להבשיל לפני שאר הגידולים החקלאיים. גם חיבתם של הישראלים לאבטיחים ולמלונים מעודדת את החקלאים לטפח דווקא גידולים אלה".
גידולי מקשה – _____

2. לפניכם משפטים ובהם מילים מודגשות. פרשו את משמעות המילה או הביטוי המודגשים על פי ההקשר במשפט הנתון. היעזרו בסוגי הרמזים בטקסט.

❖ בשעות החשכה גופנו מפריש **מְלָטוֹנִין**, ההורמון המפקד על הסדרת השעון הביולוגי, וכך אנו מצליחים להירדם.
מלטונין – _____

❖ כישוריה בספורט מסיבים להוריה **נַחַת רוּח** ותחושת סיפוק.
נחת רוח – _____

❖ החל משבוע הבא, יתקינו מצלמות **אֶכִּיפָה** לצד נתיבי תחבורה ציבורית. האכיפה תתבצע באמצעות תיעוד העבירה במצלמות. מי שיסע בנתיב כזה ויעבור על החוק כזה צפוי לקנס בגובה 500 ₪.
אכיפה – _____

❖ יצורים חיים ה**מוֹסְתִים** את חום גופם מסוגלים לשמור על תנאים פנימיים קבועים יחסית למרות שינויים בתנאי הסביבה. גוף האדם, למשל, שומר על טמפרטורת גוף קבועה, גם כשהטמפרטורות קיצוניות.
מווסתים – _____

❖ גם לאחר שנים רבות של היכרות עמוקה, אני עדיין **מְשִׁתָּאָה** למראה פניה הנאים. כיצד ייתכן שחלף זמן כה רב ויופייה רק הולך ומשתבח?
משתאה – _____

3. לפעמים לאותה מילה יש משמעויות שונות בהתאם להקשר. לפניכם קבוצות משפטים ובכל אחת מהן חוזרת מילה מודגשת במשמעות אחרת. בחרו בפירוש המתאים ביותר על פי ההקשר.

❖ **תמורה:** שינוי / החלפת מטבע / החמרה / כפיצוי, כתגמול

א. אם אלוה לך עכשיו כסף, מה תיתן לי **בְּתִמּוּרָה**? _____
ב. לאחרונה חלה **תִּמּוּרָה** בהתנהגותה, ועכשיו היא רגועה יותר. _____

❖ **השאלה:** שאילת שאלות / מטאפורה / נתינת דבר לזמן מוגבל / פתגם

א. אחותי נתנה לי את השמלה שלה **בְּהִשָּׁאָלָה** עד שיסתיים האירוע. _____
ב. הביטוי 'עור של פיל' הוא ה**שָׁאָלָה** שמשמעותה – מעטה של קשיחות וחוסר רגישות. _____

אני אוהב לרצו,
אך אין לי לנאן לחכות.

למה יש אנשים שאינם אוהבים להאזין למוזיקה?

מעובד עפ"י מערכת וואלה NEWS!, "למה יש אנשים שאינם אוהבים להאזין למוזיקה?", 15.1.2017.

1	סלידה ממוזיקה נשמעת מוזר כמו לא לאהוב גלידה, גורי כלבלבים או פיצה. אבל אנשים
2	ססולדים ממוזיקה חיים בתוכנו והתופעה אף קיבלה שם: אנהדוניה מוזיקלית. אנשים אלה אינם
3	מגיבים רגשית למוזיקה שהם שומעים – תהיה המוזיקה אשר תהיה.
4	
5	מחקר חדש שופך אור על הסיבות לאנהדוניה המוזיקלית, ומציע כי שורשיה נעוצים בהבדלים
6	באופן שבו מחוברים מרכזי העיבוד והשמיעה של המוח. מוחם של אנשים עם אנהדוניה
7	מוזיקלית מראה פחות קישוריות מהממוצע בין שני החלקים הללו.
8	
9	לטענת החוקרים, בשל חוסר הקישוריות בין שני החלקים במוח, אנשים שאינם מגיבים למוזיקה
10	וסולדים ממנה, יכולים להקשיב לשיר טעון רגש ולא להרגיש דבר. זאת אפילו אם הם מראים
11	תגובות רגשיות נורמליות לחלוטין בכל היבט אחר בחיים.
12	
13	"אנשים עם אנהדוניה מוזיקלית יגידו 'מוזיקה אינה מעוררת רגשות' ו'מעולם השיר הזה לא גרם
14	לי לרצות לזוז ולרקוד'", הסביר ד"ר רוברט זאטורה, אחד מעורכי המחקר. "מצאנו שחלק
15	מהאנשים האלה, שהם אומנם לא רבים אבל קיימים, פשוט נשארים אדישים למוזיקה".
16	
17	התופעה הזו התגלתה למעשה רק לפני שלוש שנים, בשנת 2014, והיא חשפה כי יש אנשים
18	שמנעד הרגשות שלהם הוא נורמלי, אבל נשארים אדישים למוזיקה. ולא, לא מדובר בהעדפה
19	של מוזיקה כזו או אחרת, אלא בשוני פסיכולוגי.
20	
21	באותו מחקר נעזרו חוקרים מספרד בשאלונים כדי להבחין בין אנשים שמאזינים למוזיקה
22	להנאתם ובין כאלה שפשוט מקשיבים אם יש משהו שמתנגן ברדיו. לאחר מכן הם נתנו לכולם
23	להאזין למוזיקה, וניתן היה לראות שאלו בקבוצה עם האנהדוניה המוזיקלית, לא הגיבו כלל
24	למוזיקה. בקבוצה השנייה, לעומת זאת, הנחקרים הצטררו או הפגינו תגובה רגשית למוזיקה.
25	
26	"אנשים עם אנהדוניה מוזיקלית שפגשנו הודו לנו על המחקר", אמרו החוקרים. "הם אמרו לנו
27	שכל חייהם הם חשבו שהם מוזרים, אבל עכשיו הראינו להם שיש עוד אנשים כמותם".

ענו על השאלות הבאות:

1. השלימו את המשפטים הבאים מתוך האפשרויות שבסוגריים:

1. לפי הטקסט, התופעה של סלידה ממוזיקה היא _____ (מוזרה/רגילה).
2. אנשים עם אנהדוניה מוזיקלית יש _____ חיבור בין מרכזי העיבוד והשמיעה במוח. (יותר/פחות)
3. תופעת האנהדוניה התגלתה רק בשנת _____ (2014/2017).
4. אנשים עם אנהדוניה מוזיקלית _____ כאשר הם שומעים מוזיקה. (גיבו/לא גיבו)

2. א. על פי הטקסט, למי יש אנהדוניה מוזיקלית?

- לאנשים שאינם אוהבים גלידה, גורי כלבלבים או פיצה.
- לאנשים שאוהבים מוזיקה מסוג מסוים.
- לאנשים שאינם אוהבים להאזין למוזיקה.
- לאנשים חסרי רגישות.

ב. על פי איזו פסקה ביססתם את תשובתכם? _____

3. מהי התשובה לשאלה המוצגת בכותרת הטקסט?

4. בפסקה 1 כתוב: "סלידה ממוזיקה נשמעת מוזר כמו לא לאהוב גלידה, גורי כלבלבים או פיצה". על פי מבנה המשפט, איזו מילה קרובה במשמעותה למשמעות המילה **סלידה**?

- אהבה.
- שנאה.
- העדפה.
- שוויון.

5. בפסקה 2 כתוב: "מחקר חדש **שופך אור** על הסיבות לאנהדוניה המוזיקלית, ומציע כי שורשיה נעוצים בהבדלים באופן שבו מחוברים מרכזי העיבוד והשמיעה של המוח". איזו מילה יכולה להחליף את הביטוי **שופך אור**?

- מכחיש.
- מתנגד.
- מוכיח.
- מסביר.

6. בפסקה 5 כתוב: "התופעה הזו התגלתה למעשה רק לפני שלוש שנים, בשנת 2014, והיא חשפה כי יש אנשים **שמנעד** הרגשות שלהם הוא נורמלי, אבל נשארים אדישים למוזיקה". איזו מילה יכולה להחליף את המילה **מנעד**?

- טון.
- תחושה.
- סוג.
- תגובה.

היסטוריה

מושגי יסוד

- היסטוריה - תיאור החיים והאירועים החשובים שאירעו בעבר לבני האדם. ההיסטוריה מועברת על ידי סיפורים (Story)
 - אירוע היסטורי - מקרה שהתרחש בעבר והוא חשוב להרבה מאוד אנשים.
 - מקור ראשוני - מידע שנוצר על ידי מי שנכח/ה באירוע ההיסטורי.
 - מקור משני - מידע שנכתב על ידי מישהו שלא נכח באירועים.
- התיאור מכיל לפעמים שינויים, טעויות, דעות אישיות ופרשנות אישית של הכותב.

הסבר סיבתי [מדוע]

השאלה **מדוע** קרו אירועים היסטוריים היא השאלה שהכי מעניינת היסטוריונים. היסטוריונים מנסים להסביר אירועים והתרחשויות היסטוריות על פי השתלשלות של סיבות, אך לא תמיד יש הסכמה בין היסטוריונים לגבי הסיבות, האירוע וההשפעות שלו.

בהסבר סיבתי יש שימוש במילות קישור כגון - בגלל, כי, מפני ש..., משום ש..., מאחר ש..., בשל, בעקבות, בזכות ה..., כיוון ש, בגין ה..., עקב, לאור...

הסבר סיבתי מכיל:

- סיבות וגורמים - אירועים ותנאים שקרו לפני האירוע
- האירוע עצמו והמאפיינים שלו
- השפעות והשלכות - שנגרמו בגלל האירוע

למי מותר להשמיע את דעתו? הויכוח אודות השלטון הרצוי

אנשי הנאורות התנגדו למשטר האבסולוטי (מוחלט) שבו כל סמכויות השלטון מרוכזות בידי המלך, והמלך נבחר "בחסד האל" לכל חייו וללא שום הגבלה על כוחו.

לפניכם קטע מקור היסטורי שדווקא כן תומך בשלטון אבסולוטי. קראו אותו וענו על השאלות:

על השליט האבסולוטי / מאת בוסואה, 1679

שליטים דומים לאלים והם חזקים ועוצמתיים בדומה לאלוהים [..]
המלך לא צריך להסביר לאף אחד את הסיבות להוראות שהוא נותן [..]
כאשר השליט מקיים משפט ההחלטה שלו היא סופית וקובעת [..]
השלטון החוקי שייך אך ורק לשליט [..]
כל שליט ריבוני (שולט) מחזיק את כל הכוח בידיו – את סמכויות השיפוט ואת כל הכוח של המדינה [..]
בגלל החובות המוטלות עליו, השליט הוא כמו אביהם של נתיניו (האזרחים). "
בוסואה, ז. (1679) פוליטיקה המבוססת על כתבי קודש, תרבות ההשכלה, מבואות היסטוריים עמ' 62

1. הכינו ת.ז לקטע הטקסט בעזרת 5 המ"מים

2. מהן הסמכויות של השליט האבסולוטי?

[היסטוריה]

"לוויתן" – תומס הובס, 1651, לונדון

האיור בכריכה של הספר "לוויתן" - השליט מורכב מהמוני האנשים שהסכימו לכונן ביניהם ברית. לדעתו של הובס בני האדם נולדים רעים ולכן חייבים מלך חזק שישלוט בהם בכוח וימנע מהם לפגוע אחד בשני.

המלך מחזיק חרב ומטה (שרביט). למטה נמצאים בריבועים הכלים שעוזרים לו לשלוט למעלה מופיע כיתוב בלטינית. נסו לפענח אותו בעזרת אפליקציית תרגום.

ניתוח כריכת הספר לויתן בעזרת 5 המ"מים

(תמונה, ציור, פוסטר, פסל, קריקטורה)

1. **מקום** בו נוצרה היצירה? _____

2. **מתי** נוצרה היצירה? _____

3. **מי** האמן היוצר ומי הלקוח ששילם על היצירה, מי הקהל?

4. **מה** נושא היצירה, מה הכותרת שלה ומהם הפרטים שאתם רואים בה?

דמויות, נוף, חפצים, מבנים.... מה הקשר בין הפרטים השונים?

האם יש משהו מוזר או לא הגיוני במה שמופיע לפניכם?

5. **מדוע** נוצרה היצירה? (רעיון מרכזי ומסר)

6. האם הצלחתם להבין שזה מה שמופיע בריבועים בתמונה?

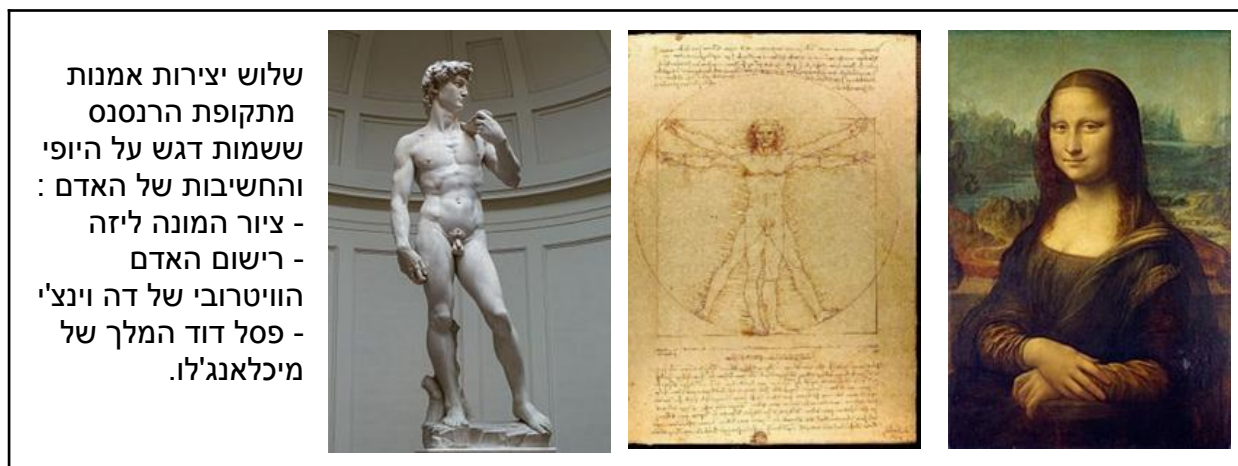

טבלה לפיענוח ההודעה:

○ = ט	◻ = ח	• = ז	X = ו	↑ = ה	⊙ = ד	ץ = ג	☹ = ב	√ = א
¶ = צ	⊕ = פ	* = ע	◀ = ס	▶ = נ	☀ = מ	♪ = ל	♫ = כ	⊗ = י
⌋ = ך	¾ = ף	¥ = ן	← = ם	⊗ = ן	▲ = ת	→ = ש	— = ר	§ = ק

סובלנות כמאפיין של הנאורות

- בימי הביניים רק לאנשי הדת הבכירים ולמלך היה מותר להביע את דעתם באופן חופשי. הרנסאנס ולאחריו תקופת הנאורות שינו זאת. התפיסה החדשה שהם הביאו תמכה בחופש ביטוי וסובלנות כלפי דעות שונות. את הנימוק לתפיסה חדשה זו ניתן לחלק לשניים :
1. מוסרית - האמונה שכל אדם הוא חשוב ולכן בעל זכויות.
 2. תועלתנית - המדע והחברה יכולים להתקדם רק אם כולם יוכלו להביע את דעתם.

פיקו דלה מירנדולה היה משכיל ומלומד איטלקי שיצא נגד הכנסייה הקתולית שהשתיקה דעות שונות משלה (כמו לדוגמה שכדור הארץ מסתובב סביב השמש). פיקו האמין שהאדם הוא לא יצור עלוב ופגום שצריך להשתיק אותו אלא יצור נהדר שמסוגל לעשות דברים אלוהיים כמו מחשבה ועשיית טוב. בשנת 1486 הוא פרסם טקסט המבטא זאת.

מתוך "הנאום על כבוד האדם" / ג'ובני פיקו דלה מירנדולה , פירנצה שבאיטליה, 1486
"האל העמיד את האדם במרכז כל הדברים שנבראו ואמר לו : אתה חופשי ויכול לקבוע בעצמך מה תהיה. שמתי אותך במרכז היקום, כדי שתוכל להסתכל בקלות על היקום כולו. בראתי אותך לא שמיימי ולא ארצי , לא בן תמותה ולא בן אלמוות , כדי שתוכל לעצב את עצמך בכל צורה שבה תבחר. אתה יכול להידרדר ולהיות בעל חיים נחות ביותר , כמו חייית פרא, או שתוכל להיות צורת חיים עליונה ואלוהית, בעזרת השכל והנשמה שלך."

ב' ארבל עורך , מקורות לתולדות העת החדשה המוקדמת , עמ' 32

1. נתחו את המקור ההיסטוריה הראשוני הזה בעזרת 5 המ"מים

2. פרשו את המילים הבאות: (כדאי להיעזר במש"ה – מילים דומות, שורש, הקשר)

חופשי _____ ארצי _____ לעצב _____
נבראו _____ שמיימי _____ מרכז _____
בן תמותה _____ נחות _____
בן אלמוות _____ חיית פרא _____

3. כיצד התנהלותה של הכנסייה בנושא סובלנות גרמה והובילה לאירוע ההיסטורי של הנאום של פיקו?

4. האם הנאום של פיקו הוא אירוע היסטורי? נמקו

5. האם קטע הנאום של פיקו בדף הקודם הוא "מקור ראשוני" או "מקור משני"? נמקו

6. הקיפו את התשובה הנכונה (כן/לא) ליד כל אירוע

א. קרבות מלחמת העולם הראשונה	- זהו [כן / לא] אירוע היסטורי
ב. גילוי אמריקה על ידי קולומבוס	- זהו [כן / לא] אירוע היסטורי
ג. יוליוס קיסר הופך לשליט רומא	- זהו [כן / לא] אירוע היסטורי
ד. הנכד של נשיא המדינה עולה לכיתה ד	- זהו [כן / לא] אירוע היסטורי
ה. אפל תוציא בשבוע הבא כיסוי חדש לאייפון	- זהו [כן / לא] אירוע היסטורי
ו. בחירות למועצת תלמידים בב"ס שלנו	- זהו [כן / לא] אירוע היסטורי
ז. בן גוריון מכריז על הקמת מדינת ישראל	- זהו [כן / לא] אירוע היסטורי

תמונה (מקור ראשוני)
שנוצרו בזמן הכרזת
העצמאות של מדינת
ישראל

פסל של יוליוס
קיסר
שנוצר הרבה
שנים אחרי
מותו

אנשי הנאורות

השערת השערות: במהלך לימודינו חשוב מאוד לשער השערות.

כדי שנוכל לשער השערות צריך "להעז לחשוב"

קאנט אמר שאם אתה רוצה להיות אדם משכיל ונאור - "העז לחשוב!"

1. איזו תכונת אופי נדרשת מן האדם לפי כותרת זו? סקרנות | אומץ-לב | אמונה | גבורה

2. אם צריך "להעז (להיות אמיץ) כדי לחשוב" זה אומר ש:

א. החברה קיבלה את הנאורות וההשכלה בחיוב.

ב. החברה התנגדה לרכישת השכלה ושאלת שאלות.

הסבירו תשובתכם:

הוגי הדעות באירופה עוסקים בתחומים שונים

אנשי הנאורות היו קבוצה גדולה של הוגי דעות, שנקראו בפי בני התקופה "פילוסופים". היו בהם סופרים, אנשי מדע וכן יוצרים בתחומי התיאטרון, המוזיקה והאמנות.

הוגי הדעות היו בעלי השכלה רחבה והיו מוכנים להביע את דעתם כמעט בכל נושא. הם דחו את הרעיון שהאדם צריך לדעת תחום אחד בלבד - גישה כזאת מבטאת לדעתם חוסר פתיחות לחידושים.

בעיניהם האדם האידיאלי הוא בעל השכלה רחבה, סקרן ורוצה לתקן את החברה.

הוגי הדעות של תקופת הנאורות פעלו כמעט בכל ארצות אירופה. הם לא היו חברים בגוף ממוסד ומאורגן ולא היה ביניהם קשר חברתי, ולמרות זאת הביעו דעות דומות. המרכז החשוב ביותר של הנאורות היה בצרפת ובעיקר בפריז.

ההוגים תבעו מן האדם שלא להיכנע לסמכותם של השליט, של האל, של כתבי הקודש או הממסד הדתי, אלא לשפוט כל עניין על פי התבונה: על פי השכל וההיגיון, ולנקוט עמדה עצמאית.

מסע אל העבר: קדמה ומהפכות, קציעה אביאלי-טביביאן, מט"ח 2010

3. על-פי הכתוב בפסקה, אלו שלושת המאפיינים של הפילוסופים שפעלו בתקופת הנאורות:

א. הם עסקו בתחומים רבים, למשל: _____, _____.

ב. היו בעלי _____ רחבה.

ג. היו מוכנים ל _____ את _____ בכל _____.

4. כיצד הגדירו הפילוסופים את ה"אדם האידיאלי"?

5. קראו את הפסקה השנייה המתחילה במילים "הוגי הדעות". הקיפו את התשובה הנכונה:
בפסקה רשום "הם דחו את הרעיון שהאדם צריך לדעת תחום אחד בלבד" זאת אומר שהם

א. הסכימו עם הרעיון ב. התנגדו רעיון ג. לא הבינו את הרעיון

6. פסל "האדם החושב", 1902

זהו אחד מפסליו המפורסמים של יוצר הפסלים הצרפתי, אוגוסט רודן המתאר אדם יושב שקוע במחשבות עמוקות.

כיצד הפסל קשור לרעיונות הנאורות?

7. תארו מקרה בו חשבתם אחרת ממה שחשבו כל שאר האנשים סביבם?
האם הבעתם את דעתכם? האם הצלחתם לשכנע את האחרים שאתם הצודקים?

9. מה עזר או הפריע לכם לשכנע אתם צודקים?

האמנה החברתית – ז'אן ז'אק רוסו 1762

אמנה – חוזה שקשור לאמון הדדי. בני האדם מאמינים אחד לשני ויוצרים הסכם חברתי כדי להאמין למישהו צריך לדעת שאפשר לסמוך עליו, ואכן רוסו חושב שבני האדם הם טובים ואפשר לסמוך עליהם :

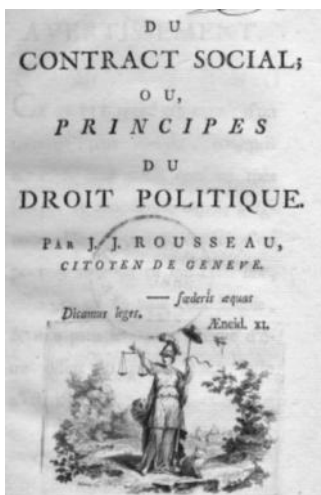
1	"הובס טוען כי האדם נולד תוקפני ורק רוצה להילחם עם האנשים האחרים.[..]
2	אדם רע, הוא אומר, היה פעם תינוק חזק. האם האדם במצב טבעי מתנהג כך? [..]
3	האם תינוק יכה את אמו כשהיא איטית מכדי להניק אותו?
4	האם הוא נוהג לחנוק את אחיו או להכות אותם ללא סיבה רק כי זהו האופי והטבע שלו?
5	לדעתי האדם במצבו הטבעי גם אם הוא חזק עדיין תלוי באנשים אחרים -
6	אנשים היו יכולים להיות מפלצות, אך הטבע העניק להם תחושת חמלה ורחמים [..]
7	אדם שנולד ביער רחוק מהחברה, ללא תעשייה, ללא שפה וללא בית, לא רוצה במלחמה ולא במערכות יחסים, לא זקוק לעמיתיו אך גם לא רוצה לפגוע בהם ולהגיד שהוא שונה מהם;
8	[..]במצב הטבעי, אין מלחמה כללית של כל אדם נגד כל אדם;
9	הגזע האנושי לא נוצר כדי להשמיד את עצמו"
10	

רוסו רואה בהסכמה של בני האדם לחיות ביחד כחוזה שגם המלך צריך לכבד:

1	"האדם נולד חופשי; אך בכל מקום כבול הוא בשרשראות.
2	אדם שחושב שהוא אדון לאחרים זה הופך אותו בעצמו לאדם לא חופשי.
3	כיצד נוצרו יחסי שליט - נתין? אני לא יודע.
4	מה יכול להפוך אותם למקובלים בחברה? על השאלה הזו אני חושב שאני יכול לענות.
5	[..] הסדר החברתי הוא הבסיס לכל הזכויות האחרות.
6	אבל, זכות זו אינה באה מהטבע, ולכן עליה להיות מבוססת על הסכמות חברתיות.
7	[..]בני האדם רצו שתהיה מערכת יחסים שגם תגן על כל האנשים, וגם תשמור על בני האדם חופשיים. זו הבעיה היסודית אשר החוזה החברתי פותר.
8	[..]ככל שהיצרים של האדם אלימים יותר, כך חוקים הכרחיים יותר כדי לשמור על היצרים תחת איפוק.
9	אולם עלינו לברר אם האלימות הזאת לא נגרמת בגלל החוקים עצמם; [שאולי הם חוקים רעים]"
10	
11	

שאלות:

1. פרשו את המושגים הבאים מהטקסט בעזרת מילה דומה, שורש או הקשר :

- א. מצהיר _____
- ב. חוזה _____
- ג. כבול _____
- ד. סדר חברתי _____
- ה. זכות טבעית _____
- ו. חובה _____
- ז. חמלה _____
- ח. מצב טבעי _____

2. מה מופיע כציור על כריכת הספר ? מדוע?

3. הכינו ת.ז. לטקסט המקור ההיסטורי בעזרת 5 המ"מים

4. מה דעתו של רוסו על האופי של בני האדם?

5. לפי רוסו , מה חושב הובס על האופי של בני האדם ?

תפזורת הנאורות ורעיונותיה

מצא את המילים הבאות בתפזורת: חירות , ריבון , ג'ון לוק , נאורות , אירופה , הוגי דעות, השכלה , אבסולוטי, הפרדת רשויות , מונטסקיה , פרידריך

ה	פ	ר	ד	ת	ר	ש	ו	י	ו	ת
ט	פ	נ	ק	א	ב	ה	נ	ד	מ	פ
ו	ל	א	י	ר	ו	פ	ה	ה	ו	ר
ח	ג	ו	נ	ל	ו	ק	ג	ג	נ	י
ק	ח	ר	י	ב	ו	נ	מ	פ	ט	ד
ד	ע	ו	ה	ש	כ	ל	ה	א	ס	ר
צ	כ	ת	ח	י	ר	ו	ת	ר	ק	י
י	ט	ו	ל	ו	ס	ב	א	ל	י	כ
ה	ו	ג	י	ד	ע	ו	ת	נ	ה	ד

ספרות

השירים והספרים שאני אוהב/ת

1. רשמו שורה שאתם מאוד אוהבים מתוך שיר כלשהו (אפשר גם שיר חדש מהיטויוב)

הסבירו את משמעותה של השורה ומדוע אתם אוהבים אותה.

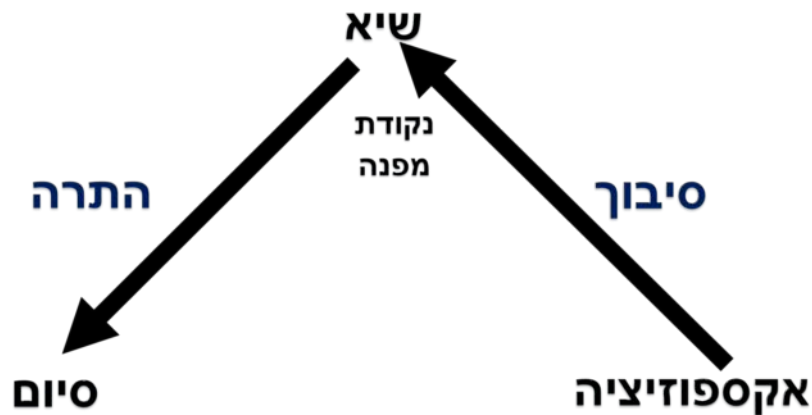
2. האם שירים שלומדים בבית הספר הם פחות טובים מאשר שירים מיוטיוב? מדוע?

3. תארו את עלילתו של ספר או סיפור שאהבתם. מדוע אהבתם אותו?

4. מדוע אנו יוצרים ולומדים שירים וסיפורים?

מבנה הסיפור הקצר

המבנה הקלאסי של הסיפור הקצר הוא משולש אשר בראשו נמצא השיא.

אקספוזיציה - בעברית "היצג".

הצגתו בתחילת הסיפור של מידע בסיסי שחיוני להבנת הסיפור: הצגת הדמויות, הזמן, המקום, האווירה, הבעיה ולעתים גם רמז לפתרון הבעיה. האקספוזיציה מניחה יסודות לרעיונות שיתפתחו בהמשך היצירה.

סיבוך - השלב בו חל שינוי במהלך הרגוע והצפוי של העלילה והדמויות נכנסות למצב מורכב יותר.

שיא - האירוע שהסיפור מוביל אליו. בשיא מתחדדים הערכים והסוגיות שהסיפור עוסק בהן.

נקודת מפנה - האירוע שגורם לשינוי בגורלו ובעתידו של הגיבור. מפנה יכול להתרחש לפני השיא, בזמן השיא או אחרי השיא.

התרה - שלב המציג את פתרון הבעיה שהעמיד הסיבוך.

סיום - תום העלילה וגיבוש המסר של הסיפור.

סיום סגור - כל הבעיות שהתעוררו במהלך העלילה מגיעות לכלל פתרון. בדרך כלל, זהו סיום טוב, שבו "הטובים" באים על שכרם, "הרעים" נענשים, והאיזון חוזר לעולם.

סיום פתוח - הבעיות שהתעוררו בסיפור אינן נפתרות לגמרי.. סיום זה משאיר את הקורא במצב של אי ודאות בנוגע לגורל הגיבורים בעתיד.

סיום פואנטה - גילוי מפתיע בסופו של הסיפור, המעניק לסיפור כולו, ולפרטים המופיעים במהלכו, משמעות חדשה ושונה מזו שייחסנו להם קודם. כאשר מתגלה הפואנטה אנו חוזרים בראשונה לתחילת הסיפור ונזכרים ברמזים שהיו לפואנטה. לרוב הרמזים היו קיימים לאורך היצירה, אך לא הובנו כראוי.

סיום מעגלי - סוף שמחזיר את הקורא לנקודת הפתיחה. הוא מתאפיין בחזרה של התנהגות, ביטוי, או אפואנטה שהופיעו בתחילת הסיפור. החזרה הזאת יכולה להוות עדות לכך שמה שהיה בסיסי מאוד לא השתנה, למרות כל מה שתואר בסיפור. בדרך כלל סיום מעגלי נתפש כסיום סגור כיוון שהוא נותן סוג של וודאות לקורא.

אמצעים אמנותיים בטקסטים ספרותיים, היסטוריים ותנכיים

אמצעים אמנותיים נוספים	אמצעים ציליליים (מצלול) 🎵	אמצעים ציוריים (פיגורטיביים) 👁️
<p>חזרה פירוט הגזמה מוטיב ניגודים הקבלה (אנלוגיה) אירוניה תקבולת אקרוסטיכון (האות הראשונה) מריזם (דבר וחלקיו) ועוד...</p>	<p>צילילי לשון ויסודות מוזיקליים</p> <p>כגון: חריזה אונמטופיה (בקבוק, רישרוש) לשון נופל על לשון (צימוד) אֶלִיטְרָצְיָה (חזרה על צילילים) אָנָּאפּוֹרָה, אָפִיפּוֹרָה (חזרה על מילים)</p>	<p>המחשת רעיון, חוויה או רגש באמצעות תמונה מילולית או ציור שהקוראת/חש/ה בדמיון.</p> <p>כגון: דימוי מטאפורה (השאלה) מטונימיה וסינקדוכה האנשה והנפשה סימול סִינְטַזָּה חושית אוקסימורון (דבר והיפוכו) ארמז</p>

* לעיתים ההבדל בין האמצעים לא חד וברור (לדוגמה אנלוגיה, דימוי ומטאפורה הם דומים מאוד).
* יתכן שימוש כפול (משהו לדוגמה יכול להיות גם מוטיב וגם ארמז).

האמצעים האמנותיים נמצאים לאורך כל מבנה היצירה ומסייעים בעיצוב הדמויות.

המטרה הסופית שלהם היא כפולה :

1. עיצוב המסר
2. אסתטיקה

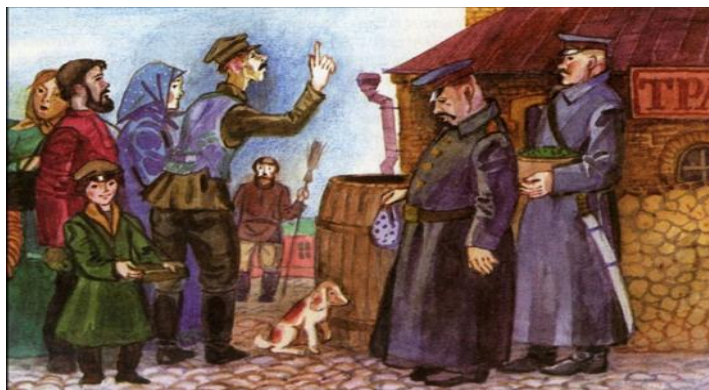
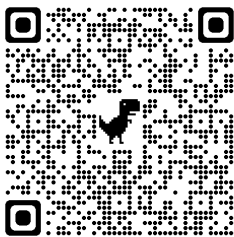
זיקית / מאת צ'יכוב

סיפור המתרחש ברוסיה שלפני המהפכה הקומוניסטית על אדם המשנה את דעתו.

<https://youtu.be/sgW2gsUKbQQ>

- 1 בשוק עובר מפקח המשטרה אוצ'מלוב במעיל חדש. אחריו צועד שוטר אדום שער ובידו סל מלא
- 2 גרגרי דמדמניות מוחרמים. מסביב דממה... אין נפש חיה בכיכר... הדלתות הפתוחות של החנויות
- 3 והפאבים ניבטות בעצבות אל עולמו של הבורא, כפיות פתוחים;
- 4 אפילו קבצנים אין שם.
- 5 "לנשך אתה רוצה, נבלה?" שומע פתאום אוצ'מלוב. "אל תתנו לו,
- 6 אנשים טובים! אסור לנשך בימינו! תפסו אותו! אה... אה!"
- 7 נשמעת יללת כלב. אוצ'מלוב מביט הצידה ורואה: ממחסן העצים של
- 8 הסוחר פיצ'וגין פורץ בריצה כלב, צולע על שלוש רגליים ומסתכל
- 9 לאחור.
- 10 אחריו רודף אדם בחולצה מעומלנת ובז'קט פתוח. הוא רץ, נופל
- 11 ארצה ותופס את הכלב ברגליו האחוריות. שוב נשמעת יללת כלב
- 12 ואחריה צעקה: "אל תתנו לו!" פרצופים מנומנמים מציצים החוצה מן
- 13 החנויות, ועד מהרה, כאילו צץ מן האדמה, נאסף קהל קטן ליד מחסן
- 14 העצים.
- 15 "נדמה לי שמתפרעים פה, הוד מעלתך!..." אומר השוטר.
- 16 אוצ'מלוב מפקח המשטרה פונה שמאלה וצועד לעבר ההתקהלות. ליד שערי המחסן הוא רואה את
- 17 האיש בז'קט הפתוח, יד ימין שלו מורמת והוא מראה להמון אצבע מלוכלכת בדם. פני השיכור שלו
- 18 כאילו אומרות: "אתה עוד תשלם אצלי ביוקר, מנוול!". אוצ'מלוב שם לב שהאיש הוא צורף הזהב
- 19 חריוקין. בתוך ההמון, באמצע, כשגופו רועד ורגליו הקדמיות פשוקות, מתכופף האשם בכל אותה
- 20 שערורייה - גור כלבים לבן שפרצופו מחודד וכתם צהוב על גבו. עיניו הדומעות מביעות אימה ועצב.
- 21
- 22 "מה קורה פה?" שואל אוצ'מלוב ונכנס לתוך הקהל. "למה דווקא פה? מה אתה מנופף ככה
- 23 באצבע?... מי צעק?"
- 24 "אני הולך לי, הוד מעלתך, לא מפריע לאף אחד..." פותח חריוקין ומשתעל לתוך אגרופו. "מדבר עם
- 25 דימיטרי מיטריץ' בענייני עצים - ופתאום, סתם ככה, בלי שום סיבה, מתנפלת החלאה הזאת על
- 26 האצבע שלי... אתה תסלח לי, אבל אני בן אדם עובד... העבודה שלי עדינה. עכשיו צריכים לשלם לי,
- 27 כי אני, הוד מעלתך, אולי שבוע ימים כבר לא אוכל להזיז את האצבע... וגם אין חוק כזה, שצריך
- 28 לסבול בגלל חיות... אם כל אחד יתחיל לנשך ככה, אז מוטב לא לחיות בכלל..."
- 29 "הממ... טוב..." אומר אוצ'מלוב בחומרה ומשתעל. "טוב... של מי הכלב? אני לא אעבור על זה לסדר
- 30 היום. אני אראה לכם איך נותנים לכלבים להתרוצץ ככה! הגיע הזמן לטפל באדונים שלא רוצים לציית
- 31 לחוקים! שיקנסו אותו, את הנבל, הוא כבר יבין מה זה כלב! אני אתן לו באבי אביו!... ילדרין," פונה
- 32 המפקח אל השוטר, "תברר של מי הכלב, ותרשום פרוטוקול! ואת הכלב צריך לחסל. בלי שהיות!
- 33 זה בטח כלב שוטה... של מי הכלב שאלתי?"

"נדמה לי שהוא של הגנרל ז'יגאלוב!" אומר מישהו בקהל.	34
"של הגנרל ז'יגאלוב? הממ... ילדרין, תוריד לי את המעיל... ממש נורא, איזה חום! בטח ירד גשם עוד מעט..."	35
דבר אחד אני בכל זאת לא מבין, "פונה אוצ'ומלוב אל חריוקין,	36
"איך הוא הגיע לאצבע שלך? הוא הרי קטנטן, ואתה – בריון ממש! ודאי פצעת את האצבע במסמר,	37
ואחר כך צץ לך הרעיון הזה בראש, בשביל לסחוט כסף... אתה הרי... כן כן, שמענו עליכם! אני מכיר אתכם, שדים!"	38
	39
"הוד מעלתך, הוא תקע לכלב סיגריה בפרצוף, ככה, בצחוק, והכלב – לא מטומטם, קפץ ונשך... הוא ממש פרחח, הוד מעלתך!"	40
"אתה משקר! לא ראית, אז למה אתה משקר סתם? הוד מעלתו איש חכם, הוד מעלתו יודע מי פה משקר ומי מדבר מהלב, כמו לפני אלוהים... ואם אני משקר, אז נלך לשופט. בספר החוקים כתוב	41
אצלו... בימינו כולם שווים... ואני בעצמי, יש לי אח שוטר... אם אתם רוצים לדעת..."	42
"די להתנוכח!"	43
	44
"לא, הכלב הזה לא של הגנרל..." אומר השוטר.	45
"הגנרל אין לו כלבים כאלה. הכלבים שלו כולם גדולים, כלבי ציד..."	46
"אתה בטוח?"	47
"כן, אני יודע בעצמי. הכלבים של הגנרל יקרים, גזעיים ואילו זה – השד יודע מה... לא פרווה, לא צורה... סתם גועל נפש.	48
לגדל כלב כזה?! איפה השכל שלכם? אם יתגלגל כלב זה לפטרבורג או למוסקבה,	49
אתם יודעים מה יקרה? שם יחסלו אותו על המקום! אתה, חריוקין, נגרם לך נזק, אל תוותר... צריך ללמד אותם לקח! הגיע הזמן..."	50
	51
"ואולי הוא בכל זאת של הגנרל..." חושב השוטר בקול.	52
"הרי לא כתוב לו על הפרצוף... לפני איזה זמן ראיתי אחד כזה בחצר שלו."	53
"בטח שהוא של הגנרל!" נשמע קול בהמון.	54
"הממ... תלביש לי את המעיל, ילדרין יקיר... רוח נושבת פתאום... צמרמורת... קח את הכלב אל הגנרל ותשאל שם. תגיד שאני מצאתי, ושלחתי אליו... ותגיד לו שלא יתנו לו לצאת החוצה... אולי זה	55
כלב יקר, ואם יבוא כל חזיר ויתקע לו סיגריה באף, הוא עוד יתקלקל. הכלב – חיה עדינה... ואתה, גולם, תוריד כבר את היד! אין לך מה לנפנף באצבע במטופשת שלך! אתה בעצמך אשם!..."	56
	57
"הנה בא הטבח של הגנרל, נשאל אותו... הי פרוחור! בוא הנה, חביבי! תסתכל על הכלב... הוא שלכם?"	58
"מה פתאום! אף פעם לא היו לנו כלבים כאלה!"	59
"מה יש פה לשאול כל כך הרבה, "אומר אוצ'ומלוב. "זה כלב משוטט! חבל על כל הדיבורים... אם אמרתי שזה כלב משוטט, הרי זה כלב משוטט... לחסל זהו."	60
"הוא לא שלנו, ממשיך פרוחור. "הוא של האח של הגנרל, שבא הנה לפני כמה ימים.	61
האדון שלנו לא אוהב כאלה, אבל האח שלו דווקא כן אוהב..."	62
"אחיו הגיע לכאן? ולאדימיר איוואניץ'?" שואל אוצ'ומלוב בחיך של הנאה. "אלוהים אדירים! ואני לא ידעתי! הוא בא לבקר?"	63
"כן, לביקור..."	64
"אלוהים אדירים... ודאי התגעגע אל אחיו... ואני בכלל לא ידעתי! וזה הכלבלב שלו? אני שמח מאוד... קח אותו... כלבון חביב... פיקח שכזה... חאפ, איך תפס את ההוא באצבע! חה-חה-חה... נו, מה אתה רועד ככה? פרר... פרר... כועס, השובב... ממזר שכמותו..."	65
פרוחור קורא לכלב ומסתלק עמו ממחסן העצים... הקהל צוחק ומלגלג על חריוקין.	66
"אתה עוד תשמע ממני!" מאיים עליו אוצ'ומלוב, מתעטף במעילו וממשיך דרכו בכיכר השוק.	67

תפזורת - זיקית

ש	ה	מ	צ	צ	ס	ע	פ	כ	א	ת
י	מ	י	ש	א	ה	ל	מ	י	א	נ
ב	ר	ב	ט	ה	ג	י	א	ר	ז	י
ה	ת	י	ק	י	ז	א	ס	ה	ט	ש
ב	ר	ב	י	ר	מ	ר	ג	ש	ש	מ
ה	ב	א	ז	ר	ה	נ	מ	ט	ו	ו
ד	י	ט	ע	ט	ש	י	ו	ת	ל	ת
ד	מ	א	א	ט	ו	ב	ה	א	י	ס
מ	פ	ה	ט	ו	ש	ט	ר	ש	י	ב
פ	ק	ט	ג	ג	כ	ו	ו	ת	ב	ל
ח	ח	ד	ב	ז	ר	ת	ת	ה	ר	ל

בנק מילים לתפזורת

<p>מסתכלות <u>ויבוא</u></p> <p>טיפש <u>שלה</u></p> <p>עיוור <u>שמשין</u></p> <p>באמצע <u>באוק</u></p> <p>גרון <u>אז</u></p> <p>סיפור שמטרתו לבקר תופעה חברתית שלילית _____</p>	<p>שם היצירה _____</p> <p>שם משפחתו של הסופר _____</p> <p>האמצעי העיקרי ליצירת אפקט קומי בסיפור _____</p> <p>תפקידו במשטרה של אוצ'ומלוב (מילה אחת) _____</p> <p>חבילה <u>370</u></p> <p>הולך לאט <u>משה</u></p> <p>פאב _____</p>
--	--

זיקית המהפכה הצרפתית וקומוניזם

הצאר אלכסנדר השלישי

הסיפור "זיקית" נכתב בשנת 1884 בתקופה שרוסיה נשלטה על ידי שליט שהתואר שלו היה "צאר". משמעות המילה צאר היא - קיסר. רוסיה הייתה אחת המדינות הבודדות באירופה שהמהפכה הצרפתית ונפוליאון לא הצליחו לכבוש ולכן

עקרונות מהפכת הנאורות "חירות, שוויון, אחווה" לא הגיעו לרוסיה.

הצאר היה עשיר מאוד ובעל סמכויות מוחלטות שהועברו בירושה מאב לבן.

הצאר מינה אנשים לתפקידי הנהגה שונים בהתאם לנאמנות שלהם אליו.

לאנשים אלו היה כוח גדול ובלתי מוגבל על האנשים ולא התקיים שיוויון של בני האדם בפני החוק -

אנשים בתפקידי הנהגה וכוח נהנו מכסף רב יותר ומזכויות גדולות יותר, אנשים התחנפו אליהם ונתנו להם לעשות מה שהם רוצים.

הסיפור "זיקית" הוא יצירה סאטירית(מוגזמת) שהמסר שלה הוא נגד המנהיגים מושחתים שבמקום לדאוג לצדק ולשוויון עוסקים בלהתחנף לבעלי הכוח ולאנשי השלטון של הצאר.

הביקורת בסיפור מועברת בעקיפין.

הסופר מתאר את המציאות תוך הבלטת הפגמים והליקויים שבה, מכניס אותה למצבים נלעגים ומשתמש בתחבולות שונות, כגון הגזמה, הקטנה, עיוות ועוד.

לנין

בשנת 1917 פרצה ברוסיה מהפכה בהנהגת הקומוניסטים

(common - שיתוף). הקומוניסטים היו אנשים שסברו שצריך לבטל את

הבדלי המעמדות וליצור כמה שיותר שוויון בין האנשים.

הם אפילו חשבו שצריך לבטל את השימוש בכסף ולחלק את הכל באופן שווה בין בני האדם.

הקומוניסטים בראשותם של לנין וסטלין עלו לשלטון ושינו את שמה של רוסיה ל - "ברית המועצות" הקומוניסטיות.

ברוסיה התקיים משטר קומוניסטי עד לשנת 1989.

גם לנין וגם סטלין טענו שהם קומוניסטים אך השליטו בברית המועצות שלטון טוטליטרי קשוח מאוד שהיה גרוע בהרבה יותר מאשר שלטונו של הצאר.

שלטון טוטליטרי הוא ללא דמוקרטיה וללא חופש ביטוי לאזרחים.

במדינה טוטליטרית יש מנהיג אחד, מפלגה אחת, דרך חיים

(אידיאולוגיה) אחת ואפס סובלנות כלפי דעות אחרות.

סטלין - "שמש העמים"

שינוי דעה ביצירה "זיקית"

1. תכונותיו של המפקח -

הסיפור מתחיל במשפט -

"בשוק עובר מפקח המשטרה אוצ'ומלוב במעיל חדש. אחריו צועד שוטר אדום שיער ובידו סל מלא פירות מוחרמים."

הציגו את מאפייניו של אוצ'ומלוב החבויים במשפט זה

2. עוד תכונות של המפקח -

לאחר שהם שומעים נביחות וצעקות מתוארת התנהגותו של המפקח כך -

"נדמה לי שמתפרעים פה, הוד מעלתך!..." אומר השוטר. אוצ'ומלוב מפקח המשטרה פונה שמאלה וצועד לעבר ההתקהלות."

הציגו את מאפייניו של המפקח החבויים במשפט זה

3. מהי "סמכות"? מהו מקור סמכותו של אוצ'ומלוב?

4. מהו "ציות"? מדוע האנשים בשוק מצייתים לאוצ'ומלוב?

שברירים / מאת דבורה בארון

[1] אל העיירה הובאה מכפר ביכוב לאחר שמתו שם עליה הוריה, והיא אין אתה אלא חבילה של כלי-מיטה ומעט חמימות מטיפוחה של יד אם, אשר התנדפה מהר בתוך צינת הנכר.

לידי איזו נשים משכונת-הגיא מסר אותה הכפרי שהביאה, ובמשך כמה ימים עברה פה, ככלי אין חפץ בו, מיד ליד.

[2] אלה אשר הלינו אותה בביתם הקצו לה בדוחק מקום בקצה מדף או מאחורי התנור, ולפני כן ביקשו לדעת אם אין היא נגועה במחלת-עור וגם לבדוק את נקיונם של החפצים, שהיו ארוזים בחבילתה.

בעינים מעוגלות הביטה זו – חיה-פרומה היה שמה והיא אז בת חמש – היאך הכרים שלה מופשטים מציפוייהם ונחבטים מתוך זלזול בידים זרות.

[3] עדיין היתה ידה נתלית ברפיון מחוסר כף-היד שבה רגילה היתה להיאחז, ובנשיבת היתמות פה רעדה כמו ניצן קטן אשר העץ שבצלו חסה, נכרת. זקנה אחת מרחבת ההר אספה אותה מתוך רגשי רחמים לביתה, אבל לא יכלה לעמוד בפני רעבתנותה הגדולה והחזירה אותה אל הגיא; והיא שבה איפוא להתהלך פה עם החלוק הכפרי שלה, שיערה פרוע, מדובבל ודהוי, ועם פנים שאין למצוא בהם שום קו של חן. ובכך הנה נמנע ממנה אותו קורטוב של אהדה, אשר האנשים אשר רואים דבר נאה מזכים בו לפעמים גם יצור זר.

[4] בהיותה בת שמונה קרה, אשר פעם, ביום חורף, בלכתה השכם בבוקר אל הבית, ששם הובטחה לה ארוחה, מעדה ונפלה, ורגל אחת שלה נשברה.

הבכי שלה שם במשטח הקרח, לאור קרני הזריחה הקרות, היה מחריד כל כך, עד כי מתפללי ה'ותיקין' שבבית-הכנסת הסמוך יצאו והכניסו אותה לאחד הבתים וגם הזמינו את הרופא. ובמשך איזה זמן טיפלו בה אחר כך רבים מתוך זריזות של עושי-מצוה. שכרו בשבילה מקום קבוע בבית-האכסניה וגם הביאו לה לחם ומרק.

אבל אך קמה ועמדה על רגליה, הסתלקו כולם. והיא היתה שוב ל'נערת-הרחוב', ואת מחיתה מצאה, כמו לפני כן, מזה שעזרה לנשות הגיא במשק שלהן, עכשיו בפחות זריזות, אמנם, מחמת הליקוי ברגלה וגם מפני כובד הגוף, כי מן האוכל, שניתן לה בשפע בזמן החלמתה, עבתה ונתרחבה. ואולם אם תנועותיה, מתוך כך, נעשו אטיות יותר, הרי חזקו תחת זאת שריריה וכמעט תמיד מצאה כאלה אשר נזקקו לכוחה.

[5] בשנתה השתיים-עשרה ידעה כבר להרתיח מים, להסיק תנור ולהביא מים מן הבאר, והכביסה, לאחר שהפכה אותה כה וכה בכפות ידיה ה"דוביות' בתוך העריבה, סימאה את העינים בלובן שלה.

בבתי העוני שבשכונה, אשר חדר המגורים משמש שם, על פי רוב, גם סדנה או מקום ממכר לסחורות, היתה זאת היא אשר ניקתה אותם בערבי השבתות. לאחר שסיימה לנקות את שמשות החלונות, נזדכך זיו העולם בהן, ועל הרצפה המבריקה לא דרכו בני הבית, אלא לאחר שהשילו מעל רגליהם את הנעלים. בתנופות יד אחדות הביאה את ספסלי-העץ לידי הצהיבות של החלמון והעלתה על הפמוטות את גֶּן הזהב, חבטה את כרי הנוצות, עד כי תפחו, התרוממו וגדלו בראשי המיטות, ומעודדת משאר כוחה, בתוך ההבל החם של מאכלי השבת ומצב הרוח הטוב של בעלת-הבית, העובדת איתה יחדיו, יש אשר

התעוררה בה כעין תקוה למשהו המבטיח חסות ושיתוף הנאה באוירה ההולכת ומשתררת פה. ואולם אך גמרה לעשות את זה שהוטל עליה ניתן לה שכרה, והיא הורידה את שולי הבגד ויצאה והלכה עם סלה.

[6] – הנה חיה-פרומה העקומה – קראו אחריה הילדים תוך כדי משחקם ברחוב, ואולם המבוגרים, אלה שהם מטילים כעין חרם על כל מי שאין בו כדי לגרום הנאה למבטם, לא ראו אותה, קיפלו כביכול ואספו את הנימים של יחסי-הגומלין המחברים איש אל רעהו, ואז היה זה לה כאילו נתרוקן מסביבה החלל והיא הלכה וכשלה בו בצליעתה.

[7] שמש בית-הכנסת, שבביתו שטפה לפעמים את כלי-האוכל, היתה לו בת, אשר המראה שלה העיר בחיה-פרומה את אותו הרגש שהיא חשה פעם לאמה. הבת טובת-מזג היתה, עורה צח, ועיניה, בשעה שהצטחקה, נתנצנצו בהן זיהורים שמשיים, חמים. והנה פעם, ביום ששי, בשעת חפיפת הראש, כאשר זו הטילה לתוך אפלולית המטבח את גוש הזהב של שערה הסתור, עמדה והגיעה אליו ברטט, כלמשהו קדוש, את אצבעותיה. הנערה, באספה את השער, רק נרתעה קצת כמתוך הפתעה לא נעימה, ואולם האם, שעמדה ליד תנור האופים, הסתערה עליה בכעס עם מרדה העץ בידה. – למה את זוחלת אליה עם אצבעות 'בולי-העץ' שלך – קראה. ואז הביטה רגע בעצב לכפות ידיה, שהיו רטובות ממי הרחצה, ותלתה את מבטה, כמתוך בקשת השתתפות, באישה הדיירת שהיתה אף היא בחדר. אבל זו, ככל אלה שנשאה אליהם עינים מבקשות, או מפללות, לא נענתה לה – משל לקיר חלק שאיש מוצא במקום הראי אשר הוא בא להסתכל בו – והיא יצאה והלכה לבלי שוב עוד אל בני הבית הזה, וגם בין כל האחרים התחילה להתהלך מעתה בעינים מושפלות, ואת העבודה, ככל שזה ניתן לה, עשתה בריחוק מקום מהם.

[8] מוטב היה לה להתייחד בקצה החצר או בפנית המטבח עם העצמים הדוממים, שכן הסיר שציחצה העלה לפניו ברק של סבר טוב, והעצים בתנור, כשהציתה אותם, שמחו כנגדה בלהבה עליזה. וכך הנה נהיה זה, אשר דיבורה אשר נאלם מרוב שתיקה, נעשה כבד ומעומעם במשך הזמן, והיא כולה, מקצף הסבון, הבל הכבסים ומי-הרחצה, הלכה ונטחבה מעט מעט, בדומה לתא עזוב זה, שהוא סגור על מסגר וחשכת השממון ממלאת אותו.

[9] בשבתה בבית האופה מרחבת ההר, אשר שם נשכרה לאחרונה לעבודה קבועה, ראה אותה פעם בעל של מיקשאות (שדות ירקות) מכפר קמינקה, בלושה גוש של בצק בתוך הקערה, והוא – איש אלמן היה, אשר בניו נישאו כבר כולם והלכו – ביקש את בעלת-הבית קרובתו, שתהיה ל'מתווכת' ביניהם. והאשה, אשר הדבר, בדרך כלל, נראה לה, ניאותה לכך. היא לא פנתה אליה בימות החול, כדי שלא תבוא מתוך הרהורי הלב לידי התרשלות בעבודה, אבל בצהרי השבת, בשבתן על הספסל בחוץ – באביב היה זה – הציעה לפניו את הענין. – תוכלי לאפות לך שם לחם משלך עצמך – הסבירה לה. והנשים משכונת-הגיא, שעשו פעם מה לטובתה של הנערה. הסכימו עם דבריה. – הן לא לעולם תהיי נוברת באשפות זרים – אמרו.

[10] במעט הכסף, שחסכה משכר העבודה, עשו לה שמלת-צמר וחלוק צבעוני, ועל הכרים, שהביאה מבית אמה, העלו ציפיות עם מילואים ממעשי תשבץ. וביום השוק, כשבעל המיקשאות בא, נקבע איתו הזמן של חג הנישואין, וזה נערך, לפי בקשת הקרובים, פה בבית, על משקאות ותבשילים, שהותקנו במיוחד בתנור האופים. לידי מבוכה הביא האיש את קרוביו, כאשר הוא, ביום המיועד, הופיע בראש של קרון עמוס ביפורי ירקות, אבל הקידושין סודרו אחרי כן באוירה חגיגית וכדין.

מתחת לכיפת השמים בחצר הועמדה חופת הקהל העשויה אטלס, והנערה הוכנסה אליה עוטה לבנים ונחלשת מן הצום, כנהוג, וגם לזותה כתום הטקס על ידי ילדי הרחוב – אף זה כפי שמקובל – בקריאת הידד, שהיתה אולי הפעם רבת־משמעות וארוכה יותר מן הרגיל. ולמחרת בבוקר ניטלטלה כבר בקרון בדרך העולה לקמיניקה. חבושה מטפחת ראש וקרועת עינים תוהות לתוך המרחב, אשר כעין בבואה מסביבות כפר מולדתה ראתה בו – אותו הזיו הירקרק השופע מן השדות, ואותו רנן הצפרים הממוזג בתוך הדממה הכחולה, אשר כאילו הד רחוק מקול אמה היה עדיין מחלחל בה.

[11] פעם בפעם, כשהאיש היושב לצדה הפנה אליה את ראשו, נתרפרפה עליה שיבת זקנו בתוך נחשול של עשן המקטרת, ואז ניפנפה מסביב במטפחת שלתוכה בכתה אמש, בשעת ה'הושבה' את בכיה. בבית אחר כך התהלכה זמן־מה כה וכה, בלי שתוכל למצוא מקום מתאים לארגזה. חלצה את נעלי־השרוך, אשר, כפי שנדמה לה, הן הן שגרמו ל'אי־הנוחות' שבקרבה, ומאחר שהיום עוד היה בתחילתו, והחדרים – ראתה – רבה בהם העזובה, לבשה את בגד החול וניגשה לעבודת הניקוי.

[12] עתה פשה הטחב בקרבה וחשכת השממון היתה כזו של התא אשר אין עוד כל דורש ופותח לו. לא שהאיש, שאתו באה לשבת, בחל בה, אלא שהוא, פשוט, טרוד היה תמיד בעסקיו. יצא בבוקר אחרי התפילה החטופה אל הגנים. בצהרים אכל את ארוחתו בחפזון, תוך כדי משא־ומתן עם הירקנים מבני העיירות, ובערב, עם גמר האכילה, הצית את המקטרת והניח לפניו את פנקסי־החשבונות. והיא, לאחר שהסתובבה כה וכה, הלכה ושכבה בקצהו של ספסל, או בפאת התנור, וכמו לפניו, בשעת לינת החסד בגיא, חשה שהיא כאילו תלויה על בלימה, ללא סעד ואחיזה.

[13] שולחן האוכלים בחדר הגדול היתה הרצפה מסביבו משופעת והולכת וגבוהה בכיוון למקום עמדו. והנה היא, בשעה שהביאה מן המטבח איזה דבר אוכל או כלי, נשאה שמה את עיניה, כמי שמטפס ועולה מן החשכה למקום האור, מתוך ציפיה לאיזו שהיא הסברת־פנים. אבל האיש שם, במקום שבתו, הפליג במבטו דרך החלון – שהיה מצוחצח וצלול עכשיו – אל השדות, וכאשר היא, לאחר שהוא קם והלך, יצאה החוצה, היתה פה מסביב אותה ההתנכרות.

[14] הבתים לאורך הרחוב הפנו הנה את קירותיהם ה'סומאים', חסרי החלונות, מזה ומזה, ובעליהם, שם, בפנים, נהגו בה אותו מנהג של הפיכת העורף. ואז חזרה ובאה הביתה וביקשה לה עוד מה בין הכלים שלא הביאה אותו לזיו הרצוי לה. ציחצחה שוב את קנקני־הנחושת והאגנות, ושבה ושיפשפה את ספסלי־העץ עד כי נראו כאילו עברו עליהם במקצוע, ואחר הורידה, כמו לפניו עם גמר העבודה בגיא, את שולי הבגד, ועשתה תנועה בידה כמבקשת לאחוז בסל כדי להיפטר וללכת.

[15] כאשר עברו עליה כן כימי שנה ושוב היה אביב, הודיע לה פעם הזקן שקנה בחוה הסמוכה בהמה לחליבה. ואכן הובאה בעוד זמן־מה אל החצר פרה צעירה – מבפירה היתה אשר עגלה הרך נשאר בחצר בעליה – שנאבקה בכוח עם האנשים המחזיקים בה והתאמצה להיחלץ מידיהם. הזקן, לאחר שהכניס אותה אל הרפת, קשר אותה לאחד העמודים, ועל האשה ציוה שלא תקרב אליה משם שזועפת היא ונרגזה.

[16] ואולם זו, כאשר הגיע אליה אחר כך קול הבהמה, מין געיה הדומה לבכי, לא התאפקה ובאה והציצה אליה, והנה לא היה לה כלל מראה של זעף או רוגז, והיא נשאה מבטה אליה כמתוך בקשת השתתפות, בעוד היא גועה מר כנגד אותו הצד ששם נמצאת חות מולדתה. ואז הניחה עליה את ידה והשמיעה כמה מילים של שידול מאלה שדימדמו עוד בה מימי ילדותה, ואחר הביאה לה עשב מן

המדשאה וקש נקי למצע, וגם הוציאה אותה אחרי כן אל החצר, שכן יכלה, תוך כדי עבודתה במטבח להשגיח עליה. ומאחר שאָל כר המרעה הכללי חששו עוד בימים הראשונים לשלחה, יצאה אתה לפעמים אל החלקה הקטנה שמאחורי הגשר, מקום החציר הדשן, והפרה – אדמונית היתה ושמה ריז'קה – ניכר היה בה שכאבה שכך ופחת, ומראיה העגום לא היה לה עוד. ואף היא עצמה הוקל בתוך כל אלה הכובד שבקרבה, וברוח האביב וחומה של השמש הרגישה שכאילו טחב רב־שנים הולך ופג ממנה. וכאשר בשעת ערב פעם, בשבתה בבדידותה בפתח הרפת, נפנתה אליה הפרה בתנועת חיבה וליקקה בלשונה המחוספסת את ידה, היה זה לה כאילו התפשט חיוך פנימי בקרבה – היא, אשר לא ידעה צחוק – ולבה השמש, הסגור על מסגר, כמו נמלא המון שברירי אור.

[17] באחד מן הימים ההם, איש המיקשאות אשר רב כוח היה עדיין, אם כי מופלג בזקנה – חלה פתאום ומת. ביום גשם קרה הדבר, כאשר הוא, בשבתו בבית מאונס, חש כעין עייפות, והלך ושכב במיטתו כדי לנוח קצת – ולא קם עוד.

שלושה בנים היו לו בחוות הסביבה ובת בעיירה הסמוכה, והם באו כולם ועשו פה את שבוע ה'שבעה'. הטוחן שמעבר לנהר בא אליהם בכל יום עם בניו כדי להשלים את ה'מניין'. והאשה, באותו הזמן התקינה בשבילם מירק הגנים תבשילים, שאותם הגישה בין תפילה לתפילה בנימוס, בלי להשמיע מתוך כך כל שאון, כי יחפה התהלכה אף היא כמוהם מחמת האבל.

[18] רחשי תודה העירה בלב האנשים ביחוד בהתנהגותה ההוגנת ביחס לחלוקת הירושה, שהיתה מסתלקת והולכת בכל פעם שהדברים הגיעו אצלם לידי מחלוקת, ועשתה אפילו את עצמה כלא רואה כשהאחד מהם סחב בחשאי איזה חפץ והכניסו לתיק שלו. כשהגיע לבסוף התור שלה והיא נשאלה לגבי הכתובה שקיבלה בחתונתה, הלכה והביאה את הנייר הזה, אבל שאלה ביחד עם זה אם לא תוכל לקבל במקום הכסף את ריז'קה, הפרה. וזו ניתנה לה.

[19] אז שהתה עוד פה בבית שנמכר עד אשר באו אליו בעליו החדשים, ואחרי אשר שלחה את חפציה אל העיירה על ידי אחד הירקנים, יצאה היא ללכת שמה עם הפרה ברגל. בקצה רחוב הגשר, ליד הטחנה, נמצא שם צריף, אשר מחמת החשש לשטפונות נמנעו האנשים לשבת בו, ואותו שכרה. התקינה לעצמה במחציתו חדר מגורים, והחצי השני שימש לה רפת. בבוקר מסרה את הפרה לידי הרועה, והיא עצמה יצאה אל הרחוב הארוך, או לרחבת ההר, להשתכר מה באיזו שהיא עבודה. היא רחצה רצפות בחדרי מגורים, שטפה כלי־אוכל ולשה בצק בבתי האופים, תוך שהיא אוספת לסל שלה קרומי לחם ופסולת של ירקות. ובשובה הביתה עירבבה את כל זה בסיר עם מלח, סובין ורותחין. וכאשר הפרה באה הציגה לפניה את הבליל הריחני הזה, וישבה על שרפרף בסמוך לה עם ספל החליבה ביד.

שעת התיחדות היתה זאת לשתים, ישיבה בצותא שיש בה מן הנועם של השפעת־גומלין ואותה הויה מופלאה אשר ידועי האֵלם שומעים בדממתה את קול הלב. הקונים נתקבצו ובאו בינתיים עם כליהם, אז מזגה להם האשה את מנות החלב שלהם, ואחר יצאה עוד להתהלך קצת עם הפרה. ירדה לשפת הנהר או שעלתה אתה למגרשי הפרבר, במקום שזו, מלבבת בראשה הקטן, ועורה, בנגוהות השקיעה, קורן בגון הזהב, ליחכה לקינוח סעודה את העשב שבצדי הגדרות.

– האם מקמינקה הבאת אותה? – שאלו עוברים ושבים את האשה.
– מן הכפר – השיבה – אבל מוצאה הוא מחוות הגרפית.
– אה, בהמה יפה היא – אמרו, מתוך אותה הבעת האהדה אשר לה השתוקקה כל כך כל הימים.

[20] ודאי אשר היו גם טרדות ודאגות:

סערות הגשם בקיץ, בהיות העדר בשדה, סכנת השטפונות עם גיאות הנהר, והפחד מפני המגפות הפורצות לפעמים בעדרי הבקר שבסביבה.

פעם, בצאתה אל החצר, מצאה את מוטי הקצב, כשהוא עומד ומודד את הפרה במבטו.

יום חג היה זה והאיש רק התעכב פה לתומו, בדרכו לבית-הכנסת, ובכל זאת עברה אותה צמרמורת פחד ולבה עמד מדפוק.

והן היו גם ימי ה'ציפיה', וחרדת הלב שבסוף ימי העיבור – באביב על פי רוב – וגעגועי העצב אחרי כן על העגל שנלקח, מאחר שברפת לא היה מקום בשביל שנים.

את הולדות אשר נולדו מכרה לא לשחיטה, כי אם לבעלי המשקים, לגידול, ובכסף מחירם רכשה לה כלים בשביל התקנת מעשי החלב, כי רבה היתה התנובה, וחץ מן החלב מכרה גם חמאה וגבינה.

[21] בעת ההיא עשתה לה תנור-אופים בצריפה, ותחת להוציא את כוחה בחוץ אפתה פה בבית לחם

שיפון ועוגות כוסמת, אשר אחריהן להוטים ילדי ה'חדרים', וכן גם הכפריים הבאים אל ה'ירידים'.

כבר הוריקו אז בקיץ בערוגות שליד צריפה עלי הצנון והבצל, והחצר כולה נדף בה ריח של משקי כפר, אשר בשבתות נמזג לתוכו ניגון הזמירות, כי אכל פה ביום זה את ארוחותיו הפרוש הזקן סגיהנהור – איש התורה ורב התבונה, אשר כבש לו בעורונו שביל של אור למחשכי נפשה של האשה. וממנו היה זה, אשר היא התחילה לבקר בבתי-הכנסת בשעת התפילה וגם פתחה את ידה לדלים ונצרכים במקום.

[22] סינר רחב, רב-קפלים היתה חגורה, כדרך נשים אמהות הנושאות בעול, ופניה, במסגרת המטפחת

הצבעונית, מאירים כאור של המקופחים, אשר הויתם הפגומה באה לידי תיקון – משל לפנס ריק שנקבע בו נר דולק. ואלה אשר ראוה ברדתה לשם מעשי הצדקה שלה אל הגיא, עטופה סודר של אמידים,

והילוכה אין בו עוד כמעט כלום מן הצליעה, תמהו: הזאת חיה-פרומה?

והם לא ידעו שאפילו אדמת המדבר המלוחה, אם רק תישטף ותדושן, ומי המעין החיים ירווה אותה, סופה שתשתבח ותתחיל להצמיח צמח.

[23] בשנה השמינית לשבתה של האשה בשכונת-הגשר, כאשר הצריף והחצר קמו לה כבר למקנה,

והפרה הביאה לעולם את ולדה השביעי, קרה פעם שתקף אותה פתאום כאב, אשר היא, שלא ידעה חולי, לא נתנה בתחילה את דעתה עליו. אבל כשהדבר חזר ובא, והתיאבון ניטל ממנה, וגופה בתוך כך

הלך ונידלדל, הבינה כי מחלה היא זאת, כעין תולעת המתיישבת בלב פרי ומעט מעט תכרסם אותו. ובהיותה אשת משק נבונה, שהכל אצלה מחושב מראש, סקרה יום אחד את עניניה ועמדה לסדר אותם.

[24] היא מסרה לשכן אחד את עסק האפיה, ומן החלב לא התקינה עוד מעתה תוצרת, כי אם מכרה

אותו חי, וברוחי הפנאי שנתהוו על ידי כך עסקה במעשי-צדקה, או שהקשיבה לשיחו של איש התורה הזקן, שפתח לפניה בשכל מליו עולמות חדשים.

בימים ההם התקינה מעקה למדרגות בית-הכנסת של הגיא, וגם קנתה מנורת-קנים בשביל עזרת הנשים, כדי שהמתפללות יהיה להן במחיצתן אור משלהן, ולא הבבואה הבאה מעזרת האנשים.

[25] וכאשר בתוך כך בא החודש אלול ובאוויר התחיל מהדד קולו של השופר, שבו שמעה כעין קריאה או

התראה – והכאב בקרבה היה כבר מנסר אז כמעשה המשור בגזע של עץ – עשתה את הדבר, אשר הבינה כי אין לדחותו עוד.

היא שלחה להגיד לבני משפחת הקבלן הכרכי, אשר ידעה כי רפת-לבנים להם, כי מוכנה היא למכור להם את הפרה, והאנשים שם, אשר שמעו את שמעה של זו (הפרה שלהם מתה לפני איזה זמן), קיבלו

את ההצעה ברצון.

הגבירה בעצמה באה וגמרה את הדבר בלי משא-ומתן כמעט.

היא הניחה את ידה עם טבעת־היהלום על גב הבהמה המזהיב, כאילו לשם אישור הקניה, וזו, הפיקחית, אשר הבינה כי בה ידובר, הפנתה אליה את ראשה מתוך געיית רצון.
– את תיהני ממנה – רק יכלה האשה הנחלשת להגיד.

ועוד באותו יום כדי למסור את הפרה התלבשה בבגדיה הטובים, ירדה עם הפרה אל השביל שמאחורי כרי המרעה והגיעה אל המבוא האחורי של חצר הקבלן, במקום שנערה כפרית אמיצה ובעלת סבר טוב, לקורת־רוחה של האשה, כבר חיכתה להן.
אז הלכה והציצה אל הרפת, שהייתה עשויה אמנם לבנים, ורצפה מוצקה כזו שבבתי־מגורים לה, ושבה והביטה אל השביל שבו טבועים היו עוד בשורה העקבות שלה ושל הפרה – דרכן האחרונה בצותא, ואחר חצתה את החצר ויצאה דרך המבוא השני, הראשי.

[26] מאחר שלהשכים ביום המחרת אל החליבה לא היה לה עוד צורך, שתתה אחר כך בבית את התרופה המרגיעה והמרדימה שנתן לה הרופא. ואמנם הרפו ממנה המכאובים מיד. וביחד עם חבלי השינה לפף אותה אוד, ששפע ובא כאילו מזריחת־שמש לא נראית, ואשר לפי זהרו המופלא הבינה כי הוא הנהו זה, שלדברי הזקן העיור מזומן הוא לאלה שנתמרקו בעולם זה על ידי היסורים.

כרטיסיית שאלות על הסיפור

כמו חול / מאת דליה רביקוביץ'

<p>גירסה 2 - חול אפסי (1978) גם אז הלכנו שוב לשפת הים, ואני אמרתי שוב שמה יהיה, והוא אמר שעכשו מקדם לדבר, וזה מצער מאוד אבל נתן לשנוי. ואני אמרתי שוב שכל כך הרבה פעמים, וכל כך הרבה פעמים הוא אומר לי או מנסה לעבר לענין אחר.</p> <p>ושוב חבקנו זה את זה כשעה, וגם חפשונו נוף יותר מצודד, ורק בשעה מאחרת נערנו את הבגדים, ואני רמזתי שוב שאולי כדאי לחשב, ואני אמרתי שוב שזה כמו חול מתפורר, ומה שהוא ענה אינני זוכרת עוד. ושם באמת על יד הים הכל התפורר לי כמו חול.</p>	<p>גירסה 1 - כמו חול (1976) שוב הם ירדו בגנבה לשפת הים, ושוב היא חזרה ואמרה לו שמה יהיה והוא אמר שעכשו מקדם לדבר, וזה מצער מאוד אבל נתן לשנוי. והיא אמרה לו שוב שכל כך הרבה פעמים, וכל כך הרבה פעמים הוא אומר לה או מנסה לעבר לענין אחר.</p> <p>ושוב הוא חבק אותה על החול היבש כשעה ואחר כך חפשו להם נוף יותר מצודד, ורק כשילגמרי החשיך נערו את החול מעצמם והיא חזרה ובקשה שאולי כדאי לחשב והיא אמרה שהכל מתפורר לה כמו חול ומה שהוא ענה איננה זוכרת עוד. ושם באמת, על יד הים הכל התפורר לה כמו חול.</p>
--	---

שאלות :

1. מהו השינוי המרכזי שהמשוררת ביצעה בשיר בגרסתו השנייה ? (רמז - על מי המשוררת כותבת)

2. האם השינוי משנה את משמעות השיר ? נמקו

תנ"ך

התנ"ך הוא ספר סובלני המציג דעות שונות

גיל סלוביק, ד"ר אילן אבקסיס ואסף וול

1	יש בתנ"ך משהו נפיץ במיוחד.
2	הסיבה לכך היא שהתנ"ך חשוב לכולם והוא נוגע בבסיס הכי עמוק של הזהות העצמית,
3	הקהילתית, הלאומית והדתית.
4	גם אם אתה הכופר הכי גדול, התנ"ך עדיין חשוב לך, שכן הוא אחת משתי ה"רגליים" שעליהן
5	עומדת התרבות המערבית. לכן, לכל שיח על התנ"ך יש פוטנציאל להפוך ל"מלחמת עולמות".
6	מבחינת סובלנות התנ"ך הוא ספר נהדר כי אפשר למצוא בו גם סיפורים שסותרים אחד את השני
7	או סיפורים שנכתבו על ידי אנשים בעלי דעות ואמונות שונות לחלוטין.
8	התנ"ך מספר לנו סיפורים מלאי חידות, שאפשר ללמוד מזוויות שונות.
9	עלינו כקוראים מוטלת המשימה לנסות להבין - מדוע הסיפור נכתב כך ולא אחרת? למי היה רצון
10	לתאר את אירוע מסוים באור חיובי או שלילי?
11	
12	כך לדוגמה כשמדברים על דוד המלך.
13	דוד הוא הדמות הכי חשובה, הכי משפיעה והכי בולטת בתנ"ך. דוד הוא "כוכב הצפון" של התנ"ך
14	והנוכחות שלו מורגשת ובולטת לאורך כל ספרי התנ"ך.
15	ספר בראשית מקדיש להצגת מוצאו של דוד פרק שלם, ויש גם את מגילת רות המתארת באופן
16	מפרגן מאוד את עלילות משפחתו.
17	במקומות רבים בתנ"ך רשום שאלוהים הבטיח לדוד ולצאצאיו שלטון לעולמים על עם ישראל.
18	מדובר באדם מרתק שנקלע בזמן הנכון למקום הנכון כדי לייסד שושלת מלוכה שאליה משתייכים
19	לפי כתבי הדת גם ישוע הנוצרי וגם המשיח היהודי.
20	ברוב הסיפורים על דוד הגרסה שלו לאירועים ההיסטוריים היא הגרסה המובילה תנ"ך אבל התנ"ך
21	הוא ספר סובלני גם לסיפורים שלא מחמיאים לדוד -
22	כך לדוגמה, יש סיפור על תמר, סבתא של סבתא של דוד, אשר התחפשה לזונה ופיתתה את
23	יהודה כדי שישכב איתה.
24	למי היה אינטרס לכתוב כזה סיפור מעליב על משפחתו של דוד? האם זה אומר שתמר באמת
25	הייתה דמות שלילית? מדוע אנשיו של דוד לא מנעו מהסיפור מלהופיע בתנ"ך?
26	לעומת זאת, ב"מגילת רות" משמיעים אנשי בית לחם, מקום בו גרו תומכיו של דוד, ברכה
27	מפרגנת: "יהי ביתך כבית פרץ אשר ילדה תמר ליהודה".
28	מה הכוונה בברכה זו? אז תמר היא בעצם דמות חיובית?
29	
30	אנשים קוראים את התנ"ך ולא תמיד שמים לב שבאופן ממש מוזר, כל מי שעמד בדרכו של דוד
31	יוצא מהמשחק באופן מסתורי. אחד קיבל התקף לב (נבל הכרמלי); המלך הקודם ובנו, שאול ויונתן
32	, נהרגו בידי בעלי בריתו של דוד - הפלשתים. בן נוסף של שאול (איש-בעל) נרצח "בניגוד
33	להוראות" של דוד; גם רמטכ"ל המלך הקודם נרצח (אבנר) ועוד רמטכ"ל חטף סכין בגב (עמשא).
34	בעלה של המאהבת שלו נהרג "במקרה" בקרב (אוריה החתי). וגם הבן של דוד שניסה לתפוס את
35	מקומו נהרג (אבשלום).
36	יש עשרות כאלה, ותמיד דוד נורא מצטער על כל אחד שנהרג ואפילו בוכה עליו, אבל הוא לעולם
37	אינו מתואר כאשם.
38	הפרשנות הדתית רואה בחלק גדול מהתנ"ך כיצירה של אלוהים בעצמו, ולכן דתיים לרוב יהיו בעד
39	דוד, לעומת זאת, חילונים ביקורתיים אולי יפקדו בכוונות התמימות של דוד בכל הסיפורים האלו.
40	אותנו כחוקרי וקוראי תנ"ך הדעות השונות והבדלי הגרסאות מאוד מעניינים.

שאלות :

1. ראשי התיבות תנ"ך הם קיצור של _____

2. באיזה אירוע נמסרה התורה לעם ישראל לפי המסורת הדתית? _____

3. מה דעתכם על הטענה הדתית שאלוהים חיבר את התורה ונתן אותה לעם ישראל?

4. סמנו משפט מפתח בכל פסקה.

5. מדוע התנ"ך הוא טקסט סובלני?

מטאפורה - שימוש במאפיינים של דבר אחד כדי לתאר דבר שהוא אחר לגמרי.

6. מהן המטאפורות המופיעות בפסקה הראשונה?

7. מדוע הוויכוחים על התנ"ך נוטים להפוך לרגשיים וסוערים לטענת הדוברים בכתבה?

"כוכב הצפון" - כוכב שכיוונו בשמיים הוא תמיד בצפון כדור הארץ ולכן בימי קדם עשו בו שימוש רב לצרכי ניווט. כל המפות והכיוונים קשורים תמיד לכוכב הצפון.

8. בכתבה מכונה דוד המלך בכינוי - "כוכב הצפון של התנ"ך", מדוע?

9. האם הדוברים בכתבה חושבים שדוד המלך אשם במותם של מתנגדיו? נמקו

12. הציגו את השימושים השונים של מרכאות "וגרשיים" בטקסט

גרש או גרשיים של ספרות עבריות (כגון ט"ו בשבט) _____

_____ גרשיים של ראשי תיבות

_____ מרכאות של שמות :

_____ מרכאות של ציטוט :

_____ מרכאות של מטאפורה

_____ מרכאות של סרקזם (בכאילו)

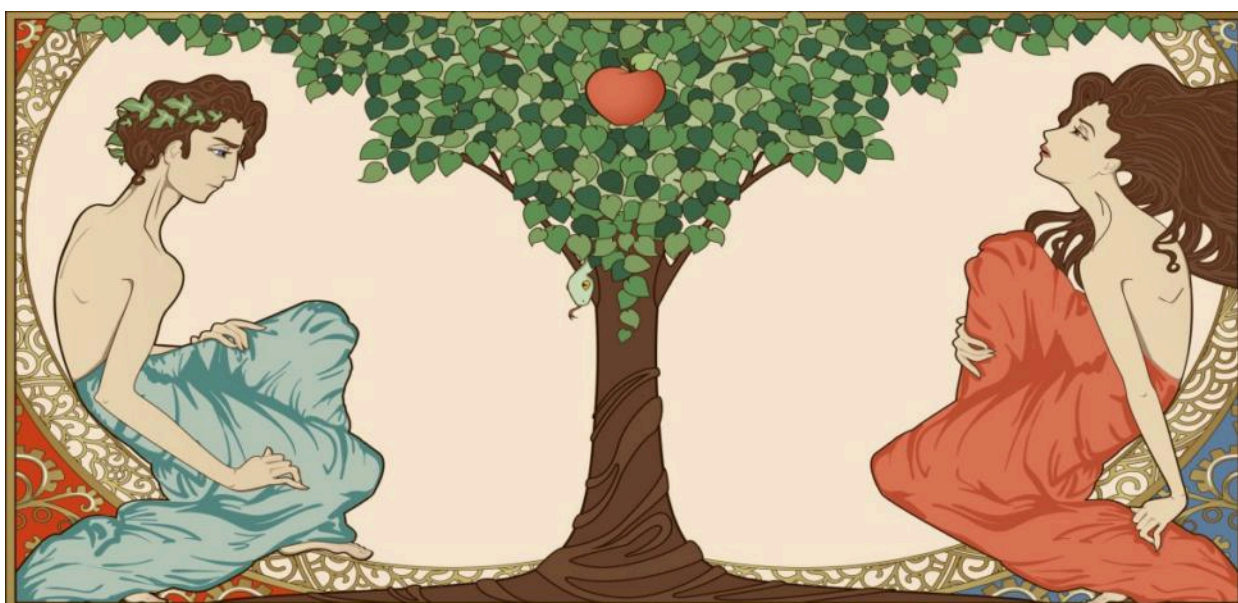

11. כיצד מגילת רות קשורה לדוד המלך? _____

גרסאות שונות לבריאה ? בראשית א' לעומת בראשית ב'

פרק ב מספר שוב את סיפור הבריאה. מדוע יש צורך לחזור על סיפור הבריאה? בכדי שנוכל לענות על שאלה זו נערוך תחילה השוואה בין שני סיפורי הבריאה ונראה כי קיימים כמה וכמה הבדלים. עיינו בשני הפרקים ורכזו את ההבדלים בלשונכם בטבלה הבאה:

פרק א'	פרק ב'	
סדר הבריאה	הבריאה מסודרת לפי ימים	
מיקום האדם בסדר הבריאה ביחס לחי, צומח, דומם		
תיאור בריאת האדם	על פי פסוק כ"ז :	על פי פסוק ז' :
תפקיד האדם	על פי פסוק כ"ח :	על פי פסוק ט"ו :
תכונותיו של האדם		בעל נשמה ויכולת _____
כיצד ומתי נבראה האישה	על פי פסוק כ"ז :	על פי פסוקים ז', כ"א, כ"ב:
מהו שמו של האל בפרק זה		

הגישה הביקורתית טוענת : פרק א ופרק ב מבטאים גירסאות שונות של אותו הסיפור

סיפור גן עדן המובא בפרק ב' בבראשית הוא למעשה חזרה על סיפור הבריאה המובא בפרק א'. ואולם, בין שני הסיפורים קיימים הבדלים מהותיים:

שלא כתיאור הבריאה ההרמוני והשלם בפרק א', סיפור הבריאה בפרק ב' עוסק דווקא במה שחסר: אין צמחייה כי אין גשם; אין אדם שיעבוד את האדמה; וכשנברא האדם מתברר שגם בריאתו חסרה: "לא טוב היות האדם לבדו".

בעוד שבסיפור הבריאה בפרק א' חוזרת המילה "טוב" שש פעמים, בפרק ב' מופיע הביטוי "לא טוב" מספר רב של פעמים.

מול היד החופשית שניתנה לאדם בפרק א' בולטים בפרק ב' האיסור והאיום "וּמַעַץ הַדֵּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ; כִּי בַיּוֹם אֶכְלָךְ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת".

המחקר המקראי מייחס את השינויים לסופרים מבתי יוצר שונים: סיפור גן עדן אינו המשכו של סיפור הבריאה שבפרק א'. השינויים המהותיים בדמותו של האל הבורא, דמות האדם, אופן בריאתו ומעמדו בעולם ושינויים מהותיים רבים אחרים מלמדים על שהסיפורים נכתבו בידי סופרים שונים ובשלב מאוחר יותר נעשתה מלאכת עריכה שמיזגה את הסיפורים.

מדוע העורך שיבץ את סיפור גן העדן לאחר סיפור הבריאה המופיע בפרק א' ולא להפך? ככל הנראה כדי להסביר שראשיתו של העולם הייתה טובה מאוד. האל ברא עולם מושלם ונטול רוע, אופטימי וטוב, והאדם הוא שקלקל את הבריאה בחטאיו. סיפור גן עדן מסמל את ראשית ההידרדרות האנושית. האדם אינו מסתפק ב'דעת' שניחן בה ומנסה להשתוות לאל באמצעות אי הציות לצו ואכילת הפרי האסור.

הגישה המסורתית טוענת : אין גירסאות שונות ויש דרך ליישב את הסתירות

הפרשן רש"י מנסה להסביר את הסתירה בתיאור בריאת האישה :
בפרק א' אומר "זכר ונקבה ברא אותם", ובפרק ב' הוא אומר "ויקח אחת מצלעותיו וגו' מדרש אגדה שבראו שני פרצופין בבריאה ראשונה ואחר כך חלקו. ופשוטו של מקרא, כאן הודיעך שנבראו שניהם בשישי ולא פירש לך כיצד ברייתן ופירש לך במקום אחר. א. הסבירו בלשונכם/ את שני ההסברים של רש"י לסתירה בין הפרקים.

ב. לאלוהים אין גוף וצורה ובכל זאת האדם בפרק א הוא "בצלם אלוהים".
חפשו באינטרנט מהו "צלם אלוהים".

אם לא בצורת הגוף, איזה תכונות של האדם דומות לאלו של האל ?

שיטתו המסורתית של הרב יוסף דב סולוביצ'יק לסתירה בין שני הפרקים

שני הסיפורים מבטאים את שניות האדם (דואליות, שני פנים). לא סתירה מדומה של שתי גירסאות שונות, אלא הסתירה בטבע האדם. שני התיאורים עוסקים בשני 'אדם', שני אנשים, שני אבות האנושות, שני טיפוסים, שני נציגים של האנושות, ואין פלא שהם אינם זהים... בכל אדם מצויים שני אישים: האדם הראשון - היוצר ובעל ההדר, והאדם השני - הנכנע והעניו.

האדם הראשון - פרק א

התנ"ך מודע לְהיות האדם יצור טבעי, שמקומו לצד החיות והצמחים... חלק בלתי נפרד מן הטבע... האדם הטבעי מונגד אל האלוהים, ומהותו הארעית והחולפת מוצבת אל מול נצחיותו וכול יכולתו של הבורא... עם זאת, יש באדם יסוד המקנה לו את ייחודו... צלם אלוהים שבו נברא... המושג 'צלם אלוהים' שבתיאור הראשון בתורה מתייחס אל כשרונו... של האדם היוצר. דמיונו של האדם לאלוהים מתבטא בשאיפתו וביכולתו של האדם להיות יוצר... באדם הראשון שולטת שאיפה אחת - להשלטת הכוחות הטבעיים היסודיים, לשלוט בהם ולהעמידם לרשות עצמו...

האדם השני - פרק ב

האדם השני, בדומה לאדם הראשון, סקרנותו מתעוררת על ידי היקום... הוא מפנה את התעניינותו לעבר שאלות מן הסוג הפילוסופי... הוא רוצה לדעת: מדוע? - מדוע נברא העולם? מדוע עומד האדם מול מערכת של עצמים ומאורעות כבירים ואדישים? מהו? - מה תכליתם של כל אלה? ... מיהו? - מי הוא העוקב אחרי בהתמדה...? מיהו שהאדם בו באהבה רבה ונלהבת ואשר ממנו הוא בורח מתוך פחד וחרדה? ... לשם כך הוא רוצה להבין את העולם החי, 'הנתון' שבתוכו הוטל, ... ולומד להכירו בתמימות, במורא ובהערצה... האדם השני אינו חוקר את היקום המופשט המדעי, כי אם את העולם האיכותי המקסים, שבו הוא מקיים יחס הדוק עם אלוהים... האדם השני חי בדבקות עם אלוהים.

מתוך "איש האמונה הבודד"
הרב סולוביצ'יק: רב והוגה דעות הקים את הישיבה-יוניברסיטי, ממנהיגי יהדות ארה"ב

עיינו בדברי הרב סולוביצ'יק, וענו:

א. הציגו בעזרת טבלה את מאפייני האדם הראשון והשני לפי הרב סולוביצ'יק

סובלנות כלפי זרים במגילת רות

מהגרי עבודה ותושבים זרים נקראים בתנ"ך גֵרִים (מן הפועל לגור).	1
בני ישראל חייבים על פי התנך לנהוג בכבוד, בצדק ובסובלנות כלפי גֵרִים בנימוק –	2
"כי גֵרִים הייתם בארץ מצרים" (שמות כ"ב, כ').	3
מגילת רות מתארת את הסובלנות של נעמי היהודייה, רות המואביה ובני שבט יהודה.	4
הסיפור מתרחש בתקופת השופטים ומספר על משפחה יהודית שמהגרת מבית לחם.	5
אלימלך, אשתו נעמי ובניהם מחלון וכיליון מהגרים לארץ מואב הסמוכה.	6
המשפחה מתקבלת במקום בצורה יפה ולאחר שאלימלך מת, הבנים שלו מתחתנים עם נשים מואביות : מחלון נשא את רות וכיליון נשא את ערפה .	7
לאחר כעשר שנים מתו גם שני בניה של נעמי במואב. נעמי החליטה לחזור לבית לחם.	8
היא אמרה לכלותיה לחזור לאימהות שלהן ולהינשא מחדש.	9
ערפה היתה עצובה אך לבסוף עזבה אותה.	10
רות המואבייה נשארה נאמנה מאוד לנעמי והתעקשה להישאר איתה. היא אמרה לה -	11
"אֵל אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלָךְ וּבְאֶשֶׁר תִּלְיִנִי אֶלֵּין, עִמָּךְ עַמִּי וְאִלוֹהֵיֶיךָ אֶלְהִי"	12
נעמי ורות חזרו לבית לחם בתחילת קציר השעורה שממנה מכינים לחם, וכדי לפרנס את	13
חמותה המבוגרת ואת עצמה הלכה רות לשדות ללקט (לאסוף) אוכל.	14
השדה שאליו הלכה היה שייך לאדם בשם בועז, שהיה אדיב כלפיה כי שמע על נאמנותה.	15
נעמי משכנעת את רות ללכת בלילה לשדה להיות ליד בועז.	16
בועז מתעורר ומופתע כשהוא מגלה אותה לידו, הוא מברך אותה ומבקש להתחתן איתה.	17
	18
רות בועז ורות מתחתנים ונולד להם בן. הילד ששמו "עובד" הוא סבו של דוד המלך.	19
מהסיפור אנו למדים שהאדם הכי חשוב בתנ"ך – דוד המלך הוא צאצא של אישה מעם זר	20
שהפכה להיות יהודייה.	21
	22
	23

שאלות

1. איזו התנהגות סובלנית (קבלת האחר והשונה) אנו רואים בסיפור מגילת רות ?

- _____ של המואבים –
- _____ של אלימלך ומשפחתו –
- _____ של נעמי –
- _____ של רות –
- _____ של בועז ושבט יהודה -

2. האם לדעתכם ההתנהגות הסובלנית במגילת רות דומה או שונה מכפי שקיים כיום בישראל ?
יש להקפיד בתשובתכם על נושא (פתיח), דעה, נימוקים, דוגמאות והמלצה בסיום.

3. רות היא מואביה שנוהגת באופן שאינו מקובל בישראל.
האם צריך לאפשר לה לנהוג באופן שונה מכולם ? נמקו

רות משוחחת עם בועז, ציור שמן על בד 1828 מאת יוליוס שנור פון קרולספלד (1872–1794)

4. מדינת ישראל הוכרזה בשנת 1948 כמדינה יהודית ודמוקרטית.
האם צריך לאפשר לאנשים שהם נגד כך להשמיע את דעתם ? נמקו

ניתוח מגילת רות

רות פרק א'

א וַיְהִי, בַּיָּמִי שִׁפְטַת הַשִּׁפְטִים, וַיְהִי רָעַב, בְּאֶרֶץ; וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה, לְגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב (בארץ זרה – ירדן של היום) הוּא וְאִשְׁתּוֹ, וּשְׁנֵי בָנָיו. ב וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נָעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי-בָנָיו מְחִלּוֹן וְכִלְיוֹן, אֶפְרַתִּים--מִבֵּית לָחֶם, יְהוּדָה; וַיָּבֹאוּ שָׂדֵי-מוֹאָב, וַיְהִיו-שָׂם. ג וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ, אִישׁ נָעֲמִי; וַתִּשָּׂאֵר הִיא, וּשְׁנֵי בָנֶיהָ. ד וַיֵּשְׂאוּ לָהֶם, נָשִׁים מְאֻבּוֹת--שֵׁם הָאֶחָת עֵרְפָּה, וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רות; וַיֵּשְׁבוּ שָׂם, כְּעֶשֶׂר שָׁנִים. ה וַיָּמָתוּ גַם-שְׁנֵיהֶם, מְחִלּוֹן וְכִלְיוֹן; וַתִּשָּׂאֵר, הָאִשָּׁה (לבדה), מְשֵׁנִי יְלָדֶיהָ, וּמְאִישָׁהּ (מבעלה). ו וַתִּקֶּם הִיא וְכִלְתֶּיהָ, וַתִּשָּׂב מִשָּׂדֵי מוֹאָב: כִּי שָׁמְעָה, בְּשָׂדֵה מוֹאָב--כִּי-פָקַד ה' אֶת-עַמּוֹ, לְתַת לָהֶם לָחֶם (כי כבר אין יותר רעב ביהודה)

1. פסוקים 1-6 מהווים אקספוזיציה למגילת רות

מהי אקספוזיציה ?

2. הציגו את הפרטים שמציגה לנו האקספוזיציה:

זמן: _____ מקום: _____

דמויות: _____

בעיות: _____

3. אילו דוגמאות לסובלנות אנו רואים באקספוזיציה ?

ז ותצא, מן-המקום אשר היתה-שמה, ושתי כלותיה, עמה; ותלכנה בדרך, לשוב אל-ארץ יהודה.

ח ותאמר נעמי, לשתי כלתיה: לכנה שבנה, אשה לבית אמה; יעשה (יעש) ה' עמכם חסד (אני מקווה שה' ירחם עליכן) כאשר עשיתם עם-המתים ועמדי. ט יתן ה', לכם, ומצאן מנוחה, אשה בית אישה שכל אחת מכן תשקם את עצמה, עם בעל אחר); ותשק להן, ותשאנה קולן ותבכינה.

י ותאמרנה-לה: כי-אתך נשוב, לעמך!

יא ותאמר נעמי: שבנה בנתי, למה תלכנה עמי? העוד-לי בנים במעי (האם יש לי עוד בנים בביטני), והיו לכם לאנשים (לבעלים)? יב שבנה בנתי לכן, כי זקנתי מהיות לאיש (להנשא שוב): כי אמרתי, יש-לי תקווה (ואפילו אם היתה לי תקווה), גם הייתי הלילה לאיש, וגם ילדתי בנים. יג הלהן תשבנה (האם תחכו להם), עד אשר יגדלו? הלהן תעגנה (עוגן – האם תישארנה לחכות), לבלתי היות לאיש? אל בנתי (אל תעשו את הטעות הזאת), כי-מר-לי מאד מכם, כי-יצאה בי, יד-ה' (אני מרגישה שיד ה' פגעה בי)

יד ותשנה קולן, ותבכינה עוד; ותשק ערפה לחמותה, ורות דבקה בה. טו ותאמר (נעמי): הנה שבה יבמתך (גיסתך) אל-עמה, ואל-אלהיה. שובי (גם את) אחרי יבמתך (גיסתך)

טז ותאמר רות: אל-תפגע-בי (אל תכריחי אותי) לעזבה, לשוב מאחריה: כי אל-אשר תלכי - אלה! ובאשר תליני - אלין! עמך - עמי, ואלהיה - אלהי! יז באשר תמותי - אמות, ושם אקבר! כה יעשה ה' לי, וכה יוסיף אני נשבעת באלוהים) כי המות, יפריד ביני ובינה!

יח ותרא (נעמי) כי-מתאמצת היא (רות מתעקשת) ללכת אתה; ותחדל (ותפסיק) לדבר אליה. יט ותלכנה שתייהם, עד-בואנה בית לחם

4. בפרק א' פסוקים 7-16 יש שימוש בשורש ש.ו.ב. כמה פעמים.

החזרה נועדה בשביל ליצור הדגשה. הסבירו מהו העניין המודגש

בראשית יב

א ויאמר ה' אל-אברם לך-לך מארצה וממולדתך ומבית אביך אל-הארץ אשר אראך. ב ואעשה לגוי גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה. ג ואברכה מברכך ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה.

5. שורש ה.ל.כ. קושר את הליכתה של רות להליכתו של אברהם לארץ ישראל בספר בראשית.

שניהם עוזבים את מולדתם ויוצאים אל הלא נודע.

קראו פסוקים 11-12 במגילת רות וגם את בראשית, י"ב, 1-3.

לדעתכם, למי מן הדמויות היה קשה יותר לעזוב את מולדתה – לאברהם או לרות? נמקו

סיכום פרק א'

המגילה פותחת בתיאור קורותיה של משפחה מ _____ יהודה – משפחתו של אלימלך: בעקבות
בארץ יהודה החליט אבי המשפחה, אלימלך, לעזוב את הארץ ולעבוד לגור
ב _____ עם אשתו נעמי ושני בניו - מחלון וכליון. אבל גם שם, במואב, לא השתפר מצב
המשפחה: תחילה מת האב, _____, לאחר מותו נישאו הבנים לנשים מואביות מבנות המקום -
ורות. חלף זמן מה וגם שני הבנים מתו, מבלי שנולדו להם _____.
נעמי נותרה _____ ואם שכולה, בלי בעל ובלי בנים.

בינתיים נודע לנעמי כי הסתיים הרעב בארץ יהודה, והיא מחליטה לעזוב את מואב ולחזור למולדתה,
ליהודה. שתי כלותיה, עורפה ורות, יוצאות עמה לדרך, אך נעמי, המעריכה את היחס _____ של
כלותיה המואביות ומברכת אותן על כך, מפצירה בהן _____ בארצן, במואב. עורפה משתכנעת
להישאר, ונפרדת מנעמי בבכי ובנשיקות, אבל רות עומדת ב _____ ללכת עם נעמי – "כי אל
אשר תלכי – אלך... עמך - עמי ואלהיך – _____" (פרק א, טז). וכך מגיעות נעמי ורות לבית
לחם יהודה, והימים ימי חודש ניסן - תחילת _____ השעורים.

מאגר מילים:

אלהי, אלמנה, להישאר, קציר, מואב, עורפה, המסור, בית לחם, החלטתה, ילדים, רעב, אלימלך

מערכון 2 היהודים באים

רות נשארת עם נעמי~יאן ויקטורס, 1653

מערכון 1 היהודים באים

רות פוגשת את בועז בשדה (פרק ב פסוקים 17-3)

ג וַתֵּלֶךְ וַתְּבוֹא וַתִּלְקֹט בַּשָּׂדֶה, אַחֲרֵי הַקְּצִירִים; וַתְּבוֹא בַּמְקָרָה לְחַלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְבֹעַז, מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ. ד וְהִנֵּה-בֹעַז, בָּא מִבֵּית לָחֶם, וַיֹּאמֶר לְקוֹצְרִים: ה' עִמָּכֶם; וַיֹּאמְרוּ לוֹ: יְבָרְכֶךָ ה'. ה וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְנַעֲרוֹ, הַנֹּצֵב (הַאֲחֵרָאִי) עַל-הַקּוֹצְרִים: מִי, הַנֹּעֵרָה הַזֹּאת ? וַיַּעַן, הַנֹּעֵר הַנֹּצֵב עַל-הַקּוֹצְרִים, וַיֹּאמֶר: נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא, הַשֹּׁבָה עִם-נַעֲמִי מִשְׂדֵי מוֹאָב. ז וַתֹּאמֶר (וְהִיא בִיקֻשָׁה) אֲלֵקָטָה-נָא וְאֶסְפְּתִי בְעֵמְרִים (בַּעֲרִימוֹת הַשִּׁיבוּלִים) אַחֲרַי, הַקּוֹצְרִים; וַתְּבוֹא וַתַּעֲמֹד, מֵאֲזַז הַבֶּקֶר וְעַד-עֵתָהּ, זָה שִׁבְתָּהּ הַבַּיִת מֵעַט (הִיא תִּשׁוּב לְבֵיתָהּ עִם מַעֲט שִׁיבוּלִים)

ח וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל-רוּת: הֲלוֹא שָׁמַעְתְּ בְּתִי, אֶל-תִּלְכִי לְלִקֹּט בַּשָּׂדֶה אַחֵר, וְגַם לֹא תַעֲבֹרִי, מִזֶּה; וְכֹה תִדְבְּקִין, עִם-נַעֲרָתִי. ט עֵינֶיךָ בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר-יִקְצְרוּן, וְהִלַּכְתְּ אַחֲרֵיהֶן--הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת-הַנֹּעֲרִים, לְבִלְתִּי נַגְעֶךָ (שְׁלֹא יִגְעוּ, יִפְגְּעוּ, בְּךָ); וְצִמְאֹת, וְהִלַּכְתְּ אֶל-הַכְּלִיִּם, וְשִׁתִּית, מֵאֲשֶׁר יִשְׁאַבוּן הַנֹּעֲרִים.

י וַתִּפֹּל, עַל-פְּנֵיהָ, וַתִּשְׁתַּחֲוֶה, אַרְצָה; וַתֹּאמֶר אֵלָיו: מִדְּוַע מִצְּאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְהִכְרִינִי (לְהַתִּיחַס אֵלַי בְּכַבּוּד), וְאַנְכִי, נִכְרָיָה? יא וַיַּעַן בֹּעַז, וַיֹּאמֶר לָהּ: הַגֵּד הַגֵּד לִי כָל אֲשֶׁר-עָשִׂית אֶת-חֲמוּמֹתֶיךָ, אַחֲרַי מוֹת אִישָׁה (בַּעֲלֶךָ), וַתַּעֲזָבִי אֲבִיָּה וְאִמִּי, וְאַרְץ מוֹלְדֹתֶיךָ, וַתִּלְכִי, אֶל-עִם אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתְּ תַּמּוּל שְׁלֹשׁוֹם (אֲשֶׁר לֹא הִכֵּרְתְּ מִקּוֹדֶם). יב יִשְׁלֹם ה', פְּעֻלָּךְ (הַפְּעוּלוֹת הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשִׂית) וְתֵהִי מִשְׁכַּרְתְּךָ שְׁלֵמָה, מֵעַם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר-בָּאת, לְחַסוֹת תַּחַת-כְּנָפָיו יג וַתֹּאמֶר: אֲמָצֵא-חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי, כִּי נִחַמְתָּנִי, וְכִי דַבַּרְתָּ, עַל-לֵב שְׁפֹחֶתְךָ (לְמַרוֹת שׁ...). וְאַנְכִי לֹא אֶהְיֶה, כְּאֶחָת שְׁפֹחֶתֶיךָ. יד וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז: לָעֵת הָאֵכָל, גִּשְׁי הַלֶּם (תְּבוֹאִי לְכָאן, לִסּוּכָה) וְאֶכְלֶת מִן-הַלֶּחֶם, וְטַבַּלְתְּ פִּתֶיךָ, בַּחֲמִץ; וַתִּשָּׁב, מִצַּד הַקְּצִירִים, וַיִּצְבֹּט-לָהּ קָלִי (הַכִּין לָהּ לֶחֶם קָלוּי), וַתֹּאכַל וַתִּשְׁבַּע וַתִּתֵּן (שְׁבַע וְהַשְׁאִירָה)

טו וַתִּקֶּם, לְלֵקֵט; וַיֵּצֵא בֹּעַז אֶת-נַעֲרֵיו לְאִמְרוֹ: גַּם בֵּין הָעֵמְרִים (חֲבִילוֹת הַחֲצִיר הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁנִּשְׁכַּחוּ) תִּלְקֹט, וְלֹא

תִּכְלִימוּהָ. (אֵל תִּבְיִישׁוּ אוֹתָהּ) טז וְגַם שֵׁל-תִּשְׁלוּ לָהּ, מִן-הַצְּבָתִים (תִּפְּלִלוּ בְּכוּנָה מֵאֲלוֹמוֹת הַחַיִּטָּה); וְעַזְבֹּתֶם

וְלֵקָטָהּ, וְלֹא תִגְעֲרוּ-בָהּ (וְלֹא תִכְעֲסוּ עֲלֶיהָ), יז וַתִּלְקֹט בַּשָּׂדֶה, עַד-הָעֶרֶב; וַתִּחַבֵּט (הַפְּרִידָה אֶת גִּרְגֵרֵי הַחַיִּטָּה מִקְלִיפֹתָם) אֶת אֲשֶׁר-לֵקָטָהּ, וַיְהִי כְּאִיפָה שְׁעָרִים (כְּמוֹת יַפֵּה שֶׁל גִּרְגֵרִים).

בועז מתרשם מרות ומציע לה יחס טוב יותר מאשר היה מקובל באותה תקופה

יחסו המיוחד של בועז	מה כנראה היה מקובל באותה תקופה	
		וַיֹּאמֶר בְּעַז אֶל-רוּת:.... אֶל-תְּלִכִי לְלֶקֶט בְּשָׂדֵה אַחֵר
		צוֹיְתִי אֶת-הַנְּעָרִים, לְבִלְתִּי נִגְעָה
		וְצִמָּאת, וְהִלַּכְתְּ אֶל-הַכְּלִיִּם, וְשָׁתִית, מֵאֲשֶׁר יִשְׁאַבּוּן הַנְּעָרִים.
		וַיֹּאמֶר לָהּ בְּעַז: לֶעֶת הָאֵכֹל... גְּשִׁי הֵלֶם וְאָכַלְתְּ מִן-הַלֶּחֶם, וְטִבַּלְתְּ פִּתְּךָ, בַּחֲמֹץ;
		וַיֵּצֵא בְּעַז אֶת-נְעָרָיו לֵאמֹר: גַּם בֵּין הָעַמָּרִים תְּלַקֵּט, וְלֹא תְּכַלִּימוּהָ.
		וְגַם שַׁל-תְּשַׁלּוּ לָהּ, מִן-הַצִּבְּתִּים ; וְעַזְבֹּתֶם וְלִקְטָהּ, וְלֹא תִגְעְרוּ-בָּהּ

מדוע בועז התרשם מרות ? הוכיחו בעזרת ציטוטים מהטקסט

מדוע רות מתפלאת על היחס הטוב של בועז ? הוכיחו בעזרת ציטוט מהטקסט

גבולות

הסובלנות

האם צריך בכל מחיר לאפשר לאנשים בעלי דעות שונות להשמיע את דעתם?
בחלק ננסה להגדיר מהם גבולות הסובלנות.

עברית גבולות הסובלנות

1. תנו דוגמא (אמיתית או מומצאת) למקרה בו מונעים מאדם את חופש הביטוי מסיבה מוצדקת

2. תנו דוגמא (אמיתית או מומצאת) למקרה בו נפגע חופש הביטוי מסיבה לא מוצדקת

"פרדוקס" = סתירה הנוצרת כאשר חושבים שטענות הפוכות הן נכונות.

דוגמא לפרדוקס מפורסם - האם אלוהים הכל יכול מסוגל לברוא אבן שגם הוא עצמו לא יכול להרים אותה?

3. על פי המוסבר בצד ימין, מהן שתי הטענות הסותרות שאנו תומכים בהן בפרדוקס הסובלנות?

א.

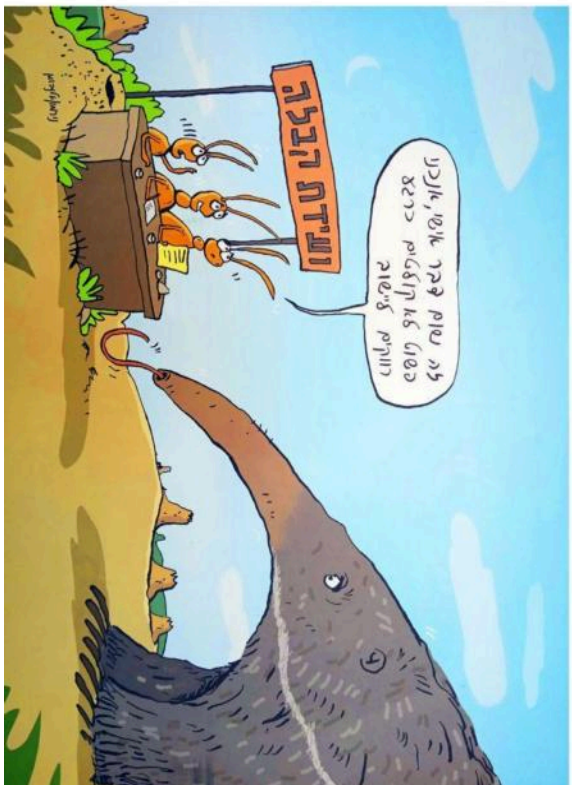
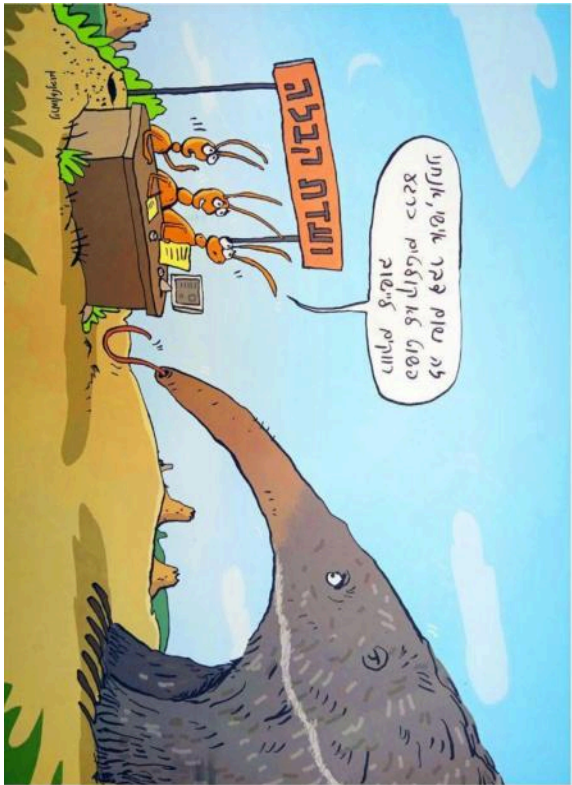
ב.

4. תחת שלטון חמאס אין ללהט"בים בעזה זכויות. כיצד התמונה בצד שמאל מבטאת פרדוקס של דעות סותרות?

דב נמלים - מצאו לפחות 8 הבדלים בין התמונות

דב נמלים -
 חיה נפוצה בחלקים הטרופיים של דרום אמריקה ומרכז. מזונו מורכב בעיקר מטרמיטים ונמלים, אשר אותם הוא מושך אל תוך פיו באמצעות לשונו הארוכה והגמישה.

5. שערו - מה דב הנמלים שאל את הנמלים ?

6. כיצד הקריקטורה קשורה לגבולות הסובלנות ?

7. מצאו לפחות 8 הבדלים בין התמונות

האם מותר לסלוח לנאצים

על רקע המצב הכלכלי הקשה בארץ בעת הקמת המדינה, הגיעה בשנת 1952 הצעה מגרמניה לפצות את העם היהודי על הדברים שקרו בזמן השואה ולתת תשלום כספי לכל ניצול ובנוסף כספים רבים למדינת ישראל.

"הסכם השילומים" נחתם בין ישראל לגרמניה המערבית, על ידי שר החוץ משה שרת והקנצלר הגרמני קונראד אדנאואר, הזרים לקופת המדינה תוך שנתיים סכום של כ-3 מיליארד מארק וזאת כפיצוי על העול הכבד שנפל על מדינת ישראל ליישב מחדש מספר

גדול של פליטים יהודים חסרי אמצעים שנעקרו ממקומם ואיבדו את נכסיהם בתקופת השואה בגלל מעשי הנאצים.

כספי השילומים סייעו רבות לכלכלה הישראלית ועבור ניצולי שואה רבים שהגיעו חסרי-כל לישראל זו הייתה הכנסה כספית משמעותית. מנגד, עלתה מחאתם של ניצולי שואה ואנשים שמשפחתם נספתה בשואה, בראשם מנחם בגין מנהיג מפלגת "חירות" שבאופוזיציה, שטענו שאינם מוכנים לסלוח לגרמניה על השמדת משפחתם ושלא ראוי שמדינת ישראל תאפשר לגרמנים **לכפר** בכסף על מעשיהם הנוראים. שאלות

[חטא]

1. מהו שורש המילה שילומים? _____
2. ציינו שלוש מילים דומות למילה זו _____
- 3 צפו בסרטונים ורשמו את דעתם של שלושה מנהיגים שונים בסוגיה זו

מנחם בגין	דויד בן גוריון	סקירת הפרשה
		
		תפקידו בזמן השילומים
		תמך או התנגד לקבלת הכסף
		נימוקיו
		תכונותיו כמנהיג בפרשה זו

4. עם איזו דעה אתה יותר מסכימים? מדוע? _____

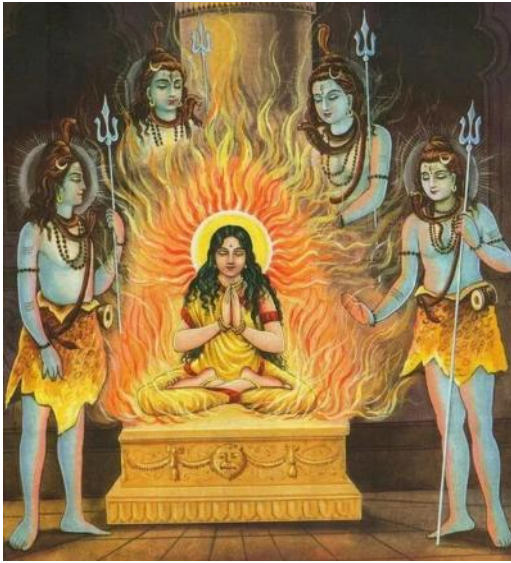
אין שאלות מטופשות

לפניכם טקסט מתוך ספרו "עולם רדוף שדים" של קרל סייגן.

רק מעטים - ביניהם ילדים - טורחים להקדיש זמן לתהייה מדוע הטבע הוא כפי שהוא,	1
ולשאלות כמו: איך נראה חור שחור? מהי חתיכת החומר הקטנה ביותר? או: מניין בא	2
הקוסמוס? האם היה קיים תמיד? האם עתיד הזמן לזרום לאחור אי-פעם? האם יש גבולות	3
סופיים ליכולתו של האדם לדעת דברים?	4
	5
מפעם לפעם אני זוכה להזדמנות הברוכה ללמד בגן ילדים או בכיתה א'. רבים מהילדים שם	6
הם מדענים מבטן ומלידה - אם כי שאלותיהם נובעות לפעמים יותר מפליאה מאשר מספקנות.	7
הם סקרנים. יש בהם רעננות אינטלקטואלית(שכלית). שאלות פרובוקטיביות (מתגרות)	8
ונוקבות מבעבעות מתוכם. הם מגלים התלהבות אדירה. הם שואלים שאלות על תשובותיי	9
לשאלותיהם. הם לא שמעו מעולם על קיומה של "שאלה טפשית".	10
	11
כשאני משוחח עם מסיימי תיכון, אני רואה תמונה שונה לגמרי.	12
יש בהם מעט פליאה ומעט ספקנות; הם משננים עובדות, שינון שאין בו חדוות גילוי; הם	13
חוששים לשאול "שאלות טיפשיות" ומוכנים לקבל תשובות לא מספקות; הם אינם מציגים	14
שאלות משלימות.	15
כל הזמן מתרוצצים בכיתה מבטיהם המלוכסנים המבקשים לעמוד על תגובות החברים.	16
המעטים מביניהם שעדיין מתעניינים, זוכים לכינויי גנאי כמו "חנון" או "נחנח".	17
	18
משהו קרה בין כיתה א' לי"ב. האם זה בגלל הלחץ החברתי שלא להצטיין במאומה (מלבד	19
בספורט)? האם זה בשל ההתרשמות שהתגמול על עיסוק במדע ובמתימטיקה (ובלימוד	20
לשמו) הוא נמוך? ואולי זה קורה בגלל רמת הציפיות הנמוכה כל-כך מן התלמידים.	21
	22
אני מוצא שהמבוגרים נרתעים כשילדים קטנים מציגים להם שאלות מדעיות.	23
למה הירח עגול? למה העשב ירוק? מה זה חלום? לאיזה עומק אפשר לחפור בור? מתי	24
היומולדת של העולם? בשביל מה יש לנו אצבעות ברגליים?	25
יותר מדי מורים והורים משיבים ברוגז או בלעג, או עוברים מיד למשהו אחר: "מה רצית,	26
שהירח יהיה מרובע?" עד מהרה לומדים הילדים להבין כי שאלות מסוג זה מרגיזות משום-מה	27
את המבוגרים. עוד כמה חוויות כאלה והילד אבוד למדע.	28
	29
יש שאלות תמימות, שאלות טרחניות, שאלות שאינן מנוסחות כהלכה, שאלות שהוצגו ללא	30
ביקורת עצמית מספקת. אין שאלות טיפשיות, בפירוש לא.	31
	32
לא אוכל להבין לעולם, מדוע צריכים אנשים מבוגרים להעמיד פנים שהם יודעי-כול. מה רע	33
בהודאה שאיננו יודעים משהו? אפשר לפתוח אנציקלופדיה. אפשר לקחת את הילד לספרייה.	34
ואפשר גם לומר לו: "אין לי מושג למה. אולי אף אחד לא יודע. אולי, כשתגדל, תהיה	35
הראשון שיגלה את התשובה".	36
	37
ילדים פיקחים וסקרנים הם נכס לאומי ומשאב עולמי. יש לדאוג להם, לטפח אותם, לעודד	38
אותם וגם - חשוב לא פחות - להעניק להם את הכלים החיוניים לחשיבה.	39

אימפריאליזם תרבותי וסובלנות

עד שהמוות (לא) יפריד בינינו : טקס שריפת האלמנות בהודו

המשטרה ההודית דיווחה בשנת 2008 על אישה הודית בת 71, ממדינת צ'טיסגרה שבמזרח המדינה שקפצה לתוך מדורת הקבורה של בעלה המנוח ומתה. המעשה של האלמנה ההודית נעשה במסגרת טקס ה"סאטי" המסורתי. "סאטי" משמעותו בשפה ההינדית "אישה נאמנה", הוא נחשב בעבר למעשה של הקרבה עצמית ונאמנות של האישה לבעלה והוא אסור לביצוע במדינה כבר בשנת 1829. יותר מכך, בשנת 1987, כאשר אישה צעירה התאבדה בקפיצה למדורה שבו נשרפה גופתו של בעלה המנוח אל מול קהל של אלפי בני אדם, מותה העלה גלים של זעם במדינה, והשלטונות החמירו את החוק כך שיאסור גם על עידוד והאדרה של המנהג העתיק והנורא הזה.

מסורת ה"סאטי" מקורה בסיפור ההודי המיתולוגי אודות אלה בשם סאטי אשר היתה נשואה לאל ששמו שיווה. אביה של סאטי עשה מסיבה לכל האלים ולא הזמין את שיווה. סאטי שרצתה להוכיח שהיא נאמנה לבעלה ולא לאביה קפצה לתוך המדורה במסיבה. טקס הקרבת האישה במעמד השריפה או ההלוויה של בעלה היה נפוץ בעבר גם בתרבויות רבות נוספות כמו התרבות המצרית, שבה המלך היה נקבר לא רק עם אישתו אלא גם עם עוזריו ורכושו, כדי שהם ילוו אותו אל העולם הבא. בחלק מטקסי הסאטי האישה שוכבת לצד בעלה ואז מדליקים את האש, באחרות האישה קופצת אל תוך האש וישנם גם מקרים בהם האישה היא זאת אשר מדליקה את האש בעצמה.

בשנת 1829 הבריטים ששלטו בכל הודו החליטו להוציא את הטקס מחוץ לחוק למרות שהם חששו שההודים יתנגדו להחלטה זו. מושל הודו הבריטי קיבל את ההחלטה האמיצה ואמר - "לכם יש מנהג של שריפת אלמנות. לנו גם יש מנהג: כאשר גבר שורף אישה חיה אנו קושרים חבל מסביב לצווארו ותולים אותו. אז אתם יכולים להמשיך עם המנהג שלכם אבל תדעו שגם אנו נמשיך עם המנהג שלנו"

כיום הודו היא מדינה עצמאית ומנהג הסאטי עדיין אסור. על פי חוק שקבעו ההודים בעצמם - כל מי שמסייע לקיום הטקס בהודו מואשם בשותפות לרצח ונכנס לכלא למאסר עולם וגם מי שמשבח את קיומם של טקסי הסאטי יכול להכנס לכלא לשבע שנות מאסר. אולם, ישנם כיום בהודו קיצוניים דתיים הטוענים שאם ישנן אלמנות המעוניינות לקיים את מנהג הסאטי צריך לאפשר להן זאת. לדעתם זהו מנהג הודי מסורתי שהיה מקובל במשך אלפי שנים והוא אסור רק בגלל השפעתו הכוחנית של האימפריאליזם הבריטי וכל תרבות שמאמינה בסובלנות צריכה לאפשר לאנשים לקיים את מנהגיהם הדתיים. כנגדם טוענים אנשים רבים כי גם על הסובלנות יש להטיל הגבלות ולאפשר רק מנהגים ואמונות שאינם פוגעים באנשים.

שאלות על מנהג הסאטי

1. רשמו ליד כל פסקה כותרת המסכמת אותה.

2. מהו הנושא של הכתבה? _____

3. מהו הרעיון המרכזי (המסר) של הכתבה?

4. מהי מטרתה המרכזית של הכתבה?

א. לתאר תופעה ב. לשכנע שכדאי לקיים את המנהג ג. להשוות בין הודו למצרים

5. פירוש מילים:

אלמנה _____ מנוח _____ האדרה _____
נפוץ _____ רכושו _____ חששו _____
משבח _____

6. מאזכרים:

"המנהג העתיק והנורא הזה".

לאיזה מנהג עתיק ונורא המילה "הזה" מתייחסת? _____

"למרות שהם חששו שההודים יתנגדו להחלטה זו". המילה "זו" מתייחסת ל _____

"צריך לאפשר להן זאת". מה צריך לאפשר? _____

7. **מטאפורה - השאלת תכונות, דימוי מורכב, שימוש במאפיינים של דבר אחד כדי לתאר דבר אחר**

"מותה העלה גלים של זעם במדינה". הסבירו מדוע זו מטאפורה ומה משמעותה

8. עובדה או דעה

הגדירו מהי "עובדה"? _____

הגדירו מהי "דעה"? _____

צטטו קטע מהטקסט שהוא עובדה _____

צטטו קטע מהטקסט שהוא דעה _____

9. נתחו את האיור המצורף לכתבה בעזרת 5 המ"מים.

10. סדרו את המשפטים הבאים על פי סדר התרחשותם:

- _____ הבריטים קבעו חוק שאוסר לקיים את המנהג הזה
- _____ לדוגמא בהודו נהגו לשרוף אלמנות במנהג שכונה "סאטי".
- _____ היום הבריטים כבר לא שולטים בהודו
- _____ ולמרות זאת ההודים עדיין שומרים על החוק הבריטי שאוסר לקיים את מנהג הסאטי.
- _____ למרות שהם חששו שההודים יכעסו על כך.
- _____ יש מנהגים שהיו מקיימים אותם בעבר והיום החוק אוסר לבצע אותם.

11. בחתונות נוצריות החתן והכלה נוהגים להתחייב לנאמנות אחד לשני "עד שהמוות יפריד בינינו".

מדוע משפט זה מופיע בכותרת של הכתבה על ההינדים ?

- א. כדי להראות שהאלמנות ההודיות התחתנו בכנסייה
- ב. כדי להראות שיש הבדל בין המנהגים של ההינדים והנוצרים
- ג. כדי לרמוז על המקור הנוצרי של מנהג הסאטי
- ד. כדי לשכנע שמנהג הסאטי מוביל למוות

12. "אימפריאליזם תרבותי" - תרבות, מנהגים וערכים של מדינה חזקה הנכפים בכוח על מדינה חלשה.

האם במקרה זה של מנהג הסאטי ישנה דוגמא לאימפריאליזם תרבותי ? הסבירו

13. "סובלנות" - הכרה בזכותם של אנשים אחרים לנהוג או להאמין באופן אחר.

האם הבריטים נהגו בסובלנות כלפי ההודים ? נמקו

14. על פי הכתבה, כלפי אילו מנהגים ואמונות דווקא אסור לנהוג בסובלנות ?

15. האם החלטת הבריטים הייתה מוצדקת לדעתכם ? נמקו

16. כיום ישנן מדינות שונות באירופה שרוצות לאסור על קיום מנהג "ברית המילה".
האם זהו חוסר סובלנות ? האם זה מוצדק ? מה דעתכם על כך ?

17. מצאו מנהג דתי או חילוני שהיה נפוץ בעבר וכיום הוא אסור.
תארו את המנהג והציגו את הסיבות שבגללן רוצים לבטל אותו.
האם ביטול המנהג מוצדק לדעתכם ? נמקו

אם ארכאולוג הצלה
חרס ביזו, האם
הוא הצליח או לא?

היסטוריה

גבולות הסובלנות בהצהרות היסטוריות

הצהרת זכויות האדם והאזרח, צרפת, 1789:

"נציגי העם הצרפתי, שהתכנסו וכוננו אסיפה לאומית [...] מציגים בהצהרה חגיגית את זכויות האדם הטבעיות, הקדושות והנצחיות. בני האדם נולדים ונשארים תמיד חופשיים ושווי זכויות. [...] זכויות אלה הן החירות, הקניין, הביטחון וההתנגדות לדיכוי. חירות פוליטית היא היכולת לעשות כל אשר אינו מזיק לזולת. למימושן של הזכויות הטבעיות של כל אדם אין שום הגבלות מלבד אלה הנחוצים כדי להבטיח לכל אדם אחר שימוש חופשי באותן זכויות. הגבלות אלו מותר לקבוע רק על פי חוק. החוק רשאי לאסור רק מעשים המזיקים לחברה. לא ייפגע מאום מה שהחוק אינו אוסר, ולא יחויב איש לעשות דבר שהחוק אינו תובע. [...] העברה חופשית של מחשבות ודעות היא אחת מזכויות האדם היקרות ביותר. לכן רשאי כל אזרח לדבר, לכתוב ולפרסם ללא הגבלה, בתנאי שהוא יישא באחריות אם ישתמש לרעה בחופש זה..."

"ההכרזה לכל אנשי העולם בדבר זכויות האדם", האו"ם, 1948

סעיף 2ט: "לא יוגבל אדם בזכויות ובחירות שלו, פרט לאותן הגבלות שנקבעו בחוק על מנת להבטיח את ההכרה בזכויות ובחירויות של הזולת ואת יחס הכבוד אליהן, וכן את מילוי הדרישות הצודקות של המוסר, של הסדר הציבורי ושל טובת הכלל בתוך החברה הדמוקרטית."

שאלות:

1. רשמו פירוש למילים הבאות שבטקסט (נסו להיעזר במילים דומות, שורש, הקשר)

נציגים	כוננו	הצהרה
הכרזה	נצחיות	חירות
קניין	דיכוי	זולת
מימוש	תובע	אזרח

2. השוו בין הקטעים בעזרת הטבלה במטרה להבין מתי צריך לצמצם את חופש הביטוי.

שם הקטע	מי	מתי	מקום	מה נאמר על הגבלת זכויות	מדוע
הצהרת צרפת על זכויות האדם והאזרח					המהפכה הצרפתית מפילה את המלך ומעניקה חופש זכויות לכל הצרפתים
הכרזת האו"ם על זכויות האדם			איפה האו"ם נמצא?		בסיום מלחמת העולם השנייה הדמוקרטיות מצהירות על הזכויות שעבורן הן נלחמו וניצחו

3. על פי מסמכים אלו, מתי צריך לצמצם את חופש הביטוי ולא לנהוג בסובלנות כלפי אנשים? מדוע?

אימפריאליזם

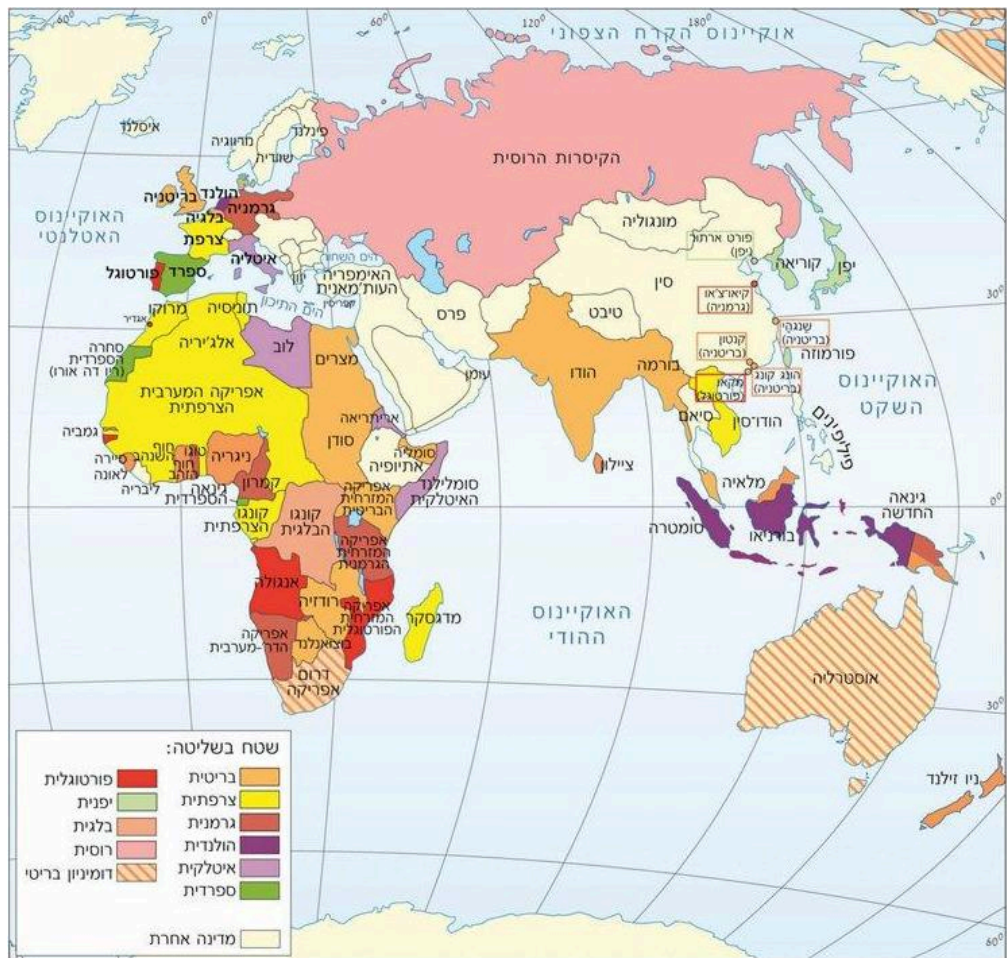
העמים האירופאיים ה-"נאורים" מפיצים את הנאורות בכוח

כבר מהמאה ה-15 החלו מדינות שונות בעולם לצאת למסעות כיבושים של ארצות חלשות ונחשלות. מדינות אירופה החזקות, ובהן ספרד, פורטוגל, בריטניה וצרפת נקטו באימפריאליזם כאשר כבשו ארצות חלשות בעולם והקימו בהן יישובים שהיו תחת שליטתן (מושבות, Colonies). במחצית השנייה של המאה התשע עשרה הצטרפו גם המדינות איטליה, גרמניה, בלגיה, ארצות הברית ויפן לכיבוש זה של שטחים בעולם.

הכיבושים והקמת המושבות הוגברה בעקבות המהפכה התעשייתית והתגברות תהליך הגלובליזציה (מעבר מהיר של סחורה, מידע ואנשים מארץ לארץ) וכונתה **קולניאליזם או אימפריאליזם**. מהמילה הלטינית אימפריום ("עליון וחזק") הגיע המושג אימפריה – מדינה השולטת על מדינות אחרות. האימפריאליזם נועד להפיץ את התרבות האירופאית העליונה (נצרות, נאורות, קידמה ומדע) אך גם כדי להגביר את כוחה הפוליטי ואת עושרה של המדינה החזקה וכדי להשיג זאת התושבים המקומיים של המדינות הנשלטות מופלים לרעה, מנוצלים כלכלית ופוליטית ואין להם זכות להחליט לגבי עתידם או עתיד ארצם.

כיבוש האזורים שמעבר לים נשא אופי של מעין מרוץ תחרותי: כל אחת מהמדינות שאפה לכבוש כמה שיותר מהר שטחים לפני שהאימפריה המתחרה תעשה זאת. התחרות בין מדינות אירופה על אזורי השליטה כונתה **"המרוץ האימפריאליסטי"**.

כתוצאה ממרוץ זה, עד ראשית המאה העשרים רוב שטחיהן של אסיה ואפריקה היו שייכים למעצמות אירופיות והמעצמה שהקימה את האימפריה הגדולה ביותר הייתה בריטניה.

מפת האימפריאליזם האירופי בשטחי אסיה ואפריקה במאה התשע עשרה

שאלות - אימפריאליזם

1. רשמו הגדרה למונח "אימפריאליזם" _____

2. רשמו ליד כל ארץ לאיזו יבשת היא שייכת (אסיה / אפריקה / אירופה)

יפן _____ סיאם _____ אנגולה _____ ניגריה _____ בורמה _____

3. מהי משמעות המילה "קולוניזציה" ?

א. ישוב בשליטה של מדינה אחרת ב. מושבה שהיא עיר בירה ג. מדינה השולטת על אזורים בעולם

4. השלימו את המילים החסרות בעזרת מחסן המילים שלמטה :

_____ היא מדינה אשר שולטת על עמים ומדינות. ממילה זו נוצרה המילה אימפריאליזם
שפירושה הוא שיטה מדינית, בה מדינה _____ על אזורים שונים בעולם, וכך מגדילה את כוחה.
האימפריה מרוויחה כסף רב על ידי ניצול התושבים ככוח עבודה _____ ועל ידי ניצול חומרי
הגלם של המדינה הכבושה לטובת _____ השלטת.

מחסן מילים: ◊ המדינה ◊ אימפריה ◊ זול ◊ שולטת

5. השלימו : באימפריאליזם באפריקה האירופאים היו _____ (הנשלטים / השולטים)

6. "התושבים המקומיים של המדינות הנשלטות היו **מופלים** לרעה, מנוצלים כלכלית ופוליטית"

איזו מילה נגזרת מאותו שורש של המילה **מופלים** ?

א. פלפל ב.אפליה ב.פיל ג. פליאה

7. מדוע הכיבושים האימפריאליסטים של המדינות נקראו "המרוץ האימפריאליסטי" ?

הגורמים הכלכליים והפוליטיים לאימפריאליזם

להשתלטות על מדינות אפריקה ואסיה היה היבט כלכלי - האירופים מצאו במושבות חומרי גלם רבים וכוח עבודה זול. מדינות אירופה טענו שיש צידוק אידיאולוגי ומוסרי לאימפריאליזם: הן טענו שבעזרתן "יזכו" התושבים הנחותים באסיה ובאפריקה ליהנות מהתרבות האירופית ה"מפותחת והעליונה". זוהי כמובן תפיסה גזענית.

לאימפריאליזם היה גם מניע דתי - מיסיונרים שכנעו את האנשים להפוך לנוצרים. במהלך הכיבוש וההשתלטות על אפריקה נוצרו מתחים ותחרות בין מעצמות אירופה בשאלת השליטה על איזורים באפריקה.

בבתי הספר שהקימו המושלים במושבות היו תוכניות לימודים דומות לתוכניות שהיו נהוגות במדינות אירופה, ובהן נלמדו השפות האירופיות: אנגלית, צרפתית וגרמנית.

מלאו את הטבלה

המדינה	השטחים עליהם היא שולטת באפריקה	משאבי טבע בשטחים אלו
בריטניה		
צרפת		
גרמניה		
הולנד		
איטליה		
ספרד		
פורטוגל		
בלגיה		

ביקורת על האימפריאליזם

1. מה אנחנו יודעים על מחבר השיר ?

2. מיהם לדעתכם הנמענים בשיר ? נמקו

3. סמנו את משפט המפתח שמעיד מה הדובר חושב על התנהגות האירופאים

שיר ממערב אפריקה, 1900

בהתחלה האירופאים באו בשקט
ואמרו דברים יפים ונעימים
"באנו לסחור" הם אמרו
לתקן את האמונות השגויות שלכם
להפסיק את האלימות והגניבות
לבטל את השחיתות

לא הבנו את המזימה שלהם
ולכן הפכנו לנחותים ולא חשובים
הם בלבלו אותנו במתנות קטנות ומטופשות
ושמו לנו בפה פיתיון טעים כאילו היינו דגים
אבל בסוף הם הראו את פרצופם הרע והאמיתי

מהו דעתו של הדובר על עמי אפריקה ? נמקו

ממכתבו של המלך לובנגולה אל ויקטוריה מלכת אנגליה 1894 (קטעים)

בשנת 1890 סויל רודס הבריטי הגיע עם כוח צבאי לדרום אפריקה ולאחר משא ומתן עם מנהיגי השבטים המקומיים השתלט על שטח גדול והחל בכרייה של מחצבים מהאדמה ושליחתם לאנגליה. הרווחים ממשאבי הטבע הללו עברו כולם לרודס והבריטים והאוכלוסייה המקומית לא נהנתה מהם. כך רשם המנהיג האפריקאי למלכת בריטניה במכתב שכתב לה:

1	"לפני קצת זמן באה קבוצת אנשים לארץ שלי , למנהיג שלהם קראו רודס.
2	הם ביקשו ממני מקום שבו יוכלו לחפש זהב , ואמרו שייתנו לי משהו בתמורה.
3	אמרתי להם שיביאו מה שהם מציעים, ואני אחליט אחר כך מה אני יכול לתת להם.
4	אז האנשים של רודס כתבו דברים על דף ונתנו לי אותו לחתימה. כששאלתי מה כתוב בו , הם
5	אמרו לי כי רשומים בו הדברים שאמרנו.
6	שמתי את האצבע שלי בדיו וחתמתי איתה. כמה חודשים אחר כך שמעתי [...] כי במסמך הזה
7	כתוב שאני ויתרתי על כל הזכויות שלי על הזהב בארץ שלי"

מהן הבעיות המוסריות של האימפריאליזם העולות מתיאור האירוע על ידי מלך לובנגולה ?

השלכות האימפריאליזם על רואנדה

הבלגים אשר שלטו ברואנדה קבעו חלוקה גזעית חד משמעית בין השבטים וכדי למנוע התמרדות כנגדם דאגו שבני שבט הטוטסי אשר היוו מיעוט במדינה יעזרו בשלטון וימלאו תפקידים מנהלתיים, בעוד בני שבט ההוטו הועבדו קשות בעבודות הכפייה תחת פיקוחם של בני שבט הטוטסי. הטוטסי הוצגו על ידי הבלגים כיפי-תואר, אינטליגנטים, חרוצים ונאמנים, שבט ההוטו נתפס כגזע שפל ונחות וכאנשים עצלנים, מכוערים ופרימיטיביים.

בשנת 1959 הטוטסי קראו לקבלת עצמאות לרואנדה ולפיכך הבלגים הכריזו כי הם מעתה ישתמשו בעזרתם של בני שבט ההוטו כדי לשלוט במדינה.

בשנת 1962 רואנדה הפכה לעצמאית ואז התחילו מעשי אלימות במדינה שהגיעו לשיא ברצח עם בשנת 1994 במסגרתו שבט ההוטו ששלט ברואנדה רצח כחצי מיליון מבני שבט הטוטסי.

המלחמה הסתיימה בשנת 2003 לאחר התערבות צרפתית.

כיום רואנדה היא מדינה יציבה ואף נחשבת כמדינה מובילה בעולם מבחינת מעמד האישה.

צפו גם בסרטון הנמצא בקישור <https://youtu.be/RphYwV91MN4> ובצעו את המטלה:

1. חלקו את הטקסט לפסקאות וסמנו משפט מפתח בכל פסקה

2. סמנו שלוש מילים לא מוכרות בטקסט ונסו לפרש אותן

3. רצח העם ברואנדה התרחש 32 שנה אחרי שבלגיה עזבה את רואנדה. כיצד האימפריאליזם הבלגי

קשור לרצח עם זה ?

4. האם התערבות הצרפתית במלחמה זו מהווה אימפריאליזם ? האם היא מוצדקת ?

ספרות

"שמונה עיניים" / מאת סופי עבדאללה

(תרגום מערבית מצרית: טוביה שמוש, גירסה מותאמת 2024)

1	עם רדת הלילה והשתלטות הדממה ניסה איסמעיל לישון... רגעים? לא ידע! אולי שניות ואפילו
2	שניות מספר! הוא פקח את עיניו, מתנשף, כאילו רודף אחריו מישהו אף על פי שהוא אדם שוחר
3	שלום מטבעו.
4	הוא גדל הרחק מהכפר, בעיר הגדולה בה למד בבתי ספר ואחרי כן באוניברסיטה... עכשיו הוא
5	מצפה להתחיל לעבוד בעבודה מכובדת.
6	הוא התהפך במיטתו. זיעה מכסה את מצחו, צמרמורת בגופו, והוא חש במחנק.
7	החדר חשוך לגמרי. אף לא אור קטן אינו שובר את אימת החשיכה.
8	מחשבותיו ניעורו. דעתו הצטללה. הכל נהיה ממש. הלילה אכזר ואינו יודע רחמים.
9	חלל החדר מלא עיניים... עיניים המביטות אליו בסקרנות. בשאלה ואף באשמה!
10	עד מתי יחכה, עשרים שנה כבר עברו... עשרים שנות ציפיה מענה. עד מתי יתמהמה, והרי ראוי
11	היה לו לחסל את העניין מיד עם התבגרותו והיותו כשיר לנשיאת נשק?!
12	הוא חש בעיניים הננעצות כפגיונות בגבו הכנוע - והבעתן כאילו אומרת: "צעיר עלוב וחלש, חניך
13	העיר ובתי הספר. חסנין אביך לא הוליד בן ובת כי אם שתי בנות. מה חבל על חייך שהסתיימו
14	מוקדם, יא חסנין!"
15	
16	כך דיברו העיניים המלאות לעג וכעס בהביטן אליו בדומייה. ליתר דיוק, כך הביע מבטו של האיש
17	אשר איסמעיל מצא יושב ליד אימו. אימו הציגה לפניו את האיש בשם מחרוס אל כורדי; לאחר מכן
18	התנהל בין שניהם דו-שיח מוזר ביותר, כשהאורח משלח לעברו מבטים מפחידים.
19	"הכפר מצפה לך יא איסמעיל." אם כי מילים אלו נאמרו בשקט, חש איסמעיל במתח שלהן.
20	הוא קפא במקומו, מבטו עובר בין האיש לבין אימו, וממנה אל האיש וחוזר חלילה.
21	אימו יושבה כנועה וחסרת אונים, ידיה שלובות בחיקה, מבטה נעוץ בנקודה אחת ברקמת השטיח.
22	מחרוס אל כורדי היה דודנו של אביו. הוא ראה אותו פעם אחת בלבד. היה זה בטרם עזב את
23	הכפר יחד עם אמו אל העיר, אחרי שאביו נרצח במעשה של נקמת דם... אז נשא אותו מחרוס על
24	כתפיו והפנה אליו מבט שהטריד אותו כל השנים, והשמיעו מילים רושפות אש באוזניו: "אתה שוב
25	תשוב באחד הימים אל הכפר, יא איסמעיל, כדי לנקום את נקמת דם אביך!"
26	מעולם לא גילתה לו אמו, כל השנים הללו, מה היתה סיבת רצח אביו... בכל פעם ששאל בנושא,
27	התחמקה. לאחר רצח בעלה היא שבה אל העיר יחד עם בנה איסמעיל ובתה הנייה כדי לחיות
28	בקרב בני משפחתה שם.
29	אולם נקמת הדם תובעת את שלה! ואנשי הכפר של אזר מצרים-עילית אינם סולחים לפחדנים.
30	אם הבן אינו עושה דבר כדי לגאול את דם אביו שנשפך, זוהי בעיה התובעת גם חשבון ממנו...
31	האיש דיבר בגלוי... הוא סעד איתם ארוחת צהריים. אחרי כן הצטרפו אליו עוד אנשים, שלושה
32	במספר. שלושה גברים מפחידים.
33	השיחה נראתה מוזרה מאוד בעיני איסמעיל העירוני, שמאז שנות ילדותו לא חזר לכפר.
34	הם מדברים אתו על היום שבו יהיה עליו לבוא אל הכפר. הם יציגו בפניו את הקורבן, את האיש
35	שבחרו!
36	האיש ישתתף בארוחת ערב שיערכו לכבודו ואליה יוזמנו הוא ואחרים! הם ידאגו שהאיש המסוים
37	ישאר אחרון בארוחה. בדרכו חזרה הביתה יארום לו איסמעיל בשדה התיירס, יירה בו וישוב מיד;
38	ותעלומת הרצח שלו - מובטח לה שתישאר לא פתורה לעולמים...
39	"פירושו של דבר, שהאיש שלכבודו אתם עורכים את סעודת ערב, ושעליו נפלה הבחירה, אין בינו
40	וביניכם שום שנאה, והוא אינו אלא כמוני קורבן? קורבן המנהג העתיק של נקמת הדם שעליה לא
41	ידע דבר?!"
42	אז הופנו אליו שמונה עיניים שמהן יוצאת אש להבה, עיניים המצליפות במבטיהן כמו שוט על פניו.
43	מחרוס צעק: "אתה אומר שאתה מסרב לנקום את נקמת דם אביך?"
44	איסמעיל שאל בנימה הססנית: "האם לא נערך משפט צדק לרוצח של אבי?"
45	לפתע פתאום רעדה האדמה מתחת לרגלי ארבעת האנשים, שעה שקמו כולם כאיש אחד. התעטפו
46	בגלימות המכסות את מחצית פניהם. ויצאו בזה אחר זה בדומייה ספוגת בוז, בלי להפנות מבט או
47	מלה לעבר האם או בנה. קול צעדיהם הנוקשים נשמע בעברם בפרוזדור וברדתם במדרגות.
48	

הוא התהפך על משכבו שוב ושוב אולם שנתו נדדה ושמונה העיניים שכמעט שרפו אותו במבטיהן	49
הלוחשים - אינן מרפות ממנו. הוא ניסה להירדם אך לא הצליח. בסוף קם ממיטתו, לבש את בגדיו,	50
ובהליכה על קצה האצבעות, כדי לא להעיר את אמו, יצא מהבית.	51
בכפר ציפו לבואו. הם הציגו בפניו את הקורבן - צעיר יפה תואר ונעים הליכות. צמרמורת אחזה בו,	52
אולם היא נעלמה חיש מהר באווירת המסיבה, שנמשכה עד לשעות הקטנות של הלילה והפיחה בו	53
רוח גבורה שכמותה לא חש מעולם.	54
לפי רמז ממחרוס הוא נעלם בלי שירגיש איש בהעדרו...בתוך שדה התירס ארב לאויבו כשהוא	55
עטוף בצעיף מעל לראשו והרובה בידו.	56
ההרוג השמיע קול צעקה אחת אשר הקפיאה את הדם בעורקיו של איסמעיל.	57
הוא אסף את שארית כוחותיו והחל במנוסה מבוהלת כאילו השטן רודף אחריו!...	58
רגלו התנגשה במשהו... ולא יכול לעצור בעד זעקת כאבו.	59
	60
הוא התכופף לבדוק את הרגל ועיניו הבהות חיפשו מסביבו... והוא כולו רועד מאימה ופחד.	61
רגלו נתקלה בעמוד הברזל של המיטה. הוא התעורר בבהלה, התיישב והחל לשפשף את עיניו...	62
בעודו מתבונן סביבו היטב, כולו שטוף זיעה, הוא חש באנחת רווחה והקלה הפורצת מעומק לבו.	63
הוא ירק מפיו את המרירות שהצטברה...הוא ירק בכעס כמנסה לכבות את גיצי האש שיוצאים	64
משמונה העיניים.	65
	66
הדלת נפתחה. אמו הופיעה מבוהלת, שערה מבולגן ופרוע, היא הדליקה את האור והושיטה את	67
זרועותיה לעברו בצעקה: "איסמעיל מה קרה?? קול זעקותיך הגיע אליי."	68
הוא פינה לה מקום לידו על המיטה והשיב: "לא כלום, אמא. ראיתי חלום נוראי, מבעית מאוד..."	69
היא הביטה בעיניים שואלות ודואגות והוא הסביר-	70
"הוא הביט בי בעיניים מלאות תום וטוהר, בעוד ששמונה העיניים הוסיפו להטרידני ולשרוף אותי	71
במבטיהן הלוהטים, 'הייה גבר, יא איסמעיל... הייה גבר'. לחצתי על ההדק ואני לא יודע מי משנינו	72
צעק יותר, אני או הוא."	73
הוא השפיל את מבטו. אמו הושיטה את ידה המקומטת וטפחה על שכמו בדומייה.	74
"אויי אמא מדוע ברא אותי אלוהים גבר?"	75
מבטיה עברו מהבעת רחמים להבעת אכזבה רווית כאב...	76
"לשווא חינכתי אותך, בני, לשווא השקעתי את כל שנות חיי למענך... כדי לעשות אותך גבר ראוי	77
לשמו.	78
הוא הביט בה במבוכה וברעדה: "גבר ראוי לשמו, אמא? הביטי וראי איך הזיעה ניגרת ממני בגלל	79
סתם חלום שבו ניסיתי להתנהג כגבר?!"	80
מבטיה הביעו אכזבה קשה כאילו חדר הפצע עמוק יותר אל תוך ליבה. "עד עכשיו שתקתי יא	81
איסמעיל, והשארתי לך את חופש הבחירה והפעולה. קיוויתי שתבין בעצמך את האמת... ושהחינוך	82
וההשכלה שקיבלת ממני לא היה לשווא... אולם עדיין אתה חסר כוח הבחנה כנראה."	83
והיא לחצה בחוזקה את ברכו כאומרת לנעוץ בבשרו את אצבעותיה יחד עם דבריה:	84
"גבר אמיתי הוא לא כמו חיה! לגבר אמיתי יש חוזק שכל ומצפון וחיה היא פראית.	85
הזיעה והפחד שלך מראים שאתה נגעל מהפראות וחוסר המוסר שהם קוראים לו 'גבריות'.	86
אני - אישה - היטבתי לדעת גבריות מהי...וחינכתי אותך לכך שתהיה גבר חזק וטוב יותר	87
מהפראות שלהם."	88
הוא נעץ בה מבט ארוך, עצוב, ואט אט התפשט בו החיוך המאיר.	89

שאלות - שמונה עיניים

1. פירושי מילים - מצאו באיזו שורה מופיעות המילים הבאו ופרשו אותן בעזרת מילון:

_____	חש	_____	פגיונות
_____	בהלה	_____	מתנשף
_____	זעקות	_____	
_____		_____	נקמת דם

2. מתחו קו בין הדמות לבין תפקידה בסיפור:

איסמעיל	אביו של איסמעיל
חסנין	דודנו של אבא של איסמעיל
מחרוס אל כורדי	ערבים מסורתיים
אנשי הכפר	גיבור הסיפור

3. באיזו ארץ מתרחש הסיפור? א. מצרים ב. שבדיה ג. ישראל ד. קנדה

4. מי הדמויות המשתתפות בחלקו הראשון של הסיפור? _____

5. בן כמה איסמעיל (בערך)? נמקי/ תשובתך!

6. מהי השכלתו של איסמעיל? צטט/י את המשפט מתוך הסיפור.

7. אפיון דמות - מה עוד ידוע לנו על איסמעיל?

א. _____

ב. _____

ג. _____

8. מה דורש מחרוס מאיסמעיל?

9. מדוע איסמעיל מתנגד לבקשתו של מחרוס? צטט את תשובתו מתוך הסיפור.

10. מדוע שם הסיפור הוא "שמונה עיניים"? (הקף את התשובה הנכונה)

- א. מפני שאיסמעיל חושב שהקורבן הוא בעל שמונה עיניים
- ב. מפני שעיניהם של ארבעת אנשי הכפר שופטות את גבריותו של איסמעיל.
- ג. אמו של איסמעיל אומרת לו שגבר צריך להסתכל מסביב כאילו יש לו שמונה עיניים.

11. **גבולות הסובלנות** מתבטאים בקונפליקט בסיפור

השקפת העולם הראשונה בסיפור היא **מסורתית** ומייצגים אותה _____

השקפה זו סבורה כי נקמת דם _____

השקפת העולם השנייה בסיפור היא **מודרנית ונאורה** ומייצגת אותה _____

השקפה זו סבורה כי נקמת דם _____

מי שנמצא באמצע בין 2 השקפות העולם הוא _____ שנמצא בקונפליקט.

הדילמה שלו היא _____

12. השפעת הקונפליקט על מצבו הגופני והנפשי של איסמעיל היא

13. איסמעיל הוא דמות _____ (ראשית / משנית) והוא "**דמות עגולה**"

וזאת מכיוון ש _____

14. הציגו את מאפייני דמותה של האמא

15. מדוע האמא לא אמרה את דעתה עד לסוף הסיפור ?
מדוע לבסוף היא החליטה לדבר?
(רמז : הסופרת מעוניינת גם להציג ביקורת נגד מעמדה של האישה בחברה הערבית המסורתית).

מוטיב - דבר המופיע מספר פעמים רב ביצירה (מילה, רעיון, חפץ, רגש וכו'...)

16. מהו המוטיב המרכזי בסיפור "שמונה עיניים"

17. נושא הסיפור הוא "נקמת דם". מהו המסר של הסופרת על "נקמת דם"?

18. כיצד הסופרת מעבירה את המסר שלה ?

19. כיצד המסר של הסיפור קשור לתקופת הנאורות ולערכים של שוויון, צדק וגבולות הסובלנות ?

"שיר קנייה בדיזינגוף" / מאת ארז ביטון

והבתים עומדים כאן עלי
גבוהים כאן עלי,
והפתחים הפתוחים כאן,
בלתי חדירים לי כאן.
בשעה אפלולית
בחנות בדיזינגוף
אני אורז חפצים
לחזור לפרוורים
ולעברית האחרת.

קניתי חנות בדיזינגוף
כדי להכות שורש
כדי לקנות שורש
כדי למצוא מקום ברואל
אבל
האנשים ברואל
אני שואל את עצמי
מי הם האנשים ברואל
מה יש באנשים ברואל
מה הולך באנשים ברואל,
אני לא פונה לאנשים ברואל
כשהאנשים ברואל פונים אלי
אני שולף את השפה
מילים נקיות,
כן אדוני,
בבקשה אדוני,
עברית מעודכנת מאוד,

1. מה פירוש הביטוי "להכות שורש"?

2. בדקו באינטרנט: מהו "רוול", מהו רחוב "דיזינגוף", היכן הם נמצאים ומה הם מסמלים?

3. הציעו שמות עדכניים שיש להם משמעות דומה לזאת שהמחבר נתן ל-"רוול" ו-"דיזינגוף"

4. הדובר בשיר הוא איש שמגיע מהפרברים. מה הם ה"פרברים"?
מה היא המקבילה של ימינו למושג "פרברים", לדעתכם?

5. צטטו מתוך הטקסט את השורות שמתארות מדוע הדובר קנה את החנות :

6. האם לדעתכם המשורר מרגיש כעת גאה לגבי הסיבה שבגללה הוא קנה בשעתו את החנות ? נמקו

7. האם, לדעתכם הוא השיג את מטרתו ? הסבירו בעזרת ציטוטים מהשיר

8. כיצד השיר קשור לסובלנות ?

רחוב דיזינגוף

תנ"ך

בראשית כ"א - הולדת יצחק וגירוש ישמעאל

מדוע גורש ישמעאל מבית אברהם?

בראשית כא

- (א) וְהָיָה כִּי יִקְרָא אֶת שְׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:
(ב) וַתֵּהָרֵם וַתֵּלֵד שְׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים:
(ג) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת שֵׁם בְּנוֹ הַנּוֹלָד לוֹ אֲשֶׁר יָלְדָהּ לוֹ שְׂרָה יִצְחָק:
(ד) וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנֶת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים:
(ה) וְאַבְרָהָם בֶּן מֵאָת שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ:
(ו) וַתֹּאמֶר שְׂרָה צָחֵק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל הַשְּׂמֵעַ יִצְחָק לִי:
(ז) וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הִינִיְקָה בָנִים שְׂרָה כִּי יֵלְדֵתִי בֶּן לְזִקְנָיו:
(ח) וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתָּה גְדוֹל בְּיוֹם הַגְּמִל אֶת יִצְחָק:

1. עיין בפרק כ"א, פסוקים א-ח. ומצא שתי מילים מנחות (שחוזרות מספר רב של פעמים)

2. מה המשמעות שדווקא המילים הללו חוזרות מספר רב של פעמים?

דרישת שרה לגרש את ישמעאל

- (ט) וַתִּרְאֵהוּ שְׂרָה אֶת בֶּן הַגֵּר הַמִּצְרִי אֲשֶׁר יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק:
(י) וַתֹּאמֶר לְאַבְרָהָם גֵּרֶשׁ הָאִמָּה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ כִּי לֹא יִרְשׁ בֶּן הָאִמָּה הַזֹּאת עִם בְּנֵי עַם יִצְחָק:
(יא) וַיִּרַע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אֹדֶת בְּנוֹ:
(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם אַל יִרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנְּעָר וְעַל אֲמֹתָיָהּ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַיךְ שְׂרָה שְׂמַע בְּקוֹלִי כִּי בְיִצְחָק יִקְרָא לְךָ זֶרַע:
(יג) וְגַם אֶת בֶּן הָאִמָּה לְגוֹי אֲשִׁימוּנוּ כִּי זָרַעְךָ הוּא:

שרה ראתה בצחוק של ישמעאל התנהגות שלילית, עד כדי כך שגרם לה לדרוש מאברהם לגרש את הגר וישמעאל מביתם. דרישה זו של שרה מעוררת כמה קשיים:

- מדוע ישמעאל מכונה בשמות שונים ולא נקרא בשמו "ישמעאל"?
 - מה ראתה שרה בצחוק של ישמעאל, שהביא אותה לדרישה לגרשו עם אמו?
 - מהו הדבר אשר עליו נאמר שהיה "רע בעיני אברהם"?
 - כיצד התייחס ה' לדברי שרה, ומדוע?
- ננסה לענות על השאלות הללו בעזרת עיון בפסוקים ובדברי המפרשים.

הכינויים של ישמעאל

3. פסוקים ט-יג אילו עוסקים בישמעאל, אך שמו המפורש לא נאמר אפילו פעם אחת אלא הוא מכונה בכינויים שונים. השלם את הטבלה שלפניך:

המכנה	הכינוי	מדוע ישמעאל מכונה כך? מה הכינוי בא לבטא?
הכתוב		
שרה		
אברהם		
אלוהים		

4. פירושים שונים ניסו לתת הסבר למה שרה כעסה :

<p>פירוש רש"י: מצחק - לשון עבודה זרה, כמו שנאמר "ויקומו לצחק" (שמות לב ו) דבר אחר: לשון גילוי עריות, כמה דתימא "לצחק בי" (בראשית לט יז) דבר אחר: לשון רציחה, כמו "יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו" (שמואל ב ב, יד)</p>	<p>פירוש רשב"י: אלא אין צחוק האמור כאן אלא לענין ירושה... והיה ישמעאל מצחק ואומר: ...אני בכור ואני נוטל שני חלקים.</p>
---	---

ממה חששה שרה אמנו על פי כל אחד מההסברים?

5. איזה פירוש מתאים יותר לדעתך? נמק'י

יא : וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו:
פירוש רש"י : "על אודות בנו - ששמע שיצא לתרבות רעה. ופשוטו על שאמרה לו לשלחו."

6. מהן שתי הדעות שמביא רש"י?

(יב) ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך
כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע:
(יג) וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא:

7. מה אמר ה' לאברהם לגבי דרישת שרה? כיצד הוא שיכנע אותו?

גירוש ישמעאל והגר

(יד) וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה
ותלך ותתע במדבר באר שבע:

(טו) ויכלו המים מן החמת ותשלך את הילד תחת אחד השיחים:
(טז) ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל אראה
במות הילד ותשב מנגד ותשא את קלה ותבק:
(יז) וישמע אלהים את קול הנער ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן
השמים

ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלהים אל קול הנער
באשר הוא שם:

(יח) קומי שאי את הנער והחזיקי את ידך בו כי לגוי גדול אשימנו:

(יט) ויפקח אלהים את עיניה ותרא באר מים ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער:

(כ) ויהי אלהים את הנער ויגדל וישב במדבר ויהי רבה קשת:

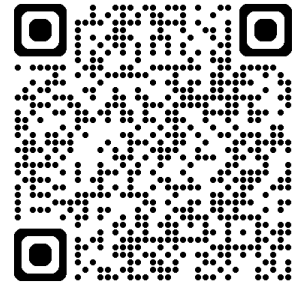
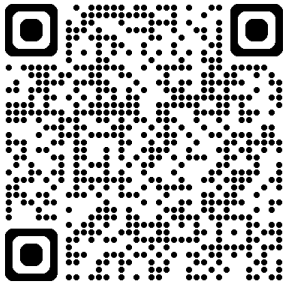
(כא) וישב במדבר פארן ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים:

8. גם בפסוקים אלה מכונה ישמעאל בשני כינויים שונים: "הילד" ו"הנער", מתי וע"י מי הוא מכונה בכל
אחד מהכינויים, ומדוע?

הסבר רש"ר הירש: [גבולות הסובלנות]

הדבר נשמע כמעשה קשה ואכזרי, אך הנסיבות מצדיקות אותו צידוק גמור. יש להסיר מביתם של אברהם ויצחק כל פחד, שמא לאחר פטירת שניהם תשלוט בו השפעתם הרעה של הגר וישמעאל. לפיכך יש להרחיק את שניהם בדרך כזאת, שייראו ביחס לבית הזה במעמדם האמיתי והחוקי, היינו כאמה וכבן אמה, ובן אמה הרי הוא עצמו עבד. לאחר מכן יכול היה אברהם להיטיב את גורלם בעין יפה, כמידת עושרו וטוב ליבו, וכן עשה...

9. לפי רש"ר הירש, מה המעשה הקשה האכזרי?
כיצד המעשה מבטא את המצב הרצוי לגבי גבולות הסובלנות?

היהודים באים

בראשית י"א - חטאם ועונשם של בוני מגדל בבל

בראשית יא

(א) וְיְהִי כָל הָאָרֶץ שָׁפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֶחָדִים:

(ב) וְיְהִי בְנֹסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בְקִעָה בְּאָרֶץ שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ:

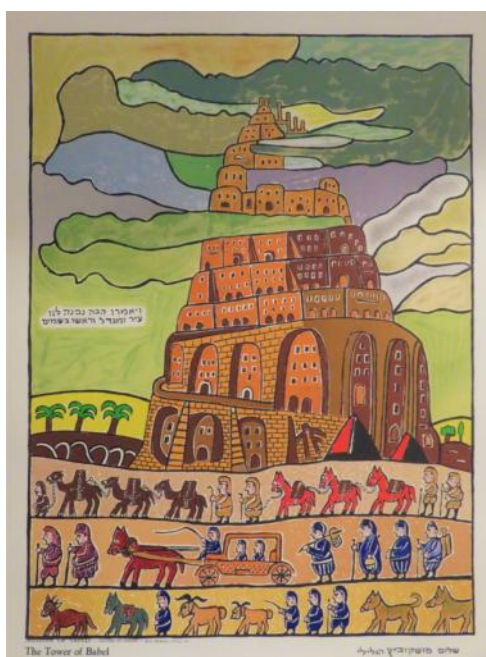
שָׁם:

(ג) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה

לְשָׂרְפָה וְתִהְיֶה לָהֶם הַלְּבָנָה לְאֶבֶן וְהַחֲמֶר הִיא לָהֶם לְחֹמֶר:

(ד) וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נִבְנֶה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֵאשׁוּ בְשָׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה

לָנוּ שֵׁם פֶּן נִפּוּץ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ:

מהו החטא בבניית המגדל?

פירוש רש"י: באו בעצה אחת ואמרו כלפי ה': אין זה צודק שיבחר לעצמו לשכון את העליונים ולנו יתן רק את התחתונים. נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה.

1. רש"י מציע פירוש על דרך הדרש. הסבירו מה הוא אומר?

פירוש רש"י הירש - "נעשה לנו שם" - המגדל אמור היה להיות מזכרת עולם לכוחו של הציבור וחשיבותו על פני היחיד. אולם כאן טמונה הסכנה [...] אם היחיד נדרש להיות עבד לציבור ולא לעבוד את ה', אם הציבור מציג את עצמו כמטרה ולא כאמצעי בלבד, כי אז יאבד כל עתידה המוסרי של האנושות. כסבור הוא האדם שהציבור פטור משמירת חוקי המוסר. [...] "ונשרפה שרפה" - הכל מותר לשריפה ובלבד שנקיים בנין לציבור לתהילה, לשם ולתפארת.

2. הסבירו את פירושו של רש"י הירש

פירוש ר' פנחס: אם נפל אדם ומת לא היו שמים לבם עליו, ואם נפלה לבנה היו יושבין ובוכין ואומרים מתי תעלה אחרת תחתיה?!

3. הסבירו מהו חטאם של אנשי בבל לפי רבי פנחס

פירוש הרשב"ם : לפי שציווים הקב"ה "פרו ורבו ומלאו את הארץ" (בראשית א, כח), והם בחרו להם מקום לשבת שם ואמרו "פן נפוץ", לפיכך הפיצם משם בגזרתו.

4. הסבירו מהו חטאם של אנשי בבל לפי הרשב"ם

פירוש הנצי"ב :

חטאם קשור ל"דברים אחדים" שהיו ביניהם. ובאשר אין דעות שונות בני האדם היו זהים בדעתם וחששו שלא יצאו בני אדם מדעה זו ויהיו במחשבה אחרת, על כן היו משגיחים שלא יצא איש מהישוב שלהם. ומי שסר מדברים אחדים שביניהם היה משפטו למוות [...]. נמצא היו דברים אחדים שביניהם לרועץ שהחליטו להרוג את מי שלא יחשוב כדעתם.

5. על פי הנצי"ב, כיצד חטאם של אנשי בבל קשור לחוסר סובלנות ?

- (ה) וַיֵּרַד ה' לִרְאוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְנֵי הָאָדָם:
 (ו) וַיֹּאמֶר ה' הֵן עִם אֶחָד וְשָׁפָה אַחַת לְכֻלָּם וְזֶה הַחֹלֶם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא יִבְצֵר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:
 (ז) הֲבֵה נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפֹתֵם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׁפַת רֵעֵהוּ:
 (ח) וַיִּפֹּץ ה' אֹתָם מִשָּׁם עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ לִבְנֵת הָעִיר:
 (ט) עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בְּבָל כִּי שָׁם בָּלַל ה' שְׁפַת כָּל הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְצִים ה' עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ:

6. כיצד העונש של ה' לאנשי בבל מבטא מידה כנגד מידה על חוסר סובלנותם ?

7. צטט בטבלה שלפניך ביטויים של "מידה כנגד מידה" בתגובת ה'.

תגובת ה' - מידה כנגד מידה	חטאם של אנשי בבל
	וַיְהִי כָּל הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת וְדַבָּרִים אֶחָדִים
	וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ
הֲבֵה נִרְדָּה...	הֲבֵה נִלְבְּנָה לְבָנִים...
	הֲבֵה נִבְנֶה לָנוּ עִיר
	וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם פֶּן נָפוּץ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ

8. בחלק הראשון של יחידה זו ראינו שלוש שיטות פרשניות המבארות מה היה חטאם של דור הפלגה, ומה הם רצו להשיג ע"י החטא. הסבר לפי כל שיטה פרשנית כיצד ה' הפר את כוונותיהם ע"י העונש שה' הטיל עליהם.

ה' מפר את כוונת החוטאים	כוונת החוטאים	
	כוונתם היה למרוד בשלטונו הבלעדי בעולם של ה' - לעלות לשמים בעזרת המגדל ולהילחם בה'.	רש"י
	הם הציבו מטרת על ציבורית - לעשות לעצמם שם ע"י בניית עיר ומגדל. לשם כך הם שיעבדו כל אחד, כל פרט לטובת המטרה של הציבור. היחידים הפכו לעבדי ומשרתי הציבור, וזכויות הפרט נרמסו לטובת הכלל.	רש"ר הירש
	הם רצו שכולם יהיו "עם אחד", שכולם התרכזו במקום אחד, שכולם יחשבו וידברו אותו הדבר - באותה שפה, שכולם יהיו באותה השקפה - שתהיה אחידות מחשבתית.	ג. הרשב"ם והנצי"ב

מתוך בגרות בתנ"ך, קיץ תשפ"ד, שאלון 1262

קראו בראשית, פרק י"א, פסוקים א'–ט'. ענו על סעיף א – חובה.

- א. בפסוקים אלה בני האדם וה' מבטאים חששות ופועלים כדי להתמודד עם חששות אלה.
(1) ממה חששו בני האדם, וממה חשש ה'? הסבירו את דבריכם, ובסו אותם על הכתוב. (10 נקודות)
(2) ציינו פעולה אחת שעשו בני האדם ושתי פעולות שעשה ה' שנועדו להתמודד עם חששותיהם. הסבירו כיצד סייעה כל אחת מן הפעולות להתמודד עם חששות אלה. (15 נקודות)

ענו על אחד מן הסעיפים ב–ג.

ב. קראו פסוקים א'–ד' ואת שני הפירושים שלפניכם לפסוק ד'.

רלב"ג: "שייקרא שמם על המגדל ההוא... ובזה יישאר זכר לראשונים [לדורות הראשונים]"

הנשיא יצחק הרצוג: "את הקמת המגדל ניתן לראות כביטוי של חטא היוהרה – הרצון של בני האדם לשים את עצמם במרכז, במקום את הכלל".

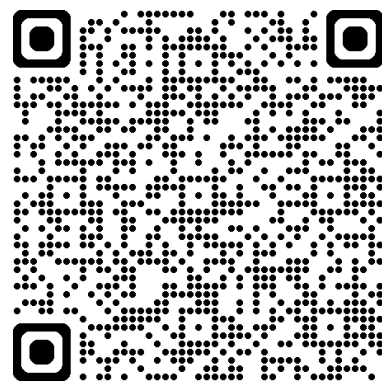
לפי כל אחד מן הפירושים, מה הייתה מטרת בניית המגדל? הביאו מן הפסוק ראייה שעליה מבוסס כל אחד מן הפירושים. הסבירו את דבריכם. (10 נקודות)

ג. פרשנים ומדרשים עסקו בשאלה מה היה החטא של בני האדם בסיפור מגדל בבל.
(1) קראו את שני הפירושים שלפניכם

רד"ק: "בני האדם שהולכים אחר תאוות ליבם ולא יפנו למעשה האל. כי הוא רצה ביישוב הארץ ממזרח למערב, והם חושבים ליישב מקום אחד מן הארץ לבד".

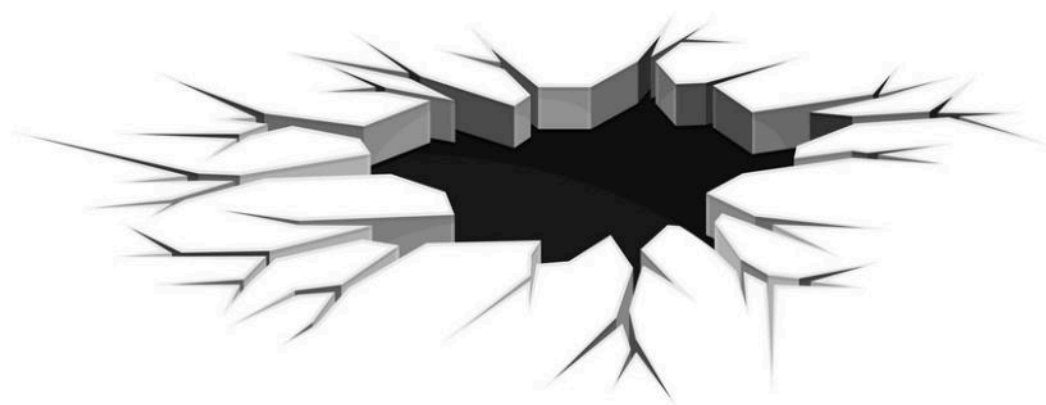
מדרש: "שבע מעלות [מדרגות] היו לו למגדל ממזרחו ושבע ממערבו. מעלים את הלב נים מכאן ויורדים מכאן. אם נפל אדם ומת לא היו שמים את ליבם אליו, ואם נפלה לב נה אחת היו יושבים ובוכים ואומרים: 'אוי לנו, אימתי תעלה אחרת תחתיה [במקומה]?'"
(ביאליק, ח"נ ורבניצקי, י"ח, ספר האגדה, חלק א, עמ' כ"ג, על פי פרקי דרבי אליעזר, פרק כ"ד)

- איזה מן הפירושים טוען כי החטא של בני האדם בעת בניית מגדל בבל הוא חטא שבין אדם לחברו, ואיזה מהם טוען שמדובר בחטא שבין אדם לאלוהיו? הסבירו את קביעותיכם. (8 נקודות)
(2) קראו פסוקים ז'–ט'. יש הטוענים כי הפעולות של האל בעקבות הרצון לבנות את מגדל בבל הרעו לאנושות, ויש הטוענים כי פעולות אלה היטיבו עם האנושות. הסבירו כל אחת מטענות אלו. (7 נקודות)

תשובות

חוסר סובלנות ומשבר

עברית

כתיבת סיכום וקשרים לוגיים

"עליית הלאומיות במאה ה-19"

1	'שבט' נוצר עם השנים כאשר משפחה הולכת וגדלה מדור לדור.
2	שבט גדול הופך תחת תנאי גאוגרפיה והיסטוריה להיות 'עם'.
3	בבסיס של כל עם יש תמיד איזה גרעין שבטי מבוסס על קשר דם וגזע, אך אין כמעט עם
4	שאיננו ערבוב של שבטים.
5	לפעמים שבט אחד כובש את שכניו ולפעמים שבטים מתחברים מרצון ומתערבבים זה בזה.
6	רבים המקרים שבהם ארצות אוחדו עקב נישואי שושלות מלכות, או פורקו כתוצאה מעסקת
7	חליפין בין מלכים.
8	לדוגמא השבטים הרוסים הפכו לעם בגלל שכולם נכבשו על ידי מלך אחד וגם שבטי צרפת
9	הפכו לעם בגלל שלטון רצוף של שושלות מלוכה.
10	סיבות דתיות גרמו לכך שבלגיה העדיפה להישאר תחת שלטון ספרד כאשר שכניהם
11	ההולנדיים פתחו במרד כנגד ספרד וזאת למרות שחלק מהבלגים וההולנדים הם משבט
12	הפלמים ודוברים את אותה השפה.
13	בשווייץ החליטו שלושת העמים דוברי שלוש השפות השונות, להישאר מאוחדים כדי להגן על
14	חירותם,
15	ואילו בניגוד אליהם, כל אחד מהשבטים הסלביים חשב שבגלל היסטוריה ושפה שונה של
16	השבטים ראוי שכל שבט יקים מדינה משלו.
17	האומה האמריקאית לא קמה על בסיס שבטים אלא כתוצאה מגיבוש שנוצר על רקע גורמי
18	גיאוגרפיה ומאבק משותף בשלטון הבריטי.
19	כל עם והגורם המלכד המיוחד לו. אך כדי שגורם זה יפעל את פעולתו דרושה תקיפת זמן
20	ארוכה מאד ללא הפרעה. ניתן לומר, שהזמן הוא אבי האומות והיוצר שלהן. (..)
21	'לאומיות' נוצרת כתוצאה מהרגשה של אנשים שהם שותפים וצריכים לפעול ביחד. [..]
22	הלאומיות מעצבת את כל תחומי החיים של בני האדם. מכאן עלתה המסקנה של כל שואפי
23	העצמאות שלא תתכן התבטאות חופשית ומלאה של הלאום בלי עצמאות מדינית.
24	
25	[..] אם ביקשה הקיסרות הרומית להפוך למולדת הפיזית של כל בני האדם בעולם, הרי הנצרות
26	באה להציע מולדת רוחנית לכל מאמיניה באשר הם (בנצרות גזע או מוצא אתני אינו רלבנטי
27	כל עוד האדם מבקש גאולה לנשמתו)...
28	מדוע הופיעה הלאומיות ועלתה דווקא באותה שעה במאה ה-19 ?
29	ניתן להצביע על שלוש סיבות: ירידת כוחה של הדת, רעיון חירות האדם הבוחר באופן חופשי
30	את מנהיגיו ותהליכים כלכליים וחברתיים שחוללה המהפכה התעשייתית.
31	הלאומיות ביקשה לאפשר לכל עם לממש סובלנות וחופש ביטוי של תרבותם.

מבוסס על טלמון, י' (1965) אחדות וייחוד : מסות בהגות היסטורית, עמ' 12

מטלה 1 : סכמו במחברת את קטע הטקסט הזה

שלבים בהכנת סיכום :

התחילו בכתיב הפתיח – "בטקסט הכותב _____ (דן/מתאר/מבקר/טוען נגד/משווה) את _____ (פה רושמים את נושא הטקסט, שלרוב מופיע בכותרת)

לאחר מכן העתיקו את משפטי המפתח שבטקסט, באופן קצר ותמציתי.

כך לדוגמא : אין צורך להעתיק- "שבט' נוצר עם השנים כאשר משפחה הולכת וגדלה מדור לדור".
ואפשר לכתוב – "שבט - משפחה שגדלה עם השנים"

מטלה 2 : מלאו את הטבלה בקשרים לוגיים מתוך הטקסט

קשרים לוגיים הן מילים שתפקידן להגדיר את הקשר בין המילים, הפסוקיות, המשפטים והפסקאות. כל קישור מבטא יחס מסוים (כגון דמיון, ניגוד, הוספה).

הקשר הלוגי	דוגמאות	סמנו את הקשרים הלוגיים בטקסט בצבע
הוספה	גם, אף, ו... כמו כן, נוסף, ועוד, יתר על כן, יתרה מזו	
ניגוד, ויתור	אבל, אך, אולם, אלא, לעומת זאת, ואילו, למרות זאת, על אף, אף על פי, גם אם	
סיבה ותוצאה	כי, בגלל, בשל, מפני, משום, כיוון, מאחר, הואיל, עקב, בעקבות, הודות ל, לכן, על כן, לפיכך	
תכלית, מטרה	כדי ש... לשם, למען, בשביל	
תנאי	אם, בתנאי, לו, אילו, אילולא, אלמלא, במקרה ש..	
זמן	כש... כאשר, לאחר, אחרי, לפני, בו בזמן, במהלך, כעבור, באותה העת	
השוואה, דמיון	כמו, כפי, בדומה, כשם ש..	
ברירה	או	

תפזורת קשרים לוגיים

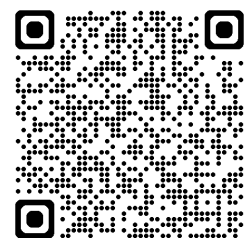
מצאו את המילים בתפזורת :

הוספה, ניגוד, סיבה, מטרה, תנאי, זמן, השוואה, ברירה

פ	ת	נ	א	י	מ	ת	ה
י	ה	ב	י	ס	ת	פ	ש
נ	א	ר	ל	ג	ה	ז	ו
מ	ז	י	ב	ד	ו	ר	ו
ה	ש	ר	ה	ט	ס	ד	א
פ	ר	ה	ב	ס	פ	ב	ה
ה	א	ט	נ	א	ה	ק	מ
א	ה	ז	מ	ב	ט	ש	מ

 Wordwall

משימה אונליין

אלימות באינטרנט

מבוסס על המאמר "בריונות ברשת: איך מונעים, כיצד מזהים ולמי פונים?" , מתוך אתר משרד החינוך.

רשת האינטרנט והרשתות החברתיות יצרו מקום נוסף שאנו מנהלים בו את חיינו ואת היחסים שלנו עם הסביבה. ילדים ובני נוער רבים מבליים שעות רבות ביום ברשת בניהול שיחות, בהחלפת דעות וחוויות ועוד. אך יחד עם פעילויות אלה, הרשתות החברתיות יצרו מקום המאפשר תופעות של אלימות.	1 2 3 4
בשנים האחרונות אנו נתקלים יותר ויותר במקרים שבהם מחרימים ברשת בני נוער, מציקים להם או סוחטים אותם. פעילויות אלה המתרחשות ברשת האינטרנט גרמו בכמה מקרים גם לניסיונות התאבדות ולמוות. לפיכך חשוב להסביר לבני הנוער מהי אלימות ברשת וכיצד אפשר להימנע ממנה.	5 6 7 8
רשת האינטרנט היא חלק מרכזי ובלתי נפרד מחיינו, והיא ממלאת עבור בני האדם את הצורך בהשתייכות ובהערכה חברתית. הרשת מאפשרת לנו לשתף אחרים בחוויות שלנו, ועל-ידי כך להרגיש שייכים ורצויים.	9 10 11 12
לרשת האינטרנט יש מאפיינים אשר יכולים לסייע בהתפתחות של תופעות שליליות כגון אלימות. למשל, הרשת מאפשרת לתוקף לפגוע באדם בלי להיחשף, והיא גם מאפשרת להפיץ מידע ולהעביר בקלות מסרים פוגעים לקהל גדול של משתמשים.	13 14 15 16
אלימות ברשת היא פעילות שנעשית מתוך כוונה לפגוע באחר באמצעות האינטרנט. במקרים מסוימים אלימות ברשת נחשבת עבירה אשר גוררת עונש למי שביצע אותה.	17 18 19
אלימות ברשת באה לידי ביטוי באופנים שונים:	20
חרם – ומתעלמים מנוכחותו ברשת.	21
מרחיקים את אחד מבני הנוער מהקבוצה, נמנעים מתקשורת עמו	22
הטרדה – שולחים שוב ושוב מסרים מעליבים וקללות.	23
איומים – מאיימים על אחרים, לפעמים תוך הפחדה וסחיטה.	24
השמצה – מפיצים שקרים, תוך שימוש בסרטונים או בתמונות שעברו עיבוד, במטרה לפגוע בתדמיתו של המותקף ובקשרים החברתיים שלו.	25 26
מרמה – משתמשים בפרטים אישיים של הנער/ה המותקף/ת כדי לפרסם מידע בשמו/ה, וכדי להוציא מידע אישי שיועבר לאחרים.	27 28
להורים ולאנשי חינוך יש תפקיד מרכזי במניעת התופעה. יש חשיבות גדולה ביותר שהורים יידעו כיצד למנוע מילדיהם לקחת חלק בפעילות אלימה ברשת.	29 30 31
יש להסביר לבני הנוער את ההשלכות החמורות של אלימות ברשת, כלומר את העובדה שהתנהגות זאת היא בניגוד לחוק ואת הנזק הנפשי והרגשי הנגרם לקורבן במצב זה.	32 33
חשוב מאוד שהמבוגרים יסבירו לבני הנוער לא לשתוק אל מול תופעות של אלימות ברשת ויעודדו אותם לא להשתתף במעשים אלימים ולא לסייע בהעברת מסרים פוגעניים.	34 35
יותר מכול חשוב שבני הנוער ידעו לפנות למבוגרים, להורים או למורים, ויביאו לידיעתם מקרים של אלימות ברשת.	36 37
הסבירו להם כי הדיווח שלהם חשוב ואף עשוי להציל חיים.	38 39
איך מזהים אלימות ברשת?	40
הורים רבים שואלים את עצמם אם ילדיהם סובלים מאלימות ברשת.	41
ההמלצה העיקרית היא להיות הורים מעורבים. מומלץ לפקוח עין על הילדים ולגלות עניין בפעילותם באינטרנט ולהסביר להם מהי גלישה בטוחה ונכונה.	42 43

שאלות

1. מהי הבעיה המרכזית המוצגת במאמר?
 - א. רשת האינטרנט מאפשרת פגיעה בבני נוער.
 - ב. רשת האינטרנט ממלאת את זמנם של בני נוער.
 - ג. בני נוער ממעטים להיפגש עם בני גילם.
 - ד. בני נוער רבים סובלים מחרם במהלך לימודיהם.

 2. בפסקה 1 - מה הכוונה במילים "פעילויות אלה"?
 - א. שיחות ברשת, החלפה של דעות וחוויות
 - ב. החרמה של ילדים והצקות
 - ג. ניסיונות התאבדות ומוות של ילדים
 - ד. הסברים על אלימות ברשת

 3. בפסקה 2 כתוב: "...לפיכך חשוב להסביר לבני הנוער מהי אלימות ברשת." לשם מה צריך להסביר לבני הנוער מהי אלימות ברשת?
-
-

מהו פירוש המילה **לפיכך**?

- א. נוסף על כך
 - ב. ואילו
 - ג. למרות זאת
 - ד. לכן
-
4. לפי פסקה 3 מהי הסיבה העיקרית לכך שלרשת החברתית יש מקום חשוב בחיי אנשים?
 - א. הרשת נותנת לאנשים הרגשה שהם שייכים לקבוצה.
 - ב. הרשת מאפשרת לפרסם דעות וחוויות באופן חופשי.
 - ג. הרשת מאפשרת לנהל שיחות עם אנשים הגרים רחוק.
 - ד. הרשת נותנת להורים תחושה של מעורבות בחיי ילדיהם.

 5. כתוב/י שתי סיבות לכך שהרשת מאפשרת אלימות.
-
-

6. הרשת מאפשרת לתוקף לפגוע באדם בלי להיחשף.
מה פירוש המילה להיחשף במשפט זה?
א. לשתף
ב. להתאמץ
ג. להתגלות
ד. להיענש

7. באיזו פסקה מופיעה הגדרה של אלימות ברשת?

8. מהו הקשר בין שורה 20 ("אלימות ברשת באה לידי ביטוי") לשורות שאחריה?
א. קשר של ניגוד
ב. קשר של סיבה ותוצאה
ג. קשר של הכללה ופירוט
ד. קשר של חיבור והוספה

9. לאיזה קהל פונה המאמר?
א. להורים
ב. לבני נוער אלימים
ג. למי שסובל מאלימות ברשת
ד. למפעילי הרשתות החברתיות

10. יש להסביר לבני הנוער את ההשלכות החמורות של אלימות ברשת.
מהו פירוש המילה השלכות במשפט זה?
א. חשיבות
ב. עובדות
ג. רגשות
ד. תוצאות

11. ואת הנזק הנפשי והרגשי הנגרם לקורבן במצב זה.
למי מתכוונים במילה קורבן?
א. המותקף
ב. התוקף
ג. המורה
ד. ההורה

12. מה הורים צריכים לעשות כדי למנוע מילדיהם להיות מעורבים באלימות ברשת?
 סמנ'י לפי הטקסט, האם המשפט נכון או לא נכון
 א. להסביר לילדים שהתנהגות זו מנוגדת לחוק
 ב. לבקש מן הילדים לא להעביר מסרים פוגעניים ברשת
 ג. לעודד את הילדים להימנע מגלישה ברשת
 ד. לעודד את הילדים לדווח למבוגרים על מקרים של אלימות ברשת. נכון / לא נכון

13. אם נער סובל מאלימות ברשת הוא עלול ...
 א. להיעדר מבית הספר. נכון / לא נכון
 ג. להתרחק מבני משפחתו. נכון / לא נכון
 ב. להימנע ממפגשים חברתיים. נכון / לא נכון
 ד. להשמיץ ילדים ברשת. נכון / לא נכון

14. במשפט שלפניך יש דיבור עקיף:
הורים רבים שואלים את עצמם, האם ילדיהם סובלים מאלימות ברשת.
 מהי ההעברה הנכונה לדיבור ישיר?
 א. הורים רבים שואלים את עצמם, האם ילדינו סובלים מאלימות ברשת.
 ב. הורים רבים שואלים את עצמם: "האם ילדיהם סובלים מאלימות ברשת?"
 ג. הורים רבים שואלים את עצמם: "האם ילדינו סובלים מאלימות ברשת?"
 ד. הורים רבים שואלים את עצמם, האם ילדינו יסבלו מאלימות ברשת.

15. השלימו את המשפט שלפניכם
 א. בשבוע שעבר אנחנו _____ לתלמידים על אלימות ברשת.
 ב. לאחר שהתלמידים הבינו את הסכנות ברשת, הם _____ ממסירת פרטים.

נתקלתם בבעיה?

ערבו את ההורים, את מנהלי המפגש או נציגים רשמיים מטעם הגוף שאחראי על הלימודים

במקרה של פגיעה בקטינים ברשת - פנו 24/7 למוקד 105

במקרה של חשש לפגיעה בפרטיות או של שימוש שלא כדין במידע אישי -

פנו לרשות להגנת הפרטיות www.ppa.justice.gov.il

היסטוריה העולם המודרני במשבר

"העולם המודרני במשבר" - זוהי כריכתו של ספר לימוד העוסק באותן תקופות היסטוריות שאנו נעסוק בהן השנה.

1. הסבירו מהו "העולם המודרני" בתשובתכם אפשר להיעזר בתמונות שבדף זה.

תנאי העבודה של הפועלים

המהפכה התעשייתית

המהפכה הצרפתית

2. מדוע עלתה הטענה שהעולם המודרני באמצע המאה ה-19 נמצא במשבר? בתשובתכם אפשר להיעזר בתמונות שבדף זה.

3. מדוע זו טענה ולא עובדה?

אדונים נאורים אך מחזיקים עבדים

רעיונות הנאורות

זכויות האישה

שנאת יהודים באירופה בימי הביניים

1	בליבו של האדם הנוצרי הפשוט נתפס היהודי כרשע וכבוגד. [..]
2	אדם נוצרי, ראה סביבו כל ימיו — באנגליה, בצרפת, או בגרמניה — אנשים נוצרים מכל עבר,
3	כורעים לצלב, הולכים לכנסייה, נוהגים כראוי לפי תפיסותיו.
4	הייתה זאת חברה, שמבחינה דתית כל חברה מסכימים בכול.
5	מוסלמים וכופרים אחרים היו רחוקים מהנוצרי מאוד אך ממש ליד הנוצרים באירופה גרו
6	היהודים, "הכופרים".
7	מנהיגי הכנסייה איפשרו ליהודים להמשיך ולחיות אבל תחת השפלה וזאת על מנת שכולם יראו
8	את החיים האומללים של מי שאינו מקבל עליו את בשורתו החדשה של ישו. [..]
9	פשוטי עם לא תמיד הסכימו עם הפשרה של מתן אפשרות קיום ליהודים מתוך השפלה.
10	הם צעקו בשעה שיצאו נסערים לרחוב - "נצרות או מוות".

מ' זיו, ח"ה בן ששון, י"מ לנדאו, דברי הימים, כרך ב', יובל, תשל"ט, עמ' 205

1. הנוצרים באירופה נהגו בחוסר סובלנות כלפי עמים שונים ודתות אחרות.

מדוע בעיקר יהודים סבלו מכך בחיי היום באירופה?

2. על פי הקטע ועל פי מה שלמדתם, מהי התפיסה של הכנסייה בנוגע ליהודים? הסבירו את ההבדל בין תפיסה זו ובין היחס של פשוטי העם הנוצרים ליהודים.

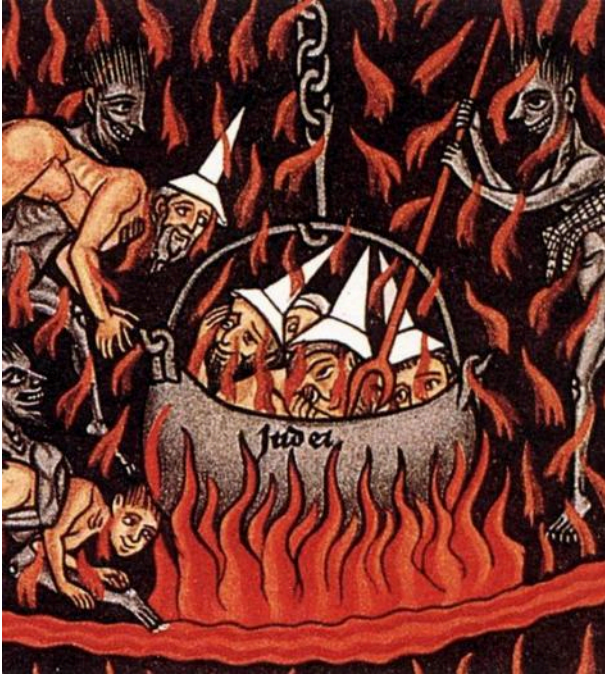

יהודים שחיו בארצות נוצריות בימי הביניים סומנו על ידי טבעת צהובה או כובע מיוחד.

האם הסמל הצהוב על המעילים מזכיר לכם משהו?

ניתוח קריקטורה על שנאת יהודים בימי הביניים

"גן התענוגות - העונש ביום הדין על הריגת ישו",
כתב יד משנת 1180 (בערך)
מתוך ארכיון מנזר הנשים של סנט אודיל באלזס
גרמניה

ניתוח מקור חזותי היסטורי בעזרת 5 המ"מים

(תמונה, ציור, פוסטר, פסל, קריקטורה)

לרשותכם שאלות מנחות שניתן להיעזר בהן:

1. **מקום** בו נוצרה היצירה? _____
2. **מתי** נוצרה היצירה? _____

3. **מי** האמן היוצר ומי הלקוח ששילם על היצירה,
מי הקהל? _____

4. **מה** נושא היצירה, מה הכותרת שלה ומהם
הפרטים שאתם רואים בה?
דמויות, נוף, חפצים, מבנים... מה הקשר בין
הפרטים השונים?
האם יש משהו מוזר או לא הגיוני במה שמופיע
לפניכם? _____

5. **מדוע** נוצרה היצירה? (רעיון מרכזי ומסר)
מהו המסר של היצירה? האם הוא סמוי או גלוי?
מה אפשר ללמוד ממנה על התקופה? האירועים? האנשים? האידאולוגיה? המקום? _____

מלחמת העולם הראשונה 1914-1918

סכסוכים בין כמה ממדינות אירופה בשלהי המאה ה-19, באירופה עצמה והן בקולוניות באסיה ובאפריקה, הובילו להיווצרותה של מערכת בריתות מדיניות. הבריתות נועדו למנוע מלחמה ולהעניק ביטחון למדינות ולאזרחיהן, אך למעשה הן פיצלו את אירופה לשני גושים יריבים ששרר ביניהם מתח רב. עליית הלאומיות בגרמניה הובילה לאיחודן של נסיכויות גרמניה הקטנות למדינה אחת גדולה וחזקה במרכז אירופה. ביסמרק, ראש ממשלת גרמניה שנודע בכינוי "קנצלר הברזל" יזם בשנת 1882 את הקמתה של "הברית המשולשת" בין גרמניה, איטליה ואוסטרו-הונגריה ובה הסכימו המדינות לעזור זו לזו מבחינה צבאית אם תתקוף אותן מדינה כלשהי. בתגובה, רוסיה, חתמה על הסכם צבאי עם צרפת בשנת 1893 ובשנת 1907 חתמו ביניהן בריטניה, צרפת ורוסיה על "ההסכמה המשולשת", שבמסגרתה הוסכם על שיתוף פעולה בין שלוש המדינות.

שאלות

1. התבוננו במפה והשלימו את החסר בריבוע הימני.

<p><u>מדינות ההסכמה:</u> אנגליה (הממלכה המאוחדת) צרפת רוסיה / ארה"ב (1917)</p>

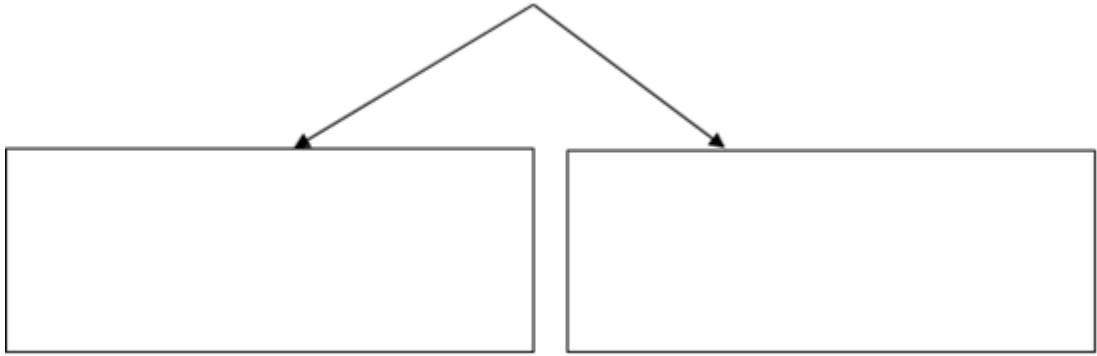
נגד

<p><u>מעצמות המרכז:</u></p>

2. סמנו את המשפט הנכון:

- הקמת גרמניה המאוחדת והתחזקותה הצבאית והתעשייתית התקבלה בברכה באירופה.
- הקמת גרמניה המאוחדת והתחזקותה הצבאית והתעשייתית הביאה לשינוי במערכת היחסים בין מדינות אירופה.
- הקמת גרמניה המאוחדת והתחזקותה הצבאית והתעשייתית לא השפיעה על אירופה.

3. על פי הפיסקה הראשונה בטקסט, המטרה של הבריתות באירופה היו

4. השלימו את מילת הקישור המתאימה:
מדינות אירופה קיוו שחתימת בריתות והסכמים עם מדינות שכנות יעניק ביטחון לאזרחיהן,
_____ (אולם /לכן) תוצאת צעדים אלה הביאה דווקא להחמרת המתח בין המדינות.

התנקשות בחייו של מנהיג - יורש העצר האוסטרו-הונגרי היה הגורם המיידי לפרוץ המלחמה

5. האם לדעתכם סביר לצאת למלחמה רק בגלל רצח של מנהיג (שהוא רק אדם אחד)?

טוטליטריות

שאלות

1. מהו הקשר בין נאורות, סובלנות, חופש הביטוי ודמוקרטיה? (לאילו זכויות ורעיונות הם קשורים)

2. קראו את הקטע וענו על השאלות

מאפייני השלטון של לבין

לבין בנה באופן שיטתי את מנגנון עריצות המדינה המתוכנן ביותר שקם אי פעם. שלטון היחיד הפאודלי הישן היה מוגבל על ידי כוחות חברתיים אחרים: כנסייה, אצולה, בורגנות עירונית [...] העריצות החדשה של לבין לא הכילה איזונים שכאלו. הכנסייה, האצולה והבורגנות נמחקו. כל אשר נותר היה בבעלות המדינה ובשליטתה. בתוך המדינה פנימה כל חוט של כוח, כל סיב, היה אחוז בידי קבוצת אנשים קטנה ביותר, בעצם בידי איש אחד [...] לשווא חיפשת אחר ניצוץ של חיים דמוקרטיים. (פ' ג'ונסון, היסטוריה של הזמן המודרני, א, עמ' 80).

האם שלטונו של לבין היה טוטליטארי? נמקו

3. רשמו את המאפיין של המשטר הטוטליטרי במקום המתאים (היעזרו במחסן המאפיינים שלמטה):

מאפייניו של המשטר הטוטליטרי

המאפיין	דוגמא
	סטלין הוא "שמש העמים", האמינו בו וצייתו לו!
_____	השיטה הקומוניסטית היא הדרך היחידה לפיה יש לנהוג
_____	אלפים נתפסו בידי המשטרה החשאית, בעזרת רשת המלשינים
_____	חוות חקלאיות ציבוריות הוקמו על מנת לתת לממשלה לקבוע מה לגדל ובאילו כמיות.

מחסן מאפיינים: אידיאולוגיה אחת / שימוש בטרור / מנהיג אחד / שליטה בכלכלה

ספרות

כף יד רשעה / מאת דליה רביקוביץ'

קוים של עשן נטו במלכסן
אבא חדל מהכות אותי.
היד הרשעה צמחה אצבעות
וכל מעשיה שריר וקיים.

קוים של עשן נטו במלכסן
פחד לוחך את הכף הרשעה
אבא חדל מהכות אותי
אך הפחד הזה שריר וקיים.

קוים של עשן נטו במלכסן
ואבא שלי הכה אותי.
כל העומדים צחקו למראה,
מה שספרתי אמת ויציב.

קוים של עשן נטו במלכסן
אבא הכה על כף ידי.
הוא אמר שהיא כף יד רשעה.
מה שספרתי אמת ויציב.

שאלות

א.תארו את מערכת היחסים בין הדוברת לבין אביה בשיר. הביאו דוגמאות לכך מהשיר.

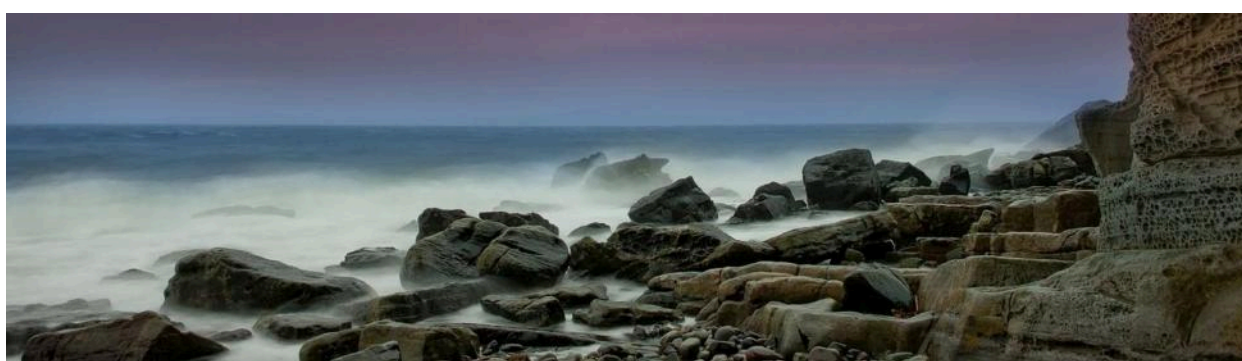
ב.בשיר יש מילים חוזרות. הסבירו כיצד חזרות אלו מדגישות את הרגשת המשוררת (החוויה של המשוררת).

ג. תנו דוגמה מהשיר המוכיחה את ההשפעה של מערכת היחסים הזו על חייה של הדוברת.

גאווה / מאת דליה רביקוביץ'

1	אָפּלוּ סֵלַעִים נִשְׁבָּרִים, אָנִי אוֹמְרַת לָךְ,
2	וְלֹא מַחְמַת זְקֵנָה.
3	שָׁנִים רַבּוֹת הֵם שׁוֹכְבִים עַל גִּבְּם בַּחֵם וּבִקְרָ,
4	שָׁנִים כֹּה רַבּוֹת,
5	כִּמְעַט נוֹצֵר רֶשֶׁם שֶׁל שְׁלוֹה.
6	אִין הֵם זְזִים מִמְּקוֹמָם וְכָה נִסְתָּרִים הַבְּקִיעִים.
7	מֵעֵין גְּאֹה.
8	שָׁנִים רַבּוֹת עוֹבְרוֹת עֲלֵיהֶם בְּצַפְיָה.
9	מִי שֶׁעֵתִיד לְשַׁבֵּר אוֹתָם
10	עֵדִין לֹא בָּא.
11	וְאֵז הָאֵזוֹב מְשַׁגֵּשֵׁג, הָאֵצוֹת נִגְרָשׁוֹת וְהַיָּם מִגִּיחַ וְחוֹזֵר,
12	וְדוֹמָה, הֵם לֹלֵא תִּנּוּעָה.
13	עַד שֶׁיָּבֹא כָּלֵב יָם קָטָן לְהִתְחַכֵּךְ עַל הַסֵּלַעִים
14	יָבֹא וְיִלְךְ.
15	וּפְתָאֵם הָאָבֶן פְּצוּעָה.
16	אִמְרַתִּי לָךְ, כִּשְׁסֵלַעִים נִשְׁבָּרִים זֶה קוֹרָה בְּהַפְתָּעָה.
17	וְיִמָּה גַּם אֲנָשִׁים.

"בת הרב ואמה" / מאת טשרניחובסקי

בת הרב ואמה / שאול טשרניחובסקי

אמי, אמי! הנהו שוב, הנהו האביר!
הוא פה ביום, הוא פה בליל, נחבא בצל הקיר.

בתי, בתי! אוי ואבוי! אוי לי, ולך אבוי!
יואר היום ראה אותך אביר, הגוי.

אמי, אמי! אומר הוא לי: ארור עמי מאל,
בעולם הזה, בעולם הבא, חלאת יושבי תבל.

בתי, בתי! ארור האיש אשר יקבנו אל.
בת רבנים – עשרים דורות – את בת-רב בישראל.

אמי, אמי! אומר הוא לי: קסם קסמתי לו,
אינו אוכל, אינו ישן – אבד יומו, לילו.

בתי, בתי! אוי ואבוי! אוי לי, ולך אבוי!
סגר עלינו המצור, סגר מצאת, מבוא.

אמי, אמי! אומר הוא לי: ירבה רקמה ושש,
יתלה עלי רביד זהב, – תאכלן קנאה כאש.

בתי, בתי! ברביד זהב, עוטה רקמה ושש,
בך יסתכל מן הגזזטרה, כי יזרקוך באש.

1. רשמו בקצרה את עלילת הבלדה

2. באיזו תקופה מתרחשת עלילת הבלדה? נמקו

פירוש מילים ביצירה

המשמעות במילון	המשמעות לדעתי	הקשר בטקסט	שורש / מילה דומה	
			ינקוב	יקבנו
		האביר אומר שהוא יתן לבת הרב במתנה הרבה מזה		שש
				יואר
				חלאה
			צר	מצור
				ארור
				קסום קסמתי
		האביר אומר את זה לנערה		אבד יומו, לילו
				תבל

בת הרב והאם מעלות כל אחת את טיעוניה. כתבו את דבריהן בבועות:

מאפיינים של בלדות

בלדות נועדו להעביר מסר ולהיות קלות לזיכרון ולביצוע, מסקרנות ואהובות על האנשים.

כדי לעמוד ביעדים אלו, בלדות לרוב התאפיינו במספר מאפיינים קבועים.

מאפיין של בלדות	האופן שבו זה מופיע בבלדה "בת הרב ואמה"
דיאלוג (שיחה)	
סוף טרגי (הפואנטה, המסר)	
שורות/בתים קצרים	
חרוזים	
חזרה על מילים או שורות	
עיסוק באנשים חשובים	
מתח וסוד	
פערי מידע	
רמזים	
צבעים חזקים	

איפיון דמויות ביצירה

השוואה היא בחינת מאפייניהם של דברים כדי למצוא את הדומה והשונה ביניהם.
 שלב א - מהי מטרת ההשוואה?
 שלב ב - בין מה למה צריך להשוות?
 שלב ג - מהם התבחינים (קריטריונים) להשוואה?
 שלב ד - הצגת הדומה והשונה בין המושגים
 שלב ה - מהן המסקנות?

1. על מנת לאפיין את הדמויות ולאתר את המסר בבלדה, בצעו השוואה בין האם והבת.

 הבת	 האמא	קריטריון
	לא ידוע	שם
		גיל וחוכמת חיים
		רגש או היגיון
החיזור שלו מאוד מחמיא לה		היחס לאביר ולחיזוריו
		היחס למסורת וליהדות
		מערכת היחסים עם האביר מובילה לדעתה ל...
		האם היא צדקה?

2. מסקנה: לאור ההשוואה שעשינו, מהו המסר של היצירה?

3. על פי השיר, מה האביר והבת מרגישים אחד כלפי השני? הוכיחו זאת בעזרת ציטוט.
 האם מדובר בדעות או בעובדות? נמקו

ספרות - השאלה של תכונות (מטאפורה)

שימוש במילים מתחום מסוים כדי לתאר באמצעותן דבר השייך לתחום אחר.
אמצעי לשוני שמטרתו לעורר עניין ולהמחיש.

לדוגמא :

"עץ החירות נתן את פירותיו והאנשים במדינה חיו חיים טובים יותר"

בעזרת שימוש בתכונות ששייכות לעץ אנו מצליחים לתאר מאפייני חירות של בני אדם :

א. החירות היא משהו שגדל וצומח.

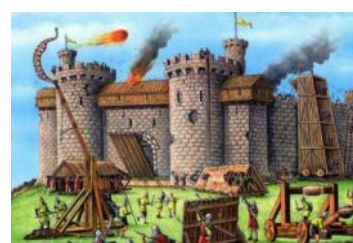
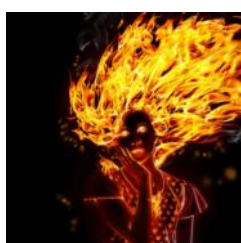
ב. לחירות יש "פירות" טעימים.

ג. כמו עץ שצריך מים ושמש גם החירות חייבת הגנה, חופש ביטוי, זכויות אדם וכו'..

שאלה

ביצירה "בת הרב ואמה" יש מספר מטפורות.

הציגו לפחות מטאפורה אחת והסבירו אותה

חיזו בטטה / מאת סמי ברדוגו

[1] אמי מגדלת אותי ואת אחי כבר שש-עשרה שנים. אחי בן שלוש-עשרה וחודשיים, קטן ממני כמעט בשלוש שנים. כשנולדתי קרנו עיניי, כך מספרת אמא שלי. בברית המילה הן היו פקוחות לרוחה ולא הנידו עפעף. מאז החליטה אמי שכוחי בעיניי, ודאגה להאכיל אותי גזר. גזר מגורד, גזר מרוסק, מבושל, צלוי, אפוי ומיץ גזר.

אחרי העבודה שלה בקופת החולים היא הולכת אל חנות הירקות שבקצה הרחוב. שם היא קונה לנו ירקות ובשר. במשך שנתיים וקצת הייתה ניגשת לרוכל ואומרת לו "חיזו לאדוארד. גזר, גזר לעיניים שלו".

[2] כשנולד אחי שמעון הוא היה בריא וגדול. הרבה היה מה לתפוס אצלו, הייתה אומרת אמא תמיד.

היא הבינה שחשוב להאכיל אותו היטב ובעיקר בהרבה תפוחי אדמה. כשהגיעה לחנות הירקות בקשתה הייתה עכשיו כפולה "חיזו לאדוארד, בטטה לשימון".

סביבנו גרות שבע משפחות שאני מכיר. אחי מכיר קצת יותר. אמא שלנו לא מכירה ולא מתעניינת באיש מלבדנו. ילדי הסביבה שלנו מכירים את המשפחה שלנו. גדלנו לשמוע אותם צועקים על אמא שלנו בשם הכינוי שלה, שקיבלה אותו ברגע שנולדנו, "חיזו בטטה, חיזו בטטה".

גם המבוגרים כינו אותה כך. "חיזו בטטה, מה שלומך, איך הילדים, איך את מרגישה?" היו שואלות אותה האמהות של ילדי הסביבה שלנו. אמא לא מגיבה.

[3] ביציאותיה מהבית אל חנות הירקות היא הולכת מהר. היא קושרת מטפחת בד אל הידיות של שקיות הפלסטיק כדי שלא יכאבו לה כפות הידיים, ועושה את הדרך בחזרה הביתה. בעבודה שלה היא לא מדברת עם אף אחד ורק מנקה יסודי את מסדרונות המרפאה.

את העבודה היא קבלה מיד כשהגיעה לכאן. שכנה קרובה שעבדה בהסתדרות של מועצת הפועלים סידרה לה לעבוד כל יום משש וחצי בבוקר עד שלוש אחר הצהריים. תמיד הייתה רצינית שם ולא רצתה שישתכלו עליה ויחשבו שהיא אישה עצלנית. "אני לא רוצה שידברו עליי. בטח שלא תדבר עלי דברים רעים המפקחת", הייתה אומרת לנו. וככה המפקחת של אמא שלנו הפכה להיות האישה המפחידה בשביל שלושתנו. כשהגיעה לעשות ביקורת על הניקיון של אמא הייתה מודיעה שבוע ימים לפני, ואז הסכמנו לבוא ולעזור לאמא שלנו.

בשעה שש בערב, כשסגרו את המרפאה, הלכנו שלושתנו והתחלנו לנקות. שמעון היה מרוקן את הפחים ואת המאפרות ואחר כך עובר עם מטלית לחה. אמא ניקתה את השמשות ואת השירותים ואני שטפתי את הרצפה. כשיצאנו משם נדף מאיתנו ריח חזק של ליזול ואקונומיקה. היינו מותשים אבל שמחנו שגמרנו הכול, וידענו שהביקורת של אמא תעבור בשלום.

[4] אמא שלנו למדה לחסוך בדיבורים ובהבעות פנים, וכמעט לא שמעו אותה מדברת מחוץ לבית. "בעבודה אני שומרת על עצמי, אם אין לי עם מי לדבר אני לא צריכה לדבר", אמרה תמיד, וניסתה להסביר לנו שככה צריך להיות גם בבית הספר. "אתם לא תדברו סתם אל המורים שלכם, רק אם הם שואלים אתכם, אל תתחצפו, ככה לא יחשבו עליכם רע".

התרגלנו לזה. שמעון כמוה, לא מדבר הרבה. הוא אוהב לעשות ספורט של ריצה וקפיצה למרחק. בחצר הוא שם גזע עץ ומנתר מעליו, תמיד מנסה לשבור את השיאים של עצמו. אמא לפעמים רואה אותו ואומרת "בטטה שלי תיזהר אתה תיפול", אבל הוא לא מקשיב לה ורק קופץ יותר גבוה ויותר רחוק.

[5]שמעון בכלל לא בטטה, הוא ילד בריא עם שרירים מאורכים ודקים ברגליו ובידיו, כבר עכשיו אני רואה אצלו את הוורידים שמתבלטים לו לאורך הזרועות ואני מחפש את שלי. לי אין, ואני אומר לעצמי, אולי בקיץ הקרוב אתה תעשה ספורט כדי שתהיה קצת יותר גברי עם ורידים בולטים וצבע חום בעור, ואני מסתכל על אמא שמסתכלת על שמעון, ואיכשהו יודע שאני לא אעשה כלום. אבל אני רואה שש-שש, ככה הראייה שלי חדה ובהירה שאף פעם לא מטושטשת, אלא ראייה שכמעט לא שוכחת שום דבר ומצלמת הכול ומקפא את הצילומים בתוך הראש שלי. כי כזה אני, זוכר תמונות מכל החיים שלי ושל שמעון ושל אמא שלנו. כל מיני תמונות, לא רק רעות, כמו למשל כשהיינו יוצאים מקופת חולים בערב, אחרי שניקינו יסודי בשביל המפקחת, ושמעון היה נדבק לאמא ומחבק אותה, והיא הייתה מחזירה לו חיוכים ומחבקת אותו בחזרה, וככה הם הלכו מחובקים, ואני הייתי צוחק מאחור ומסתכל על שניהם, עד שהייתי קופץ עליהם ומנסה להפריד, אבל הם לא נתנו לי ואמרו לי ביחד, "בוא מהצד השני". והייתי מחבק את אמא שלנו מהצד השני ומרגיש גם את היד של שמעון. כמעט עד הבית הלכנו ככה, שלושה שלא מסתכלים לצדדים ולא חושבים אם מסתכלים עליהם.

[6] אבל אני חושב שאני ושמעון תמיד הסתכלנו על אלה שרואים אותנו, בעיקר על הילדים האחרים, שגרו קרוב אלינו ושהלכו איתנו לבית הספר. הרגשתי ששמעון מסתכל יותר ממני ולא אומר לי על זה כלום. רק רומז לי במילים ובחצאי משפטים שאולי לאחרים יותר טוב: "מה אתה יודע, סקייטבורד זה אהלה", "שבת על הים זה הכי טוב", "עוף עם גבינה זה טעים אידיטי", "חצר עם פרגולה כזאת מעץ זה יפה", "אמא שלו הולכת כל יום שישי בבוקר לבריכה בבגדים-ים משלה מה אתה חושב". כל מיני כאלה הוא אמר לי, ואני רציתי לצעוק עליו, מה קורה לך תפסיק להסתכל, תתרכז בחיים שלך עם אמא שלנו ואיתי, תפסיק להסתכל שמעון, אני העיניים שמסתכלות יא שמעון, אני חיזו! אבל לא אמרתי כלום מכל זה ורק הייתי סותם לו את הפה ואומר לו, "שתוק יא חתיכת בטטה". ושאני נראה לידו כמו לולב כפוף. "יאללה יאללה יא חיזו מטומטם, מה אתה חושב שאתה יודע הכול, שתוק בטטה אדוארד, יא בטטה אדי", הוא מחזיר לי ולרגע הייתי מרגיש לידו הכי שמן בעולם, ונצמד לחיזו הדק שלי ומנסה להאמין שאי אפשר להחליף זהויות ואולי רק שמות או כינויים, שגם הם לא יכולים להשתנות כי הם בתוכנו מרגע שנולדנו ומרגע שאמא שלנו החליטה ככה, כי להחלטות של אמא היה כוח שלא יכולנו לשבור אף פעם.

[7]הכוח שלה היה במילים שהיא דיברה איתנו וברגעים של עצבים, שמולם עמדנו אילמים ורק מחכים לבצע ולעשות מה שנדרש כדי שהכול יירגע. במילים בודדות וכמעט בלי הבעות פנים, ככה היא לימדה אותנו שצריך חיסכון בחיים, שצריך לחסוך בכל, בבגדים, באוכל, בבריאות שלנו, בגוף הבריא של שמעון ובעיניים הרואות שלי, בחיוכים שלה אלינו ובמגעים לא הכרחיים. ולא הרגשנו שחסר לנו הרבה כי אמא שלנו עשתה הכול בשבילנו. אולי שמעון לא הרגיש ככה ובגלל זה הוא תמיד נראה מריר יותר, אבל אני לא התערבתי, כי כל עוד ראיתי אותו איתי ועם אמא, אוכל ומשחק וישן ויוצא לנקות ועושה ספורט בחצר, לא דאגתי לו ולא ניסיתי להסביר לו שאנחנו חיים בסדר. רק פעם אחת, כשישבתתי על כיסא פלסטיק בחצר בזמן שאמא הלכה לחנות, שמעתי אותו אומר לי, "עד מתי נחיה ככה?" ואני נבהלתי כאילו דיבר אלי במילים שאסור לדבר בהן, כאילו הראה לי אור שאסור לראות. "מה הכוונה ככה?", "לא יודע, ככה, אתה יודע, עזוב". לא עניתי לו ובפנים אמרתי לעצמי, מה יש לו לאח הזה, מה הוא חושב בראש שלו, שישתוק כבר, למה אלוהים לא לימד אותו לשתוק קצת, למה הוא לא יודע שיש דברים שהם בוושה לחיים, שהם בוושה לעצמו ולעצמי ולאמא שלנו. לפעמים אני מרגיש שרק בוושה הוא עושה לי, למרות שהוא מתנהג נורמאלי עם חברים ועושה את הספורט שלו. ואני מסתכל עליו דרך החלונות, עוקב אחריו בריצות שלו, בצחוקים שלו עם חברים, ומרגיש איך אני מתכווץ מולו. איך הוא למד לחיות ככה, אני שואל את עצמי, ולא מוצא תשובות.

[8] לפעמים אני לא יודע למי יש יותר בוושה. לי לשמעון או לאמא שלנו. לה אני חושב שאין בוושה כי ככה היא חיה, ככה אנחנו מכירים אותה וככה היא מכירה את עצמה. להגיד לנו כל הזמן חיזו תעשה את זה ובטטה אל תלך שמה זה בנשמה של שלושתנו, ואין לי צביטות בלב כשהיא עושה

את זה גם לפני אחרים. אני חושב שגם לשמעון אין בושה. אני רואה איך הוא רגיל ואדיש לכל החיים שלו. תמיד נורמאלי הילד הזה, ואני רוצה לחשוב שגם אני רגיל, אבל כשאני משווה את עצמי אליו מצלצלות בתוכי סטירות לחי, ואני כבר לא יודע מה זה נורמאלי. מה זה נורמאלי קיבינימט, בחיים שלי ושל שמעון ושל אמא שלנו.

[9] כִּי שִׁמְעוֹן יוֹדֵעַ לְצַעֲוֹק וְלִהְתַּעַבֵּב כִּשְׁהוּא נִתְקַל בְּמִנְהָגִים שֶׁל אִמָּא. כִּמָּה פְּעָמִים אָמַר שֶׁהוּא לֹא חוֹזֵר לְבֵית הַזֶּה יוֹתֵר, וְכִמְעַט עֲשָׂה לִי וְלִאִמָּא הַתְּקַף לִבִּי. "לִמָּה שִׁימּוֹן אֶתְּהָ כִּכָּה מִתְנַהֵג", אִמָּא שֶׁאֵלָּה אוֹתוֹ כִּשְׁהוּא חָזֵר. "תַּעֲזָבִי אוֹתוֹ, עוֹשָׂה לָנוּ כִּכָּה אִיוֹמִים, שִׁילֵךְ, שִׁילֵךְ מָה הוּא חוֹשֵׁב, שֶׁהוּא מִפְחִיד אוֹתָנוּ". "סִתוּם אֲדִי, סִתוּם. וְאֵת תַּעֲזָבִי אוֹתִי", עָנָה לָנוּ וְנִכְנַס לְחֹדֶר שְׁלוֹ.

וְהַכּוֹל בְּגַלֵּל שֶׁאִמָּא רְגִילָה לְהַכְנִיס מִתַּחַת לְמִיטָה שֶׁלָּהּ כֹּל מִינֵי דְבָרִים. הִיא שְׁמָה תְּבִנּוֹת בִּיצִים, קֶצֶת פִּירוֹת וְעוֹגִיּוֹת שֶׁהִיא אוֹפָה, עֲגִבְנִיּוֹת יְרוֹקוֹת שִׁיִּהְפְּכוּ לְאֲדוּמוֹת, "שְׁמָה קְרִיר יוֹתֵר", הִיא אוֹמֶרֶת תְּמִיד. אִזּוֹ שִׁמְעוֹן שֹׁטֵף אֶת הַרְצָפָה, וְעַם הַמִּגֵּב הוּא עֹבֵר מִתַּחַת לְמִיטָה שֶׁלָּהּ וְנִיפֵץ בְּלִי לְשִׁים לִבִּי שְׁתֵּי תְּבִנּוֹת בִּיצִים, וְאִמָּא הַתְּחִילָה לְצַעֲוֹק עֲלָיו, "תֵּלֵךְ קִיבִינִימֵט בְּטֶטָה, תֵּלֵךְ אֲנִי לֹא צְרִיכָה אֶת הַנִּיקִיּוֹן שֶׁלְּךָ, עַד שֶׁאֵתָּה עוֹשָׂה מִשְׁהוֹ אֶתָּה עוֹשָׂה זָבֵל".

"דָּאִי, דָּאִי, מָה אֵת שְׁמָה לִי בִיצִים שְׁמָה, נִמָּאס לִי, אִיפָה אֵיִיפָה שְׁמִים בִּיצִים מִתַּחַת לְמִיטָה, תֵּלְכִי קִיבִינִימֵט עִם הַבִּיצִים שֶׁלְּךָ!". הוּא צַעֲקָה, וְהוֹצִיא גַם שְׁנֵי מְלוֹנִים מִתַּחַת לְמִיטָה וְנִיפֵץ אוֹתָם עַל הַרְצָפָה וְעִזָּב אֶת הַבֵּית וַיֵּצֵא. אֲנִי יֵצֵאתִי אַחֲרָיו לְמַדְרָגוֹת וְהַמְשַׁכְּתִי לְצַעֲוֹק עֲלָיו: "יָא חֲתִיכָה זָבֵל שִׁימּוֹן, אֶתָּה תִּזְכּוֹר אֶת זֶה, כֹּלֹם אֶתָּה לֹא יוֹדֵעַ לַעֲשׂוֹת, רַק צְרוֹת יָא בְּטֶטָה", אֲבָל הוּא כֹּבֵר הִיָּה רְחוּק וְלֹא שָׁמַע.

[10] לְמַחֲרַת שִׁכְחָנוּ שְׁלוֹשְׁתָּנוּ מִהַכּוֹל. קָמְנוּ בְּבוֹקֵר וְלִפְנֵי שִׁיִּצְאָנוּ לְבֵית סֹפֵר אִמָּא אִמָּרָה לָנוּ, "הַיּוֹם בְּעֶרְבֵי אֶתְּם הוֹלְכִים לְחַתוּנָה". לֹא יוֹדֵעַ אִם אִמָּרָה לָנוּ אֶת זֶה כְּדֵי שִׁיְהִיָּה לָנוּ שְׁמַח בְּלֵב בְּגַלֵּל כֹּל מָה שֶׁקָּרָה אֶתְּמוֹל, אוֹ כְּדֵי לְהַכִּין אוֹתָנוּ לְכַךְ שֶׁאֲנִי וְשִׁמְעוֹן נִלְךְ לְחַתוּנָה שֶׁל קְרוֹבֵי מִשְׁפָּחָה וְשֶׁל שְׁכֵנִים שֶׁגָּרִים לִידֵנוּ. הִיא לֹא יוֹכֵלָה לְלַכֵּת וְאֲנַחְנוּ יוֹדְעִים אֶת זֶה, אֲבָל כֹּל פְּעַם מַחֲדָשׁ אֲנַחְנוּ מְקוּוִים שְׁאוּלֵי הִיא תִּצְטָרֵף אֵלָינוּ. כִּכָּה אֲנִי וְשִׁמְעוֹן קֶצֶת הַתְּאָהֲבָנוּ בְּלִלְכַת יַחַד לְחַתוּנוֹת שֶׁל אֲנָשִׁים. אִמָּא תְּמִיד מְזַמִּינָה לָנוּ מוֹנִית סְפִיִּישֶׁל מִהַבֵּית עַד הַחַתוּנָה. הִיא בּוֹחֶרֶת לָנוּ בְּגָדִים חֲגִיגִים וּמְגַהֶצֶת אוֹתָם, וְנוֹתַנֵּת לָנוּ מַעֲטָפָה עִם כֹּסֶף וְאוֹמֶרֶת, "תִּיתֵן אֶת זֶה לְאָבָא כִּשְׁאֵתָה נִכְנַס". בְּמוֹנִית שְׁנֵינוּ יוֹשְׁבִים מֵאֲחוֹר, וּבִשְׁעוֹת בֵּין עֶרְבִיִים אֲנַחְנוּ יוֹצְאִים מִהַשְׁכּוּנָה אֶל מְקוֹם שֶׁאֲנַחְנוּ לֹא מְכִירִים. שְׁנֵינוּ מִסְתַּכְּלִים מִהַחֲלוּנוֹת וּמִנְסִים לְזָהוּת לֶאֱנִי נוֹסְעִים. אֲנַחְנוּ רוֹצִים רַק לְנִסּוֹעַ וְלֹא לְהִגִּיעַ, וְלִתֵּת לְדֶרֶךְ לְעֵנֵג אוֹתָנוּ, בְּגַלֵּל שֶׁהִיא מְלָאָה בְּאוֹר אֲדוּם וְכִתוּם וְכּוֹחַל בְּשָׁמִים. בְּמַכּוֹנִיּוֹת עַל הַכְּבִישִׁים, בְּמִנְרוֹת-לִילָה כְּתוּמוֹת וְלִבְנוֹת שְׁנִדְלָקוֹת, בְּאוֹרוֹת שֶׁל בְּנִינִים גְּבוּהִים וְנוֹרוֹת נִיאוֹן שֶׁל כֹּל מִינֵי חֲנוּיּוֹת. דֶּרֶךְ חֲלוֹן הַמוֹנִית הַחַיִּים נִרְאִים כֹּל כֵּךְ אַחֲרִים בְּמְקוֹם שֶׁהוּא לֹא שְׁלָנוּ. אִף אֶחָד כֹּאֵן לֹא מְכִיר אוֹתִי וְאֵת שִׁמְעוֹן וְאֵת אִמָּא שְׁלָנוּ. דֶּרֶךְ חֲלוֹן הַמוֹנִית הָעֶרֶב שֶׁהוֹפֵךְ יוֹתֵר וְיוֹתֵר חֲשׂוֹךְ עוֹשָׂה אוֹתִי לְפַעְמִים עֲצוּב, כִּי אֲנִי כִמְעַט לֹא מְכִיר לִילָה עִם הָרַבָּה אֲנָשִׁים שֶׁמִּסְתַּבְּבִים בְּמְקוֹמוֹת שֶׁהֵם לֹא הַבֵּית שְׁלָנוּ. אִזּוֹ אֲנִי מִסְתַּכֵּל עַל שִׁמְעוֹן, שֶׁרַק מִסְתַּכֵּל הַחוּצָה וּבִטַח לֹא חוֹשֵׁב, וּפּוֹתַח אֶת הַשְּׁמֶשֶׁה כְּדֵי שֶׁתִּכְנַס לוֹ רוּחַ יוֹתֵר חֲזָקָה עַל הַפְּנִים. בְּרַגְעִים כֹּאֵלָה אֲנִי מְרַגֵּשׁ שִׁישׁ לִי אַחֲרִיּוֹת עֲלָיו. יֵשׁ לִי פְּחַד שֶׁאֲנִי לֹא אַחֲזִיר אוֹתוֹ הַבֵּיתָה לְאִמָּא.

אֲנִי חוֹשֵׁב שֶׁבְּנִסְעוֹת הָאֵלָּה אֲנִי בְּאִמַת מְרַגֵּשׁ שֶׁאֲנִי הָאֵחַ הַגְּדוֹל שֶׁשׁוֹמֵר עַל הַקְּטָן, כִּי כִּשְׁהוּא מִסְתַּכֵּל הַחוּצָה מִתּוֹךְ הַמוֹנִית הוּא נִרְאָה לִי הִכִּי תְּמִים בְּעוֹלָם וְהִכִּי עֲדִין וִיפָה, קֶצֶת כְּמוֹ נִסִּיךְ קֶטָן שִׁיוֹצֵא מִהַמְּבַצֵּר שְׁלוֹ אֶל הָעִיר הַגְּדוֹלָה כְּדֵי שֶׁכּוֹלֵם יִרְאוּ אֶת הַזּוֹהָר וְהַתְּמִימוֹת וְהַיּוֹפִי שְׁלוֹ וְאֲנִי נִזְהָר עֲלָיו שֶׁלֹּא יִקְטָפוּ לָנוּ אוֹתוֹ וְשֶׁלֹּא יִפְצְעוּ בְּפִרֵי הַטְּהוֹר. רַק בְּמוֹנִית אֲנִי מְרַגֵּשׁ כִּכָּה, כִּי כִּשְׁאֲנַחְנוּ חוֹזְרִים הַבֵּיתָה בְּלִילָה וְקָמִים בְּבוֹקֵר לְמַחֲרַת לְלַכֵּת לְבֵית הַסֹּפֵר אֲנִי כֹּבֵר לֹא מְרַגֵּשׁ אֶת זֶה וְרַק רּוֹאֵה אֶת שִׁמְעוֹן בְּטֶטָה הַרְגִיל, שֶׁהוּא חֲלָק מֵאִמָּא שְׁלָנוּ וּמִמֵּנִי בְּתוֹךְ הַבֵּיתָה.

[11] וְאֵת הַבֵּית אֲנִי חוֹשֵׁב שֶׁאֲנַחְנוּ אוֹהֵבִים יוֹתֵר מִכֹּל דְּבַר. אֲנִי וְשִׁמְעוֹן וְאִמָּא לֹא יוֹכֵלִים בְּלַעֲדֵיו. כֹּל אֶחָד מִתְּחַבֵּר לְפִינָה שְׁלוֹ, כֹּל אֶחָד אוֹהֵב אוֹתוֹ מִהַזּוּיּוֹת שְׁלוֹ. אִמָּא מֵהַחֲדָר שֶׁלָּהּ דֶּרֶךְ הַמְּטַבַּח, הַשִּׁירוֹתִים

והמרפסת, שמעון מהספה מול הטלוויזיה שקרובה לחדר שלו, ואני מהחדר שלי משקיף על הכול ואיך שהכול נראה. כשאני מסתכל עליו, בזמן שאמא יושבת במרפסת ושמעון מול הטלוויזיה והכול רגוע, אין דבר שאני רוצה לשמר יותר מהרגע הזה ומהבית שלנו. זה משכיח ממני את כל מה שמתרחש בתוכי בדרך כלל. אני נצמד במבטי לזר פרחים שעל השולחן. לששת הכיסאות סביבו, השידה הישרה, האור שחודר דרך התריסים שסגורים למחצה, ושלושתנו – שמעון, אני ואמא שלנו בתוך כל זה, ואני מתקשה להאמין שמתישו זה ישתנה.

[12] אבל זה השתנה לי ולשמעון ולאמא שלנו. אולי הכול התחיל כשהיא הפסיקה לעבוד. אישה אחת שבאה לבקר אותה כמה פעמים אמרה שהיא מפסיקה לעבוד ושהיא תקבל קצבה בשבילנו, והיא נשארה בבית ורק ניקתה אותו ובישלה ושתלה בצלים בחצר. "אין לי בריאות יותר גדולה מזה לתת לכם", היא אמרה לי פעם, "משם, מתוך הבצל שאני שותלת, צומחים לו הבצל הירוק שאני מכניסה לתוך הפרוסות שלכם, אין בריאות יותר טובה מזה". והפרוסות של הבצל עם הגבינה הלבנה היו לי טעימות, התרגלתי לטעם ולצבע של הלבן והירוק בין שתי פרוסות לחם שחור. שמעון העז כמובן להגיד שנמאס לו מהסנדוויצ'ים האלה, ובוקר אחד הוא קרא לי לחדר השינה של אמא ואמר לי, "אתה רואה את זה, נקניק סלאמי תלוי פה", והצביע על גליל נקניק סלאמי תלוי על קולב מאחורי כותונת הלילה של אמא, "פה היא שמה נקניק אדי?" שאל אותי בגיחוך, "תעזוב את זה שימון, תעזוב" אמרתי לו.

[13] ככה נכנסנו למסלול חיים חדש, שבו אמא שלנו נשארת בבית. אף פעם לא ידענו מה היא עושה שם לבדה כשאנחנו לא שם, אבל אלה היו שעות שממילא לא ידענו איך זה להיות בבית. לכל זה נוספו גם ההתעוררויות שלה באמצע הלילה. מהמיטה שלי ראיתי אור בסלון ושמעתי את אמא שלי מתיישבת על הספה ונאנחת. בפעם הראשונה קמתי ושאלתי אותה, "מה קרה?" והיא ענתה לי "שום דבר חיזו, תלך לישון שלא תעיר את שימון", "איפה כואב לך?" "פה אני חושבת", הצמידה את כף ידה אל החזה. אחרי שהבאתי לה כוס מים חזרתי למיטה, וחיכיתי שהאור יכבה ושיהיה רק חושך ושקט. לא יודע כמה זמן חיכיתי עד שנרדמתי והתעוררתי בבוקר ונזכרתי מה קרה בלילה, ומיד הכרחתי את עצמי לשכוח.

[14] אני חושב שהכול השתנה ביום ראשון קיצי אחד כשחזרתי מבית הספר. נכנסתי לחצר הבית וראיתי את שמעון מסתובב סביב עצמו, מזיע בכל הגוף וצועק לי, "אדאורד אמא בפרדסים, היא ברחה לשם בריצה". "מה קרה, מה זה, אתה בוכה?" "שאלתי אותו, "לא יודע מה קרה לה, היא רצה לפרדסים". הוא פרץ בבכי.

השכנה פֶרְטֶן נכנסה בצעדים כבדים, היא התקרבה אלי ושאלה אותי בדאגה, "לאן היא הלכה, אלוהים, לפרדסים, לאן הלכה, למה אדאורד". שנאתי את הקול הדואג שלה, את הבעת הפנים המרחמת. "לא יודע פרטן, לא יודע". עניתי לה והתקרבתי לשמעון.

הרגשתי חלש בכל הגוף שלי, הלב שלי אמר לי ששמעון לידי עכשיו ואני לא צריך לדאוג לו, רק על אמא שלי יכולתי לפחד עכשיו, לא היה לי מקום להכניס לתוכי דאגה למישהו נוסף.

"מה אתה בוכה לי עכשיו, בוא איתי, ניכנס לפרדסים, תלך אתה לכיוון אחד ואני לכיוון אחד", צעקתי לו ומשכתי אותו אל פרדסי האשכוליות שהשתרעו מאחורי חצר ביתנו. צעקתי בכל הכוח, "אמא, אמא אייממא, אמא", שמעתי את שמעון צועק. הקול שלו היה חלש משלי ורציתי לצעוק לו שיצעק יותר חזק. הרגשתי שאני מאבד את אמא שלי, שמעתי בצעקות של שמעון שהוא מרגיש כמוני ורציתי להתחבר אליו כדי שניתן אחד לשני כוח להמשיך הלאה.

רצתי בשבילי הפרדס, מעכתי אשכוליות רקובות שנכנסו לי לסנדלים, הרגליים רעדו לי אבל המשיכו לסחוב אותי. המשכתי לצעוק ולשמוע את קולי מתערבב בקול של שמעון ושל פרטן עד ששמעתי באוויר את פרטן קוראת, "פה היא, הנה היא". עקבתי אחרי הקול של פרטן עד שהגעתי.

[15] שמעון כבר היה שם והסתכל ממרחק על אמא שלנו. היא שכבה תחת אחד העצים על העלים היבשים, שמלתה הייתה מופשלת עד הירכיים והיו לה כמה שריטות בידיים. עיניה היו פקוחות

למחצה והיא מְלמלה משהו לא ברור. פרטן ניסתה להתקרב אליה ואמרה לה, "קומי, קומי מסכנה, בואי", אבל אני הקדמתי אותה. התכופתי אליה ומשכתי את השמלה לכסות את רגליה. היא הביטה בי וראיתי דמעות יבשות בעיניה. "בואי אמא", אמרתי לה והנחתי את כף ידי תחת ראשה לעזור לה להתרומם.

"אני לא יכולה יותר", אמרה לי והתחילה להזיל דמעות בלי לבכות. "בואי אמא", "הרמתי אותה למצב ישיבה. "אדוארד, חיזו שלי, העיניים כואבות לי". "שמעון פה אמא. אמא, בואי נלך הביתה", "חיזו בטטה ילד שלי קטן, לא יכולה יותר". "בואי אמא נלך, קומי, קומי אני אעזור לך, גם שימון פה". אמרתי לה, ולשמעון צעקתי, "בוא תעזור לי מהצד השני". שמעון נבהל והתכופף אליה. החזקתי בה מצד ימין ושמעון משמאל. בקושי הקמנו אותה על הרגליים. היא התנדנדה בינינו והייתה לנו כבדה. ראיתי שפרטן נעלמה והתחלנו ללכת חזרה הביתה. אמא פלטה מדי פעם, "לא יכולתי, קשה, אדוארד שלי, עיניים ושימון, שימון ואדוארד". "די אמא, די הכול בסדר עכשיו". שמעון שתק כל הדרך והביט על האדמה.

[16] כשהתקרבונו לחצר הבית שמענו רעש של סירנה שהלך והתקרב אלינו. בחצר הבית עמדה פרטן עם עוד אישה אחת ושני ילדים. שני בחורים צעירים בחלוקים קצרים לבנים יצאו מן האמבולנס שעמד ליד הבית. מי לעזאזל הזמין אמבולנס, רתחתי בתוכי ולא אמרתי כלום. הכנסנו את אמא הביתה. החובשים הושיבו אותה על כורסה ובדקו לה את הדופק. הם נגעו בה בכל מיני מקומות ושאלו אותה מה קרה. היא לא יכלה לענות ונתנה להם לעשות כרצונם. ראשה היה כבד וזז כמו מטוטלת מעלה ומטה. אני עמדתי בפתח והסתכלתי על אמא שלי משוחררת מכל מי שלידה ומכל הבית הזה. הרגשתי שהיא מתמסרת לשני החובשים, המטפלים החדשים שלה, ואולי מוכנה להחליף אותם בנו. היה להם יתרון עלי ועל שמעון. הם ידעו עליה עכשיו יותר ממה שאנחנו ידענו עליה כל חיננו. הם היו נעימים ומבינים וכמו שלטו באמא שלי, למרות שהיא לא ענתה להם ראיתי במבטיה אהבה והתמסרות. רציתי לגשת קרוב אך לא העזתי לעמוד מול השניים. שמעון עמד ליד דלת-חדרו והסתכל כמוני על החובשים.

פרטן התרוצצה בינם לבין המטבח, נותנת מים לחובשים, טובלת את ידה בכוס אחרת ושוטפת את פניה של אמא, שהתנערה לרגע כאילו התעוררה מאיזה חלום, הפנים שלה רטובים והטיפות נושרות לה על השמלה. "לא לנגב, תשאירו ככה, שתירגע", אמרה פרטן והחובשים הסכימו איתה.

[17] שלושתם התעסקו איתה רבע שעה, אחר כך קמו שני החובשים ורשמו על דף משלהם. הם שאלו מי פה מהמשפחה כי צריך חתימה. פרטן הצביעה עלי ואני התקרבותי אליהם וחתמתי את שמי. ראיתי באחת השורות כתבו "ניסיון להתאבדות".

ידעתי שהם לא מפרשים נכון את כל מה שקרה ושוב הרגשתי שאני לא יכול לעשות כלום מול המילים של הסמכות הלבנה בחלוקים.

הכוח והידע שלהם היו חזקים ועשו אותי ואת אמא שלי ואת הבית ואת שמעון חלשים ושברירים. הרגשתי שהם ההוכחה לכישלון שלנו מול החיים. פרטן ושני החובשים יצאו מהבית, ראיתי אותם יורדים במדרגות החצר וסגרתי אחריהם את הדלת. אמא נשארה יושבת ושמעון נכנס למטבח, ולרגע נרגעתי כי ראיתי שאחרי כל היום הזה, עדיין שלושתנו כאן בתוך הבית שלנו, ואף אחד לא נעלם ואולי אפשר להמשיך כרגיל.

[18] כעבור שבועיים לקחו את אמא לבית חולים. במהלכם התקשרו אלינו וביקשו לדבר איתי והסבירו לי איפה הכי טוב לה להיות. בהתחלה לא הקשבתי למילים שלהם, כי רעד הלב מהמחשבה איך תהיה אמא שלי, איך יהיה איתי ועם שמעון, איך נדבר על זה עם מי שאנחנו מכירים ואיך לא נראה את אמא שלנו. לא הבנתי איך כל כך מהר הגיעו אלינו אנשים מבחוץ שיודעים על אמא שלנו ועלינו, שיודעים איך לעשות טוב לכולם למרות שבקול שלהם שמעתי רע. בשבועיים האלה אמא שלנו ישבה או שכבה ודיברה אלינו כרגיל. "חיזו תעשה את הכביסה הכחולה על ארבעים במכונה", היא אמרה לי, "בטטה תקצר את הדשא עם הדלק הירוק שבפלסטיק", היא אמרה לשמעון. היינו קשובים לה,

עשינו כל דבר שביקשה ועדכנו אותה בסיומה של כל פעולה. היה לנו רע להתנהג ככה כי ידענו שזה לא רגיל. שמעון נראה מוטרד ממני ואולי קיווה שכל זה ייגמר מהר. הוא לא שאל אותי לאן לוקחים אותה. חשבתי שהוא מתחיל להרגיש משוחרר שחרור בריא שלומד לחיות עם חולה. רציתי להגיד לו שיזרים גם לי שחרור ובריאות.

[19] כשלקחו את אמא שלנו לבית חולים ישבתי בבית ושמעתי את שמעון בחוץ עם חברים. חשבתי איך לשמור על הבית ואיך לסדר אותו כדי שייראה כמו תמיד. לא ידעתי אם מישהו יבוא ויציע לנו איך ממשיכים הלאה, חשבתי שאני לא צריך מישהו כזה כי כבר התחלתי להתרגל לאיך שאני ואיך ששמעון בלי אמא בתוך הבית. עברתי בין המטבח, הסלון וחדרי השינה, הגעתי לחדר של אמא ושמעתי את שמעון נכנס הביתה וצועק לי, "חיזו יש מכתבים שהוצאתי מהדואר", "תשים על השולחן" צעקתי לו בחזרה. שמעתי אותו נכנס למטבח ופותח את דלת המקרר. הוא זמזם משהו. שמעתי בקול שלו שהוא שמח. התכופפתי מתחת למיטה של אמא וראיתי תבנית ביצים במרכז ולידה קערת עגבניות חצי ירוקות וחצי אדומות, ראיתי את האור הכהה שמתחת למיטה והרגשתי את הקרירות הנעימה. התרוממתי ויצאתי מהחדר. חזרתי לסלון וראיתי את המכתבים ששמעון שם על השולחן, אחד מהם היה חשבון בסך מאה וחמישים שקלים על האמבולנס שהיה פה ביום הפרדסים. קיפתי את החשבון והנחתי אותו על השולחן. עוד קצת, אמרתי לעצמי, עוד מעט אתפנה לכל מה שסביבי. שמעון יצא מהמטבח וצעק לי "חיזו אני יוצא לשחק" "בטטה לא מאוחר... להתראות" צעקתי אחריו שהיה כבר בחוץ.

שאלות נכון/לא נכון על הסיפור

שאלות לגבי היצירה "חיזו בטטה"

על המחבר (הרקע לכתיבת הסיפור)

סמי ברדוגו נולד בארץ בשנת 1970 להורים שעלו ממרוקו. הוא גדל עד לגיוסו במזכרת בתיה. בגיל שלוש עשרה התייתם מאביו. אמו עבדה בקופת חולים של ההסתדרות בתור מנקה.

במזכרת בתיה, המקום בו גדל ברדוגו, היה שילוב בין אוכלוסייה ארץ ישראלית חלוצית שהקימה את היישוב בעלייה השנייה לבין חברה מהגרת שנשלחה לשם לאחר קום המדינה כשהעלו אותם לארץ ישראל. הוריו (שהיו עולים ממרוקו) מעטו לדבר בשפתם

המקורית מחוץ לבית (ערבית מרוקאית) כדי לא לבלוט בסביבה של בני מזכרת בתיה הוותיקים. באחד הראיונות, הסופר סיפר כיצד תחושת הבושה עדיין מלווה אותו כבן למהגרים. לדבריו, כשאמו שכבה חולה בבית חולים, ודברה בעגה הערבית המרוקאית עם בת משפחה שבאה לבקרה, הוא הרגיש כיצד אותה בושה שבה ועולה. הוא הרהר כיצד הן נוהגות כך בבית החולים "תחושת הזרות והחשש כיצד יתקבלו התנהגויות זרות בקהילה הוותיקה כנראה, לא נעלמים לעולם" אמר ברדוגו.

***בתחילת החוברת יש הסבר על מבנה הסיפור ומרכיביו**

1. מבנה הסיפור

אקספוזיציה-

סיבוך-

שיא-

מפנה-

התרה-

שימו לב שהסיום הוא פתוח: שום שרוב הקונפליקטים שבסיפור לא נפתרו. אמנם האם מתאשפזת והנטל שהיא מהווה עבור ילדיה כבר לא איננו עוד, אך האחים עדיין נאלצים להתמודד לבד עם מצב כלכלי ירוד, עם סביבה שרואה בהם כמשפחה חריגה. כמו כן, חיזו עדיין לא פתר את הקונפליקט הפנימי שלו שמצד אחד רוצה להיות נורמלי ומצד שני מרגיש שהוא לא יכול לברוח מהגור לשלו ומההשפעה הרבה של האם שנותרה בו.

תקציר הסיפור

2. תפקיד המספר בסיפור

סוג המספר בסיפור "חיזו בטטה" הוא מספר עד- מספר זה מדווח מנקודת הראות שלו, על התרחשות העלילה ועל הדמויות. דעותיו הן סובייקטיביות וראייתו מוגבלת. תוך כדי התיאור של חיזו על הדברים הוא מעביר ביקורת איננה נאמרת בצורה גלויה אלא נרמזת מהטקסט.

3. סוג הסיפור (ז'אנר)

הסיפור הוא סיפור של חניכה והתבגרות.

בז'אנר זה, הדמות המרכזית מעצבת את עצמה תוך בחינת היחסים בינה ובין הסובבים אותה, ולפיכך מצויים בסיפור קטעים רפלקטיביים (הסתכלות פנימה, בחינה עצמית). זהו ז'אנר המתאר את העיצוב "העצמי" של הגיבור בסיפור תוך כדי כך שחיזו משחזר בסיפור חוויות מהעבר הרחוק והקרוב בתור נער מתבגר.

4. אפיון הדמויות

דמות המספר אדוארד - חיזו

כיצד מתואר חיזו מבחינה חיצונית? _____

כיצד הוא מרגיש כלפי האם? _____

כיצד הוא מרגיש כלפי אחיו? _____

מה חושב חיזו על היחס של אחיו לאם? _____

כיצד הוא מרגיש ביחס לחיים שלהם? _____

כיצד הוא מרגיש בנסיעה לחתונה? _____

דמות האח הצעיר שמעון – בטטה.

כיצד מתואר בטטה מבחינה חיצונית? _____

כיצד הוא מרגיש כלפי האם? _____

כיצד הוא מרגיש כלפי אחיו? _____

מה חושב בטטה על היחס של אחיו לאם? _____

כיצד הוא מרגיש ביחס לחיים שלהם? _____

כיצד הוא מרגיש בנסיעה לחתונה? _____

דמות האם – אפיינו את דמותה. (שימו לב לדברים שהאמא אומרת על דיבור)

5. המוטיבים בסיפור

מה זה מוטיב? מוטיב זהו משהו שחוזר על עצמו או מלווה את כל הסיפור. המוטיב נועד להדגיש משהו בסיפור או לרמוז לקורא על התפתחות העלילה (רמז מטרים).

מוטיב הראיה. הביאו דוגמאות מן הסיפור למוטיב זה.

תשובה

חיזו מעיד על עצמו שיש לו ראייה מצוינת. הוא ממש זוכר את כל מה שהוא רואה. יחד עם זאת, נראה שמי שבאמת רואה במשפחה הזו זה דווקא בטטה. הראיה של חיזו אולי מצוינת אך הוא מעדיף להיות עיוור למציאות. הוא מעדיף לטשטש את המציאות כפי שהיא נגלית לעיניו כדי לא להתמודד עם החריגות של המשפחה שלו. חיזו מדגיש "אני ושמעון תמיד הסתכלנו על אלה שרואים אותנו" אמנם חשוב לו איך הם נראים כלפי חוץ אך הוא אינו מסוגל להתמודד עם המציאות הזו. זאת בניגוד לשמעון בטטה שרואה את המציאות בדיוק כפי שהיא ולכן רוצה לעשות שינוי. דבר זה מכעיס את חיזו: "ואני רציתי לצעוק עליו, מה קורה לך תפסיק להסתכל".

בדרך לחתונה מתוארת מבטם של האחים מתוך חלונות המונית. בנסיעה הם מגלים עולם חדש, חיים אחרים שאינם מוכרים להם. הם מוקסמים מהאורות של העיר הגדולה, של הבניינים הגבוהים ושל החנויות. נסיעה זו מבליטה את הפער בין החיים בעיר לחיים הדלים בפריפריה, בשולי החברה. בנסיעה זו שמעון מעוניין לשאוף את העולם החדש כי הוא "פותח את השמשה שתכנס לו רוח יותר חזקה על הפנים". אך אדוארד מרגיש ההיפך, הוא חש עצבות ומרגיש חוסר ביטחון מחוץ לבית שלו: "דרך חלון המונית הערב שהופך יותר ויותר חשוך עושה אותי לפעמים עצוב...".

מוטיב האוכל

- בפתחת הסיפור ישנו פירוט של מאכלים בהם נהגה האם להאכיל את בניה בהתאם לסגולות שלהם- גזר (חיזו) לאדוארד כדי להעצים את סגולות הראייה שלו, ובטטה לשמעון, כדי לחזק את כישוריו הפיזיים.
- יציאתה מהבית נועדו כמעט רק לקניית מזון.
- האם שולטת בילדיה דרך האוכל. האכלת הבנים יותרת מבחינתה תחושה של שליטה, יציבות וביטחון.
- השיגעון של האם בא לידי ביטוי דרך האוכל- היא מחביאה אוכל מתחת למיטה ובארונות.
- ניפוץ הביצים והמלונים על ידי שמעון מבטא את הערעור על הביטחון המדומה שהאם מעניקה. זו המחאה שלו נגד תחושת הזיוף בבית.
- גילוי נקניק הסלמי המוסתר בארון- הוא כמו סוד שהמשפחה מסתירה.

6. מסרים וביקורת חברתית

"חיזו בטטה" הוא סיפור המתנהל במקביל בשני מישורים: אישי וחברתי.

מהו לדעתכם המסר האישי והחברתי ?

תשובה:

במישור האישי, זהו סיפורה של משפחה חד-הורית, בה מנסה האם לגדל את שני בניה בכבוד. היא עמלה כדי לכלכל את הבית ומשתדלת להנחיל להם את הערכים בהם היא מאמינה: קבלת המציאות בשתיקה והתמודדות עם החיים במונחים של הישרדות. בעוד הבן הבכור מגלה נאמנות מלאה לאמו מתוך נכונות לוותר על צרכיו, בוחר הבן הצעיר במרד, בו הוא מבקש לשנות את אורח-חיו. השימוש במשפטים ישירים מעיד על חוסר האונים של חיזו. לקראת סיום הסיפור כאשר החובשים מגיעים: "היה להם יתרון עלי ועל שמעון...", הכוח והידע שלהם היו חזקים ועשו אותי ואת אמא שלי ואת הבית ואת שמעון חלשים ושבריריים. הרגשתי שהם ההוכחה לכישלון שלנו מול החיים".

במישור החברתי, בשולי החברה חיים אנשים בעלי מעמד חברתי וכלכלי נמוך, החיים בישובים שאינם מרכזיים (בפריפריה) או בשכונות הממוקמות בשולי הערים הגדולות. מדובר באנשים קשי - יום, אשר בקיפוח חברתי. אין להם כוח פוליטי לשנות את גורלם בעצמם והם נזקקים לחסדיהם של בעלי העוצמה בחברה. הסיפור מציג נקודת מבט אנושית ורגישה על משפחה חלשה. הממסד, במקום לעזור באמת על ידי הבנת הקשיים וניסיון לפתור אותם, פוטר עצמו מאחריות להתמודד עם הקשיים הללו.

בבסיס הקונפליקט הזה, ניצבת הבושה. זהו מושג מרכזי בסיפור, מאחר וכל בני המשפחה טרודים בשאלת דרך ההתמודדות עם בושה זאת. הבושה, היא גם הגורם המחבר את המישור האישי לזה החברתי. הדמויות הממסדיות בסיפור, החזקות, הן המחליטות מה יהיה גורלם של החלשים (כמו: המפקחת, העובדת הסוציאלית, החובשים, והרשויות המחליטות לקחת את האמא לבית חולים פסיכיאטרי). הממסד נוהג בחוסר רגישות, בשרירותיות ובהתנשאות כלפי המשפחה במקום לנסות לעזור להם באמת.

תנ"ך

בראשית ד - קין והבל - מקנאה וחילוקי דעות לרצח

פרק ד' עוסק ברצח הראשון בעולם.

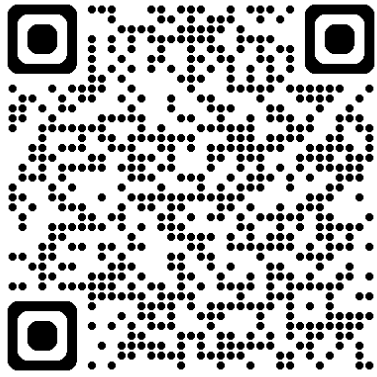
חטאו של אדם הראשון היה כלפי אלוהים, ואילו חטאו של בנו, קין, היה חטא כלפי אחיו.

<p>(א) והאדם ידע את חוה אשתו ונתהר וילד את קין ותאמר קניתי איש את ה': (ב) ותסוף ללדת את אחיו את הבל ויהי הבל רעה צאן וקין היה עבד אדמה:</p>	הולדת הבנים
<p>(ג) ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה מנחה לה': (ד) והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלבהן וישע ה' אל הבל ואל מנחתו: (ה) ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו:</p>	קרבתיהם של קין והבל
<p>(ו) ויאמר ה' אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך: (ז) הלוא אם תטיב שאת ואם לא תטיב לפתח חטאת רבץ ואלריך תשווקתו ואתה תמשל בו:</p>	דברי ה' לקין
<p>(ח) ויאמר קין אל הבל אחיו [???] ויהי בהיותם בשדה ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו:</p>	הריגת הבל
<p>(ט) ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השמר אחי אנכי: (י) ויאמר מה עשית קול דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה: (יא) ועתה ארור אתה מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך: (יב) כי תעבד את האדמה לא תסוף תת כחה לך נע ונד תהיה בארץ: (יג) ויאמר קין אל ה' גדול עוני מנשא: (יד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר והייתי נע ונד בארץ והיה כל מצאי יהרגני: (טו) ויאמר לו ה' לכן כל הרג קין שבעתים יקם וישם ה' לקין אות לבלתי הפות אתו כל מצאו:</p>	השיחה בין ה' לקין קללת קין בקשת קין אות קין
<p>(טז) ויצא קין מלפני ה' וישב בארץ נוד קדמת עדן:</p>	סיום

1. עיין בפרק ד פסוקים א-טז, וסמן את המילה המנחה (מופיעה שבע פעמים).

2. מה המשמעות של המילה המנחה אשר חוזרת שוב ושוב, ובמיוחד לאור העובדה שבחלק מן המקרים היא פשוט מיותרת?

*מילה מנחה נוספת: "אדמה" - מופיעה שש פעמים ביחידה.

היהודים באים

מדוע ה' העדיף את הקורבן של הבל על פני קורבנו של קין?
 יש הסוברים שזה קשור למקצוע שכל אחד מהם בחר לעצמו: "וַיְהִי הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה".
 בחירת העיסוקים של שני האחים היא החלוקה מכאן ואילך לאורך שנים בעולם, בין רועי הצאן הנוודים
 ובין עובדי האדמה הצמודים לאדמתם. אילו שני עיסוקים שיוצרים במשך השנים הבדלים מהותיים
 באופים של האנשים, ואף מביאים לא פעם למתח ולמאבקים בניהם על שטחי חקלאות ומרעה.

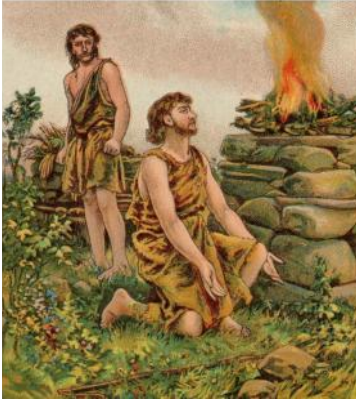
כותבי התנ"ך מעדיפים תמיד את רועי הצאן (האבות, משה, דוד - כולם היו רועי צאן) והדימוי של רועה
 כאדם דואג ומנהיג הוא דימוי חוזר בתנ"ך.
 לעומת זאת, אנו שומעים בספר בראשית כי האדמה ארוורה, יש בה כוח העשוי להשחית.
 מצוות רבות בתנ"ך מטרתן לצמצם את הנזק שעבודת האדמה עשויה להביא על האדם: שמיטה, כלאים
 ערלה, מתנות עניים ועוד.

שני הסברים נוספים :

(ג) וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַה': (ד) וְהֶבֶל הֵבִיא גַם הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ וּמִחֻלְבֵּהֶן וַיִּשַׁע ה' אֶל הֶבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ: (ה) וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיַּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָּנָיו:	
פירוש 1 : אב"ע בראשית ד, ג ובעבור שכתוב "מבכורות צאנו", יש להבין כי לא הביא קין מן הביכורים.	פירוש 2 : ספורנו בראשית ד, ה ואל קין ואל מנחתו לא שעה - לא שעה אל קין המקריב שהיה בלתי רצוי, וגם כן אל מנחתו שהיתה בלתי ראויה לרצון.

3. עיין בפסוקים ג-ה ובדברי שני הפרשנים, וענה:
 א. לפי כל אחד מן הפרשנים מדוע לא קיבל ה' את מנחתו של קין וכן קיבל את מנחתו של הבל?

הרצח ותוצאותיו

בראשית ד, ח : וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו
וַיְהִי בִּהְיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם קַיִן אֶל הָבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:
4. השלם את הטבלה הבאה:

	דברי קין להבל
	מקום הרצח
	מעשה קין
	התוצאה
	המניע לרצח

5. הסברו של רש"י : "ויאמר קין אל הבל" - נכנס עמו בדברי ריב ורצה להתגולל עליו להרגו במילים שלך, מהי סיבת הרצח על פי הפרשן רש"י (רבי שלמה יצחקי)?

מדרשים נוספים:

בראשית רבה
[מדרש אגדה של חז"ל על ספר בראשית, שנוצר במאה הרביעית לספירה]
'ויאמר קין אל הבל אחיו' - על מה היו מדיינים (מתווכחים ורבים)?
אמרו: בוא ונחלק העולם, אחד נטל את הקרקעות ואחד נטל המיטלטלין. זה אמר הארץ שאתה עומד עליה שלי היא, וזה אמר מה שאתה לבוש שלי הוא, זה אמר פשוט בגדיך, וזה אמר פרח באוויר ואל תעמוד על הקרקע, מתוך כך "ויקם קין אל הבל אחיו ויַהַרְגֵהוּ".

רבי יהושע דסיכנין בשם רבי לוי :
על מה היו מדיינים? זה אמר בתחומי בית המקדש ניבנה, וזה אמר בתחומי

רבי הונא :
תאומה יתירה נולדה עם הבל, זה אמר אני נוטל אותה וזה אומר אני נוטל אותה, זה אמר אני נוטלה שאני בכור, וזה אמר אני נוטלה שנולדה עימי, מתוך כך "ויקם קין אל הבל אחיו ויַהַרְגֵהוּ".

6. איזה מבין ארבעת ההסברים נראה לך יותר נכון? נמק'י

7. לפי המדרשים, מהם המניעים העיקריים לרצח ולמלחמות בעולמינו?

הפנייה של ה' לקין

8. ה' פונה לקין ושואל אותו איפה הבל. האם אלוהים לא יודע מה קרה?
כיצד לדעתכם ניתן להסביר זאת?

בראשית ד, ט "וַיֹּאמֶר ה' אֶל קַיִן אֵי הֶבֶל אָחִיךָ..."	זה מאוד דומה לשאלת ה' בבראשית ג, ט: "וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים אֶל הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אַיֶּכָּה:"
רש"י: אי הבל אחיך - להיכנס עמו בדברי נחת, אולי ישוב ויאמר אני הרגתי וחסאתי לך.	רש"י: אייכה - יודע היה היכן הוא, אלא ליכנס עמו בדברים, שלא יהא נבהל להשיב אם יענישהו פתאום...

9. כיצד רש"י מסביר את זה שאלוהים שואל את קין איפה אחיו?

(ט) וַיֹּאמֶר ה' אֶל קַיִן אֵי הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הֲשִׁמֵּר אָחִי אֹנְכִי
(י) וַיֹּאמֶר מַה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן הָאֲדָמָה:
(יא) וְעַתָּה אָרֹר אֶתְּךָ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת פִּיהָ לְקַחַת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ:
(יב) כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה לֹא תֹסֵף תֵּת כֹּחָהּ לָךְ נֶעַ וְנָד תִּהְיֶה בְּאָרְץ:

פסל של אנרי וידאל, 1896

10. ידוע לקין שאלוהים יודע הכל. מדוע הוא משקר לו?

11. אלוהים הוא יודע כל וגם כל יכול.

איזה הסבר יכול להיות לכך שהוא לא מנע מקין מלרצוח את אחיו?

(יג) וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל ה' גָּדוֹל עֹנֵי מְנַשָּׂא:

(יד) הֵן גִּרְשֵׁת אֶתִּי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנִיךָ אֶסְתֵּר וְהִיִּיתִי נֶעַ וְנָד בְּאֶרֶץ וְהִיָּה כָל מִצְאֵי יְהִרְגֵנִי:

(טו) וַיֹּאמֶר לוֹ ה' לֵכֵן כָּל הָרֶג קַיִן שִׁבְעָתַיִם יִקָּם וַיִּשֶׂם ה' לְקַיִן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת אֶתוֹ כָּל מִצְאוֹ:

12. האם לדעתך העונש של קין על הרצח היה חמור מדי כפי שהוא טען ?

האם לדעתך היה ראוי לתת לו עונש קל/קשה יותר ? נמק/י

13.

מדרש בראשית רבה, פרשה כב

ויצא קין מלפני ה'... פגע (פגש) בו אדם הראשון. אמר לו (אדם הראשון לקין): מה נעשה בדינך?
אמר לו: עשיתי תשובה ונתפשרתי.
התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר : כך היא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע.

לפי המדרש, מדוע ה' הקל על עונשו של קין. מה אביו חשב על כך ?

בראשית ל"ז - יוסף ואחיו - מחוסר סובלנות לאלימות

בראשית פרק ל"ז: יוסף ואחיו

על מנת להבין את סיפור יוסף חשוב להכיר את שושלת יעקב. יעקב נשוי לארבע נשים והוא אבא לבנים: "בני לאה בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבלון. כד בני רחל יוסף ובנימן. כה ובני בלהה שפחת רחל דן ונפתלי. כו ובני זלפה שפחת לאה גד ואשר אלה בני יעקב אשר ילד-לו בפדן ארם."

1. חפשו באינטרנט את ההגדרה של המושגים :

פוליגמיה: _____

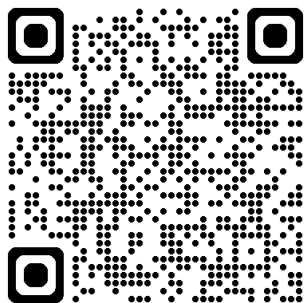
שפחה: _____

2. מלאו את הטבלה הבאה בשמות הילדים של כל אישה

זלפה שפחה	בלהה שפחה	רחל האישה האהובה	לאה אחותה של רחל

אקספוזיציה-מצג: מופיעה בתחילת הסיפור ובדרך כלל נותנת את הרקע לסיפור, כגון הזמן, המקום והסביבה שהדמויות פועלות בהן.

א וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. **ב** אלה תלדות יעקב יוסף בן-שבע-עשרה שנה היה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלהה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם. **ג** וישאל אהב את-יוסף מכל-בניו כי-בן-זקנים הוא לו ועשה לו כותנת פסים. **ד** ויראו אחיו כי-אתו אהב אביהם מכל-אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלום.

היהודים באים

3. תפקידה של האקספוזיציה להציג את הדמויות שבסיפור ואת הבעיה או הנושא שבו עוסק הסיפור.

הנושא שבו עוסק הסיפור: _____

4. מתחו קו בין הדמויות ועל הקו רשמו את הרגש המחבר ביניהן:

יעקב

יוסף

אחים

5. למה האחים שונאים את יוסף? האם יש להם סיבה לכך?

[נסו בתשובתכם לשבץ מילים המביעות סיבה ותוצאה: מפני ש... בגלל, כי, לכן, משום ש...]

דיבור ישיר	העיתונאי: "נפגשתי עם ראש הממשלה"
דיבור עקיף	העיתונאי אמר שהוא נפגש עם ראש הממשלה

6. חברו שיחה בדיבור ישיר לגבי המצב המשפחתי.

לדוגמא בין יהודה לשמעון על יוסף / בין יוסף לגד / בין יעקב ללאה על היחס של יעקב לבניו

7. הפכו את 2 המשפטים הראשונים בשיחה לדיבור עקיף

8. סמנו את המילים שמציגות כיצד הרגישו האחים לגבי יוסף

ה ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנה אתו. ויאמר אליהם שמעו-נא החלום הזה אשר חלמתי. ז והנה אנחנו מאלמים אלמים (אוספים חבילות שיבולים) בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם-נצבה והנה תסבירה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי. ח ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם-משול תמשל בנו ויוספו עוד שנה אתו על-חלמתי ועל-דבריו.

ט ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי. י ויספר אל-אביו ואל-אחיו ויגער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמרך ואחירך להשתחות לך ארצה. יא ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את-הדבר.

9. השלימו את התאים החסרים בטבלה:

מקום ההתרחשות	החלום הראשון	החלום השני
	בשדה	
מה/מי מופיע בחלום		
הפעולה המתוארת בחלום		
למי מסופר החלום		
תגובת השומעים		

10. במה דומים החלומות ובמה הם שונים?

11. מה מסמלים השיבולים שבחלום? _____

מה מסמלים השמש, הירח והכוכבים? _____

12. איזה חלום מעליב יותר לדעתכם? מדוע?

13. איך מגיב יעקב? מדוע לדעתכם הגיב כך?

השלמת מידע – סמל:

סמל בשירה ובספרות הוא צורה של לשון ציורית, אשר בה דבר מסוים, על פי רוב מוחשי, המחליף ומייצג דבר-מה אחר שהוא בדרך כלל מהתחום המופשט. למשל, סולם או מדרגות יכולים בהקשרים מסוימים לייצג ולסמל מהויות מופשטות, כגון התעלות רוחנית אישית או לאומית. יונה לבנה, סוג של עוף, היא סמל אוניברסאלי לשלום.

בחלומות מופיעים הרבה פעמים סמלים שמייצגים רעיונות, מחשבות ורגשות.

החלק הזה מסתיים בשנאה גדולה, האווירה מתוחה - מה יקרה במפגש הבא??

יב וַיֵּלְכוּ אָחִיו לְרַעוֹת אֶת-צֵאן אֲבֵיהֶם בְּשָׂכָם. **יג** וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רַעִים בְּשָׂכָם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִי. **יד** וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אָחִיךָ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְּׂבִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֹא שְׂכֵמָה. **טו** וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲהָ (אבוד) בְּשָׂדֵה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תְּבַקֵּשׁ. **טז** וַיֹּאמֶר אֶת-אָחִי אָנֹכִי מִבְּקֵשׁ הַגִּידָה-נָא לִי אִיפֹה הֵם רַעִים. **יז** וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים נִלְכָה לְדוֹתַיִנָּה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֵר אָחִיו וַיִּמְצָאם בְּדוֹתָן.

14. מי שולח את יוסף לפגישה עם האחים? _____

15. מדוע לדעתכם יעקב שולח אותו אף על פי שהוא יודע שהם שונאים אותו? _____

השלמת מידע - "את אחי אנוכי מבקש":

הציטוט "את אחי אנוכי מבקש" הפך לציטוט נפוץ בהקשר של יום השואה, מקור הקישור לא ברור לגמרי - ייתכן והרעיון של חיפוש האחים של יוסף קשור לחיפוש של ניצולים את אחיהם וקרוביהם, ולהתחקות של כולנו אחרי עקבותיהם של בני עמנו שנספו.

יח וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מֵרָחֹק וּבְטָרֵם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ. **יט** וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו הֲנִי הָבֵל הַבְּעַל הַחֲלָמוֹת הַלְזָה בָּא. **כ** וְעַתָּה לָכֵן וְנִהְרָגְהוּ וְנִשְׁלַחְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאִמְרָנוּ חַיָּה רְעָה אֶכְלֶתְהוּ וְנִרְאָה מֵה-יְהִי חֲלִמְתִּי **כא** וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נָכְנוּ נַפְשׁ. **כב** וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם רְאוּבֵן אֶל-תִּשְׁפֹּכוּ דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וַיֵּד אֶל-תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל-אָבִיו. **כג** וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וַיִּפְשִׁטוּ אֶת-יוֹסֵף אֶת-כְּתָנָתוֹ אֶת-כְּתָנֵת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו. **כד** וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מַיִם. **כה** וַיִּשְׁבוּ לְאֶכְל-לֶחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה אַרְחַת (שיירה) יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה מִגְּלַעַד וּגְמַלְיָהֶם נִשְׂאִים נְכֹאת וְצָרִי וְלֹט (בשמים) הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה. **כו** וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-אָחִיו מֵה-בְּצַע כִּי נִהְרַג אֶת-אָחִינוּ וְכָסִינוּ אֶת-דָּמוֹ. **כז** לָכֵן וְנִמְכְּרֵנוּ לַיִּשְׁמַעֲאֵלִים וַיְדַנּוּ אֶל-תְּהִי-בּוֹ כִּי-אָחִינוּ בְּשָׂרְנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו. **כח** וַיַּעֲבְרוּ אָנָּשִׁים מְדִינֵים סָחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת-יוֹסֵף מִן-הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת-יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעֲאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת-יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה.

תרגיל בהבנת הנקרא - הבנת עיקרי האירוע בלי להבין כל מילה ומילה.

האחים מתכננים

ל.....

ראובן מציע ל.....

האחים עושים.....

יהודה מציע ל.....

המדויינים.....

יוסף מגיע ל.....

16. אם האחים כל כך שונאים את יוסף מדוע רק כשהם בשדה זה נראה להם מתאים להרוג אותו?

17. מה מציע ראובן?

18. מה מציע יהודה?

19. כל האחים רצו להרוג אותו וראובן ויהודה הציעו להם לנהוג אחרת.
מה אתם הייתם מציעים לאחים שלכם במצב שכזה?

20. מיד אחרי שהאחים משליכים את יוסף לבור, מספר הכתוב שהם יושבים לאכול, מדוע מספר לנו הכתוב פרט זה? מה הוא רוצה לומר?

21. יוסף לא מדבר בפסוקים שקראתם, מה היה אומר לאחים אילו היה יכול לדבר?

לא ויקחו את-כתנת יוסף וישחטו שער עזים ויטבלו את-הכתנת בדם. לב וישלחו את-כתנת הפסים ויביאו אל-אביהם ויאמרו זאת מצאנו הפר-נא הכתנת בנך הוא אם-לא. לג ויפירה ויאמר כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף. לד ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על-בנו ימים רבים. לה ויקמו כל-בניו וכל-בנתיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כי-ארד אל-בני אבלי שאלה ויבך אתו אביו. לו והמדנים מכרו אתו אל-מצרים לפוטיפר סריס פרעה שר הטבחים

22. איזו מילה חוזרת הרבה בפסוקים שקראנו? כמה פעמים היא חוזרת? _____

מילה מנחה - אמצעי סגנון נפוץ בספרי המקרא. מילה או שורש החוזרים ביחידה טקסטואלית או בכמה יחידות טקסטואליות. החזרה מדגישה מסרים ורעיונות המצויים בטקסט, ומשמשת לעתים כאמצעי חיבור בין שתי יחידות טקסטואליות.

23. ה"כותונת" מופיעה מתחילת הפרק והיא מופיעה כסמל. השימוש בכותונת הופך את הסיפור לאירוני - דווקא מה שהיה אמור להיות דבר חיובי, סמל לאהבה ולכבוד, הפך להיות סמל לשנאה ולמוות.

התוצאה שנוצרה בפועל	הכוונה
האחים רואים בכותנת סמל של _____	הכותונת נועדה על ידי יעקב לסמל אהבה
הכותנת גרמה ל _____	יעקב הלביש את יוסף כותונת כדי לשפר את מצבו של יוסף
האחים מנצלים את המפגש כדי _____	יעקב שולח את יוסף להיות ביחד עם אחיו
העזרה גרמה ליוסף _____	האיש עוזר ליוסף למצוא את אחיו
יעקב _____	האחים מבקשים להשכיח את יוסף מלב אביהם

השלמת מידע - אירוניה:

אירוניה היא צורת מבע, בין אם במילים או במעשים, שבה המשמעות האמיתית של הדברים, כפי שמסתבר בדיעבד מנוגדת למשמעות של הדברים בזמן הפעולה, כתוצאה של "צחוק הגורל". הדוגמה הפשוטה ביותר של אירוניה היא סנדלר שמתהלך ללא נעליים. האירוניה במשפט זה באה לידי ביטוי בעובדה שהסנדלר מייצר פריט כלשהו שאין בבעלותו. כמו כן אירוניה יכולה להיות בלתי מכוונת, כאשר פעולה שמטרתה הייתה לגרום לתוצאה מסוימת מביאה לתוצאה הפוכה.